

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

10 - 16 martie 1999
(Anul XXXII)

9

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Cu BARBU BREZIANU despre

Momentele privilegiate ale prieteniei

(pag. 12-13, 14)

Regizorul LUCIAN GIURCHESCU în vizită la „România literară“

(pag. 6)

DIAGONALE
de Monica
Lovinescu
(pag. 7)

Legături periculoase

(pag. 3)

Dacă vom intra în colaps

(pag. 10)

**PIETROAIE
PENTRU
RECLĂDIREA
CARTAGINEI**

(pag. 2)

Salonul de carte și presă BUCUREȘTI

Prozatorul Costache
Olăreanu la standul
„României literare“

Statul de drept și cultura

PÎNĂ una, alta, statul de drept din România postcomunistă s-a ilustrat în cultură mai cu seamă printr-una dintre instituțiile lui fundamentale: justiția. Mai mulți ziaristi au dat ochi cu oamenii legii, primind pedepse cu închisoarea sau amenzi administrative. Jefuitorii economiei naționale sînt scoși deseori basma curată, cum se spune; cu ziaristii în schimb, magistrații se arată necruțători. De unde se poate trage concluzia că, la fel ca pe vremea comunismului, cuvîntul este mai temut în statul de drept sau de strîmb decît orice altă manifestare publică. O dovadă ne-o furnizează și un incident recent de la Universitatea de Vest din Timișoara, relatat de către dl Mircea Mihaieș, în numărul de pe februarie al revistei *Orizont*, în care e vorba de o altă instituție a statului de drept însetată de cultură.

Un tânăr ofițer în civil a fost prezentat d-nei conferențiar Gabriela Colțescu de către fostul deputat PDSR și fost membru (sau președinte?) al Comisiei de Învățămînt din Cameră, ca răspunzînd de Universitate din partea S.R.I. Ofițerul dorea informații precise despre activitatea grupului de cercetare „A treia Europă”, finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă. Așadar, S.R.I. îi urmărește pe cîțiva intelectuali care studiază fenomenul central european, editează o publicație și tipăresc romane și eseuri privitoare la un spațiu artistic bine cunoscut și căruia cultura română îi datorează destule lucruri. Cu prilejul mineriadei din ianuarie, același S.R.I. și-a dovedit cu strălucire incapacitatea de a furniza Ministerului de Interne date necesare controlării situației. Cred și eu! Dacă ofițerii S.R.I. sînt fascinați de proiecte de cercetare științifică, e normal să scape din atenție tentativele de puci. Pericolul, pentru instituția cu pricina, nu vine, s-ar zice, de la agitatori politici, precum Miron Cozma, ci de la Cornel Ungureanu și Adriana Babeți, care, vezi Doamne, și-ar fi pus în gînd să smulgă Ardealul, Banatul sau mai știu eu ce din trupul patriei-mumă. Nu e prima oară cînd constatăm asta: cazurile Patapievici-Ungureanu țineau de aceeași bizară deturnare a S.R.I. de la scopurile sale.

Dincolo de stupiditatea înîmplărilor, ar fi de remarcat că, în pofida asigurărilor care ni se tot oferă, cum că S.R.I. s-a despărțit irevocabil de fosta Securitate, măcar în privința concepției de viață treaba nu stă deloc așa. Ignorînd Constituția, S.R.I. se arată în continuare teribil de grijuțiu față de cuvînt, față de opinie. Gazetarii, scriitorii, intelectualii constituie încă o zonă potențial periculoasă pentru ofițerii de siguranță. Asta, pe de o parte. Pe de alta, pericolele reale de destabilizare - economică, socială, politică - le sînt preferate pericole imaginare. Nu fracturile din societate stîrnesc interesul S.R.I., ci preținsele secesionisme care ar rezulta din cercetarea culturii unor popoare care au o legătură istorică și absolut normală cu ambianța europeană a culturii românești.

Dî Mircea Mihaieș este îndreptățit să remarce, în articolul d-sale, că acest interes are la bază, pe lîngă sechele comuniste de gîndire, și o anumită mentalitate care călăuzește formarea cadrelor S.R.I. în Institutul Național de Informații de pe lîngă institutia respectivă. Ofițerii sînt educați, azi ca și ieri, în spirit național-comunist, antioccidental și nedemocratic. De aici pornește tot răul. Rapoartele S.R.I. la care am avut acces, în anii din urmă, în Parlament, bunăoară, sînt concepute și redactate în același limbaj securistic de altădată, vădesc aceeași înțelegere a fenomenelor sociale, politice sau culturale și denotă aceeași confuzie de preocupări ca și înainte de 1989.

CONTRAFORT

de *Mircea Mihăiteș*

PIETROAIE PENTRU RECLĂDIRA CARTAGINEI

PUBLICAREA *Jumalelor* lui Rebreanu (volumele 17 și 18 din seria "Opere" de la Minerva) rezolvă o serie de probleme care, până acum, rămăseseră în suspensie. Între altele, relația romancierului cu legionarismul. Darea la iveală a notațiilor intime din perioada anilor 1939 - 1944, omise prosteste la tipărirea ediției din 1985 (spun prosteste pentru că, din punct de vedere ideologic, poziția lui Rebreanu se suprapunea perfect celei oficiale, comuniste, din epocă, măcar în legătură cu aberanta "rebeliune" legionară) ne atrage atenția asupra permanenței violenței în societatea românească.

De la riturile barbare ale dacilor - sau ceea ce ni se pare că știm despre daci -, trecând prin cruzimea medievală, prin ticăloșia ce combina asasinatul cu trădarea din perioada premodernă, în fine, violențele absolut șocante din epoca modernă și contemporană, într-o vreme în care lumea civilizată le-a trecut demult în uitare, bestialități ce au colorat în negru istoria României și în 1907, și în timpul primului Război Mondial, și în anii treizeci-patruzeci - asasinatelor legionare, apoi represiunea lui Antonescu -, în fine, lungul gulag comunist (combinație de asasinat pe față cu exterminarea lentă, sadică, din închisori, cu iradierile orchestrate de Securitate - Mihai Botez, celebrul disident, a murit cu convingerea că agenții Securității l-au supus iradierilor, în lungile ore de așteptare în "camerele obscure" ale celebrei instituții), iar mai aproape de noi prin crearea, de către Ion Iliescu și acoliții săi, a adevăratelor "batalioane ale morții" minerești, aflate sub comanda lui Miron Cozma, istoria României de azi e marcată de persistența tragică a răului.

Am tresărit parcursând paginile lui Rebreanu în care, evocând anul 1941, se vorbește de "echipele morții" și de listele rușinii. Oare nu în același fel proceda Corneliu Vadim Tudor, cu puțină vreme în urmă, când publica numele personalităților care ar fi trebuit, la o adică, lichidate? De asemenea, e greu să nu vezi echivalențe șocante între atitudinea recentă în fața justiției a lui Miron Cozma și comportamentul unor căpetenii legionare: "Generalul Antonescu, deși ar fi putut să înăbușe în sânge răzmerița, s-a dovedit de o umanitate aproape de slăbiciune. Și se pare că legionarii nu stimează atitudinea aceasta omenească a generalului. Dimpotrivă, par a-l disprețui. În primele zile ale înfrângerii erau cuprinși de panică și se așteptau la sancțiuni cumplite. Fiindcă n-au venit, ba s-a accentuat mereu blândețea și încercarea de persuasiune, spaima lor s-a schimbat în bravadă și îndrăzneală. La tribunal își insultă acuzatorii. Pe Lulu Ionescu l-a făcut bestie, în fața juriului, faimosul Iacobescu, care a sabotat postul de radio și a împrăștiat groaza și îndoiala în țară. Judecătorii înșiși par terorizați și judecă parcă mereu cu spaima sancțiunilor ce le vor pătimi ei mâine de la alt regim".

Triste echivalențe istorice! Parcă, vreme de o jumătate de secol, roata istoriei ar fi stat pe loc, ori, încă mai tragic, ar fi revenit în punctul de maximă virulență al blestemului. De altfel, nu e nevoie să faci apel la mărturiile de ieri, când presa de azi abundă în relatări groțeste despre bestialitatea societății românești. Am fost tentat, multă vreme, să dau vina pe "baronii presei" pentru predilecția maladivă acordată de ziare grotescului, respingătorului, bestialului și putregaiului. Într-adevăr, ca la un semnal, ziarele "naționale" și-au deschis paginile aproape exclusiv "bubelor, mucegaiului și noroiului" magistrului Argezi. Orice e pervertit, bolnavicios, dement și mincinos trezește interesul clocotitor al unei populații infantilizate, incapabilă, parcă, să sesizeze altceva decât impulsurile violente ale exteriorului.

Nu țin minte ca vreo dezbateri - nu teo-

retică: ar fi prea mult să cerem așa ceva obositei noastre populații carpato-danubiano-pontice! -, orice fel de dezbateri privind interesul imediat al țării să stănească altceva decât indiferență, ba chiar dispreț. În schimb, orice aberație e captată asemeni unei pietre prețioase și pusă în evidență prin crearea instantanee a unei monturi de platină, în care editorialiștii en titre își dau mâna cu arendașii talk-show-urilor. Ne lasă rece că, la zece ani de la căderea comunismului, bolșevicii și securiștii conduc în continuare totul (ba chiar și-au rotunjit frumusețea contururilor în bănci), că asasinii din decembrie 1989 au devenit copiii de suflet ai noului ministru de Interne, Dudu Ionescu, sau că ucigașii lui Gheorghe Ursu ne sfidează în continuare cu cinismul lor revoltător. (În paranteză fie spus, mi se pare absolut greșit - dar perfect explicabil în logica lucrurilor expuse mai sus - ca publiciști și scriitori să accepte premii și distincții ale "Fundăției Gheorghe Ursu", fără ca ei să fi mișcat un deget pentru pedepsirea cinicilor ucigași - dar să nu-i uităm pe complici! - ai acestui martir al libertății. În loc să caționeze idiotizarea populației cu imbecilele seriale sud-americane, n-ar fi rău ca străluciții intelectuali - nu pun nici un fel de ghilimele! - din consiliul de administrație al TVR să ceară programarea zilnică a cutremurătorului film "Babu"! Și asta până când criminalii care se plimbă nestingheriți printre noi vor fi trimiși acolo unde le e locul. Între altele, ne lipsește acel Cato care să ceară, cu orice preț, darămare Cartaginei de lașitate, indiferență, prostie, imbecilitate și vulgaritate din noi. În schimb, de buna voie, orbi și surzi, reconstruim în fiecare zi vestita cetate, cărând în spinare pietre pentru templul decăderii morale definitive).

E suficient, însă, ca un provocator ordinar precum Vasile Vacaru-Apartament să lanseze diversiunea grosolană că la Stoenești au fost uciși "de către români 80 de români" pentru ca Opinia publică să intre în fierbere! Lăsând de-o parte cifra (dar ce însemnătate pot avea cifrele pentru un senator care, spune presa, manevrează miliarde de lei?), e totuși o mare porcărie ca, pe banii noștri, să fim intoxicați cu tâmpenii de un asemenea nivel! Placa demagogică a "românilor care se bat cu românii" e atât de grosolană, încât nu știi dacă oamenii care dau drumul unor asemenea propoziții sunt cu adevărat conștienți de semnificația cuvintelor pe care le întrebuințează. Dacă un senator al României nu face distincția între noțiunea de "infractor" și aceea de "român", înseamnă că nivelul său de inteligență e într-o groaznică suferință! Minerii bătuți la Stoenești n-au fost ciomăgiți în calitatea lor de români, ci în aceea de infractori periculoși, înarmați cu ghioage, cuțite, topoare și prevăzuți, între altele, cu hărți militare! Prin faptul că se comportă bestial de zece ani încoace, trupele paramilitare minerești nu și-au pierdut prețioasa identitate valahă, deplănsă crocodilicește de către V. Vacaru. În schimb, au câștigat-o pe aceea de periculoși infractori!

Dacă vom continua să exaltăm la nesfârșit valorile "neamului" și "superioritatea sângelui", riscăm să devenim ceea ce strigoi din noi par a plănuși: să fim identificați în perpetuitate drept un neam însetat de sânge! E greu de negat că mulți dintre noi suntem dominați de astfel de porniri, dar e la fel de greu de susținut că ne tragem cu toții din Dracula! Din nefericire, marile boli sunt cauzate adeseori de elemente microscopice. La noi, însă, microbii au dobândit demult proporții gigantice, umblă pe străzi, sunt aleși în parlament, dau interviuri imbecile, ba au chiar și adepți sinceri, gata să-i urmeze până-n pânzele albe. N-au decât s-o facă, dacă acesta e blestemul nostru, dar să fie conștienți de primejdia mortală în care se pun și în care ne pun. Măcar atât.

POST-RESTANT

de *Constanta Buzea*

SUB titlul general *Crepuscular* - *Sonete nedesăvârșite* am citit un număr de unsprezece poeme aspectuoase, plăcute la vedere prin caligrafie și așezare în pagină, zidite ca mici blocuri compacte de câte zece versuri fiecare, pe înălțime, și cu un număr variabil de silabe per vers, între 14, 16, 11 și 10, astfel că n-am priceput deloc motivul pentru care ați ambiționat a le numi sonete. Foarte interesant însă, ca document de laborator de creație, ceea ce spuneți în scrisoare. Ca le-ați scris într-o perioadă deopotrivă fericită și zbuciumată a existenței, și că ele - și, implicit, ceasurile necesare scrierii lor - au însemnat momente ale unei legături intense, organice, cu lucrurile din jur și cu esența care le guvernează. Iar atunci când *inspirația* vi se tăia vă apuca disperarea, deveneați furioși, de parcă ultimile bucurii și speranțe v-ar fi fost spulberate. "Între timp - spuneți - demonul din mine s-a potolit; m-a ales cu o lehamite à la Pașadia, mi se pare totul confuz și trist, mă pierd în ocupații meschine. De pe urma crizelor/ extazelor mele, însă, a rămas un caiet de o sută de file, pe jumătate plin cu poezii." Sinceritatea dv. merge până la capăt, mărturisindu-vă *chinul și remușcarea* de a mi le fi trimis, chin și remușcare îndulcite de speranța că lectura lor ar reface în cel care citește fie și doar o fărâma din bucuria pe care ați trăit-o scriindu-le. Sunt, cred, în măsură să vă spun că fenomenul descris de dv. este foarte des întâlnit, la aproape toți cei care în momente de cumpănă, fără a avea o reală vocație pentru meseria de scriitor, pentru poezie, petrec scurte perioade din viață (de cele mai multe ori își ocupă toată adolescența, dar sunt și cazuri în care *poezia* intervine consolatoare chiar de a doua zi de la pensionare) versificând, până când, cum adevărat spuneți, *inspirația se taie*. Eu cred că în cazul dv. ar mai fi ceva de făcut, chiar dacă nici un vers nou nu se va mai ivi la orizont, să încercați să vi le *desăvârșiți* pe acestea care și-au făcut loc într-un caiet de o sută de file, plin pe jumătate. Adică să ambiționați, lângă forma lui nedesăvârșită de acum, să apăra forma lui desăvârșită. Sonetul eminescian, de pildă, are, normal, 14 versuri, două strofe plus două terține, și constant 11 silabe per vers. Migala muncii în care v-ați retrage în ceasurile de răgaz, sunt sigură că v-ar descețta pofta de a scrie iarăși și extazul ce însoțește scrisul. Migala muncii, zic, fără să fiu multumită deloc de formula aceasta. Migala de a găsi verbul cel mai potrivit, care să nu încarce cu prea multe silabe și să dezechilibreze versul. Între *a pare* și *a fi* (în sonetul ceaiului amar, de pildă) să-l preferați pe cel mai scurt, regula pe care foarte ușor o puteți extinde și la celelalte cuvinte. Pentru a vă convinge că merită să încercați, voi transcrie în continuare două din nedesăvârșitele dumneavoastră sonete, cărora le reproșez slăbiciuni, durități, concesii de dragul rimelor și un anume soi de urâtenie ce le vestește amândurora ultimul vers, care, de regulă, ar fi trebuit să conțină un maximum de frumusețe, revelația întregului, poanta sublimă, dacă îmi îngăduiți: "ceaiul pare mai amar în amiaza aceasta/ și cerul violet s-a scurs prin fereastra/ în odaia rămasă pustie, iubito, a noastră/ vine un inger, mai vine unul, își frâng nimbul și teasta/ am rămas numai eu și cuvintele/ ca niște rădăcini prin aer urlând de singurătate/ moli-cuini lemnoase lascive le/ mestec și le scuip apoi pe trepte, însăngerate/ și vine un inger, mai vine unul, tot cu fulgi și cu pene/ tot cu trupul acoperit de rani și eczeme" (xxx); "memoria-i învelită în cețuri scandinave/ mișc brațul ca pe-un peste livid și somnolent/ prin ascuțitul gheții, pas după pas, atent/ înaintează spre steaua vibrând în sonori grave/ iubita, lângă mine - parfum, cenușă, umbră/ în jur o zeitate neîntreruptă urlă/ mă cred atunci noptatec viking, străinul care/ însângerează pagini în propria-i odisee/ prin cețuri scandinave cersind neîndurare/ îngroapă-te, îmi striga, în pântec de femeie" (xxx). În fine, și lucrul acesta este valabil pentru toate poemele, existând în fiecare, preț de un vers, două, sau mai multe, la vedere, momentul bun, fast, exprimat, al inspirației, zic că ar fi păcat să lăsați aceste dovezi luminoase la voia unei mase de cuvinte și versuri de umplutura. Când ora de fructe viora în ocean/ și-un jidov pe țarm desena cercuri, sau "sunt rozele atente la pasul celei care vine" sau "tu treci solemnă și tristă, parcă valsând printre ei/ și-e pasul ușor, pantoful condus și-e de zei/ în camera roz te aștept..." sau "anunța alte crime portocaliul serii" - acestea și altele, câteva, nu prea multe din păcate, v-ar putea crea obligația de a le onora punându-le la dispoziție un context pe măsură. (*Ștefan Manasia*, Cluj-Napoca) ● Vă mărturisesc că nu este scopul meu în viață să vă demobilizez, ori să vă intristez, ori să vă provoc o fractură cât de mică elanului poetic de care dispuneți. Vă îndemn chiar insistent să treceți senină peste remarcile pe care am fost într-un fel obligată să le fac aici, pe marginea textelor. Relația dv. declarată cu cuvintele este ușor nefirească și lipsită de profunzime. Este adevărat că sunteți și foarte tânără încă, dar mi se pare că ați putea să instalați peste spațiile scrise o stare de veghe reală. Meseria pe care v-ați ales-o și pe care o serviți cu pasiune vă obligă la fermitate, la mai puțin răsfăț. Pentru că de aici vă poate veni liniștea, dar tot atât de bine vă poate veni dezolarea *de zi cu zi și zi de zi*, cum obișnuiți să spuneți. Lumea cuvintelor are exigențe diferite, în funcție de domeniul în care le chemăm să fim împreună și să ne ajute. Una vor de la noi dacă suntem profesori, sau avocați, sau economiști sau politicieni, și alta dacă vrem să le implicăm într-un act creator. Dacă sunteți un bun dascăl, bine documentat cu glas plăcut, captând cu iubire atenția și afecțiunea elevilor vă feliicit, vă fericesc adică. Poezia însă rămâne în așteptarea unui stil mai bun. (*Mihaela Vulpe*, Sf. Gheorghe-Covasna).

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundăției pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Elena Raicu (contabil), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Adriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

e-mail:romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro; bic.romlit.ro
http://www.sfos.ro/news/romlit
http://www.kappa.ro/news/romlit

LEGĂTURI PERICULOASE

IN *Lungul drum al zilei către noapte* al lui O'Neill există o replică în măsură să ne întoarcă ochiul înapoi: "Trecutul e aici, împreună cu noi". În *Memoriile* sale, gânditorul și editorialistul lui "Figaro", Raymond Aron, notează: "Je ne me sens jamais libre de mon passé". Aceste două fraze, venite din direcții atât de diferite, converg, după cum se poate constata cu ochiul liber. Ele sunt capabile să ne împingă la disperare, azi, pe noi, cei care încercăm imposibilul: să ne eliberăm de trecutul nostru și al celor din jur, care ne atârna de suflete și minți asemenea ghiulelelor de la picioarele ocașilor de altădată. Ocași moderni, ai minții și sufletului însă, și noi. Mânjiți de toată sporcăciunea vremurilor în care a trebuit să trăim. Și chiar dacă n-am scris noi *Mitrea Cocor* sau *Bărăgan* sau *Desfășurarea* ori *Lumina vine de la Răsărit*, în adâncul sufletului, lectura acestora, forțată de programele școlare și de alte forme ale constrângerii organizate numită "educație socialistă", se răzună, se transformă, se transfigurează, ne face complici cu timpurile, cu cele mai murdare gesturi ale oamenilor de atunci, când existam și noi. Răsfoim cărțile Anei Selejan despre *Reeducarea prin prigoană* ori *Literatura în totalitarism 1955-1956* (cea mai recentă) și tot ce credeam a fi uitat sau, mai ales, depășit, se așează repede în rând cu noi, cei de azi, începe să ne toarcă la ureche. Da,

sigur, "trecutul e aici, împreună cu noi". Cât despre eliberarea de propriul trecut, ce să mai vorbim?

În *Cavalerul inexistent* al lui Italo Calvino, cred, există un fel de Sancho Panza, un scutier nebun al nu mai puțin nebunei armuri goale, care se crede ceea ce vede: se aruncă în imensa oală cu ciorbă, crezându-se materie a acesteia, năvălește măcîind peste ratele dintr-un eleșteu și altele asemenea. Dar asta e boala societății, care ne atinge pe toți, de nici nu mai e boală: suntem ceea ce e în jurul nostru, oricât ne-am opune, oricât am sta cu nasul în cărți ca să ne salvăm sau, mai nou, cu urechile infundate de câști urlându-ne alte melodii. Ce e mai greu, mai complicat, e că suntem și ceea ce a fost în jurul nostru acum treizeci, patruzeci, cincizeci de ani, ba unii și ceea ce a fost acum șaiszeci ori mai mult. Ceea ce complică lucrurile dar complică mai ales conștiințele, dând impresia abisului insondabil, atât de sondabil, vai, dacă știi cât de adânc să arunci instrumentul. Acolo, înăuntru, gasești lumi întregi care nu mai sunt, în aparență, pe-afară, încremenite ca acele rare cadavre care nu se descompun în pământ zeci de ani și li se întâmplă asta când sunt dezgropate și vin în contact cu aerul care nu mai e, orice ai spune, cel din timpurile lor, încheiate de mult și clasate. Ceea ce păstrăm în noi, cu voie dar mai ales fără de voie, nu vine decât într-un contact foarte mediat cu ceea ce

se mai întâmplă pe afară, cu trecerea anilor. Ca-ntr-un chihlimbar găzele altor vremi, trecutul rămâne în conștiințele noastre, zeci de ani, uneori fără să ne dăm seama că el este acolo. Doar că-n vreme ce găzele chihlimbarului nu au nici o influență asupra acestuia, cele ce-au fost reverberază în noi, în forme extrem de subtile, nebănuite așa zice, când suntem mai siguri pe noi, cei prezenți, cei fără trecut.

Dar într-o povestire de Ray Bradbury (cel cu Fahrenheit nu știu cât), o bătrână le arată unor copii fotografiile ei de fetiță și aceștia o conving că fetița aceea nu e ea, nu are nici o legătură cu ea, cea de azi, e altă persoană. Această speranță a copiilor că nu există trecut, ci doar un etern prezent interșanjabil, e mama indiferenței față de moarte a acestora, a ideii că moartea e ceva care li se întâmplă întotdeauna altora, că i se va găsi leac până să ajungă la ei.

Altul este mobilul ștergerii memoriei încercate de către "dictatura proletariatului" și anume eliberarea cugetului pentru a fi în stare să primească noul trecut, fabricat de ideologi. (Nu cântă comuniștii: "sfârșiți o dată cu trecutul negru...") Proceș comparabil cu cel ce guvernează ideea creștina că e "fericit cel sărac cu duhul", adică acela care a izgonit din cugetul său totul, golindu-l pentru a lăsa loc lui Dumnezeu. Dar între Dumnezeu și surogatul său comunist, ce diferență? Desigur, tot infanțila

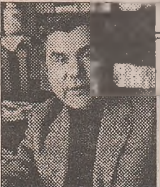
ar părea și ideea comunistă a ștergerii memoriei, deci a trecutului, dacă n-ar sta în spatele ei perversa idee a sădării, transplantării, altui fel de trecut, ca-ntr-o creare de roboți.

Dar dacă sădirea noului trecut n-a reușit, în general, în proporția de masă visată de comuniști, iată că după comunism asistăm la această operație, efectuată discret și având urmări zgomotoase: oameni care au stat cuminți, speriați sau dezgustați în tăcere, la locul lor, ani sau zeci de ani sub comuniști, se proclamă brusc persecutați, democrați, ba unii chiar dizidenți. Au fost urmăriti de agenții ai Securității, le-au fost oprite cărțile, dacă e vorba de scriitori, deși tu îți amintești cum acestea ieșeau în ritmul permis de partid din edituri, și câte și mai câte, declarate în gura mare amicilor ori mediei. Dar tot pe ideea că trecutul e aici, împreună cu noi, e mai bine să fim văzuți în compania unui onorabil (spune cu cine te însoțești, ca să-ți spun cine ești), fie și inventat ("...nimeni n-a s-o știe", "căci", vorba aceea, "va fi sub pălărie/ Și-apoi cine treabă are..."), decât împreună cu unul șters, chiar dacă e cel real. În plus, real nu e decât prezentul în clipa când devine trecut, trecutul, pe măsură ce înaintea îndepărtându-se de noi, devine tot mai asemănător viitorului, adică proiectului, proiecției. As numi acest fenomen "dialectica trecutului", dacă n-ar fi vorba de un simplu fapt comercial, având ca scop vopsirea cine știe cărei ciori și vinderea ei ca papagal, transformarea ei în marfă, adică.

Ajunși la *marfă*, să observăm că acest cuvânt a înlocuit, în limbajul tinerei generații, pe vechiul *mișto*. Acesta din urmă, credeam noi, vine din limbajul țigănesc și, de fapt, trecuse și pe acolo, dar venind de la nemțescul "mit stock" = cu baston. Dacă în vremea de până acum, o valoare recunoscută era eleganta - un bărbat elegant, acum câte-va zeci de ani, când o fi apărut expresia trebuia musai să poarte baston - iată că totul luând calea vânzării, marfa devine superlativul admirației. Cumplită decădere, am spune, noi, cei cu trecutul alături, împreună cu noi. Dar ei, care n-au nici un trecut, sunt de altă părere. Ei nici nu știu în ce dispreț al lumii bune a esteților era negustorul și obiectul activității sale, marfa, cum nu știu nici că astfel de lume a existat. De altfel urmele ei sunt tot mai rare, mai șterse.

IN ULTIMUL caz avem de-a face cu înlocuirea trecutului lexical cu prezentul scontat, visat câștigul, marfa, vandabilă desigur, ia nu "produsă pe stoc" (fără k), aceasta din urmă nici fiind propriu-zis altceva decât un surogat al mărfii, o iluzie a ei trecutului înlocuitor, de fapt prezentul cândva înlocuitor al "trecutului negru". În felul acesta se șterge trecutul, da numai în mințile celor care nu-l au încă. Noi, ceilalți, vom rămâne până la capă nu chiar robii lui, dar, oricum, legați cu fire mătăsoase, catifelate, de el. De proletcultism, de realism socialist, de evadarea în cultură, de tot ce am fost și vai, nici nu mai suntem.

Nicolae Prelipeanu

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

PRIN urmare - bogăția istorică reprezentată de fiorul olandez de aur cu crinul Florenței săpat pe medalie încă din secolul al XIV-lea, de francul, bătut pentru regele Jean le Bon la 1356, de *escudo*-ul portughez cu scutul lui Carol Quintul ori de *schilling*-ul hanseatic se va pierde la jumătatea anului 2002. Ce se va ciștiga, în schimb?

Aici, surpriza se anunță de proporții: ciștigul va compensa înzecit pierderile, iar Europa anului zero nu va afișa nici pe departe o mină tristă. A apărut, aproape din neant, moneda unică a Vechiului Continent, monedă ce reprezintă deja un concurent redutabil pentru dolarul american. Unitatea monetară a unei populații de 300 de milioane de oameni, extrem de bogați și de activi, - adică *euro* - va fascina omenirea la fel ca și bancnota verde. Al doilea pilon al construcției economice mondiale pare, în sfârșit, ridicat.

Maniera tehnică în care *euro* a fost creat îl pune la adăpost de furtuni financiare, speculații și catastrofe bursiere. Consiliul înțelepților ce a vegheat la leagănul lui pare format mai puțin din zîne binevoitoare, cit din posesori de bogată materie cenușie financiară.

Exemple? Win Duisenberg, patronul olandez al Băncii Centrale Europene, are 63 de ani; a fost funcționar al FMI la Washington, ministru de finanțe și realizator al miracolului olandez din deceniul '80 - legarea definitivă a fiorinului de marca vest-germană. Francezul Christien Noyer, de 48 de ani, e absolvent al ENA, director al *Trésor*-ului din țara sa și a fost șef de cabinet a doi miniștri de finanțe în momente cruciale pentru destinul economiei franceze. Italianul Tomaso Padoa-Schioppa, de 58 de ani, diplomat al MIT, a condus timp de cinci ani Consiliul de la Bâlc, care supraveghează fiabilitatea și corectitudinea băncilor din întreaga lume. Iar germanul, Otmar Issing, la cei 62 de ani ai săi, a predat toată viața economia la Universitatea din Würzburg, înainte de a deveni, acum zece ani, șeful «consiliului înțelepților», format din cinci persoane, care a asigurat Germaniei (sub cancelarul

EURO (final)

Helmut Kohl) cea mai lungă perioadă de avânt economic din istoria țării. Etc. etc. etc.

Toți cei 17 membri ai Consiliului ce va conduce Banca Centrală Europeană au virste, biografii și însușiri asemănătoare: sint cei mai mari finanțisti ai Europei, poate ai lumii, au ajuns la pragul de 50-65 de ani și poartă în spate o experiență bancară la vîrf de cel puțin trei decenii. Iată o bogăție de performanțe care îi poate liniști pe oamenii onești, dar care îi irită la maximum pe ceilalți.

Ceea ce îi face pe comuniștii din toată lumea să turbeze la pomenirea lui *euro* nu poate fi însă spus cu voce tare. Pentru că apariția acestei valute pune țările din Europa la adăpost de orice posibile derapaje politice. Chiar dacă, din nenorocire, comuniștii ar ciștiga puterea în cutare țară europeană, ei nu i-ar mai putea distruge acesteia economia; politica financiară nu va mai fi decisă de guvernul național (de stînga!), ci de o instanță supranațională, de Banca Centrală. Iar cine spune «politica financiară» spune «politica» pur și simplu. Legate de acum printr-o rețea indestructibilă, prin moneda lor, țările Europei Occidentale se află definitiv imbarcate pe aceeași corabie, obligate să învingă sau să dispară. Cale de întoarcere nu mai există! *Euro* va realiza, concret și definitiv, ceea ce nici o alianță politico-militară nu îndrăznise măcar să viseze.

Slăbiciunea lui *euro*? Rezidă în aceeași trăsătură care îi conferă și puterea. Moneda unica europeană a fost imaginată, concepută și pusă în practică de numai cîțiva oameni, reprezintă opera unor genii, nu a poporului întreg. Din această cauză, evenimentul secolului s-a înfăptuit într-o relativă indiferență a maselor de locuitori, adică a celor direct interesați.

Dar aceasta rămîne, probabil, soarta oricărei reforme geniale, a oricărei invenții destinate să răstoarne lumea: realizată de un om sau de foarte puțini, ea este ulterior suportată de sute de milioane de anonimi, care îi vor extrage, discret, beneficiile.

Un film bun întrerupt la jumătate

Opțiunea pentru munca intelectuală

DENISA COMĂNESCU și-a făcut un nume în literatură încă din studenție, publicând versuri întâi în *România literară* (1975) și apoi și în alte reviste, pentru ca în scurt timp să debuteze și editorial, cu volumul *Izgonirea din Paradis* (Ed. Cartea Românească, 1977). La numai douăzeci și ceva de ani (s-a născut la 4 februarie 1954, la Buzău) cunoștea orientările de ultimă oră din poezia engleză și americană și se situa cu dezinvoltură într-un raport de emulație cu poezii români la modă. În plus, în cercurile pe care le frecventa era întotdeauna o apariție spectaculoasă, un triumf al feminității, cum românii mai aveau ocazia să vadă numai în filmele occidentale, cu piscine și palmieri.

Surprinzător și laudabil este faptul că frumoasa poetă - o adevărată Claudia Schiffer a poeziei - a rezistat tentației de a deveni o vedeta a vieții mondene și s-a consacrat, cu modestie și seriozitate, muncii intelectuale. După ce a absolvit (în 1977) Facultatea de Filologie - secția română-engleză - a Universității din București, s-a angajat la Editura Univers, ca redactor responsabil cu literaturile de limbă engleză (pentru ca în 1992 să devină redactor-șef al acestei importante edituri). A continuat să scrie versuri - după cum atestă publicarea volumelor *Cuțitul de argint* (Ed. Eminescu, 1983) și *Barca pe valuri* (Ed. Cartea Românească, 1987). Însă, treptat, s-a lăsat tot mai mult absorbită de activitatea de traducător și editor, de administrarea, cu competență și devotament, a textelor altora. Așa se face că de peste un deceniu nu a mai publicat nici o carte de versuri proprii, deși în acest răstimp a fost prezentă cu diferite poeme în numeroase antologii românești și străine.

Culoare și prospețime

TOT CEEA ce a scris mai bun Denisa Comănescu poate fi regăsit în volumul retrospectiv recent apărut, *Urma de foc*. Prima impresie care ni se impune citind acest volum este aceea de *prospețime*, deși de la prima apariție a textelor respective au trecut mulți ani (în unele cazuri peste douăzeci!), deși peisajul cultural nu mai este nici pe departe sobru, ca în timpul comunismului, astfel încât să facă imediat vizibilă, prin contrast, orice pată de culoare. Poezia Densiei Comănescu arată, și azi, ca frunzișul copacilor după o ploaie de vară. Din acest punct de vedere - dar numai din acest punct de vedere - ea seamănă cu poezia lui Mircea Dinescu.

Poeta se comportă ca o ființă liberă, lipsită de complexe. Ea nu-și compune

o morgă de "scriitoare" înainte de a începe să scrie și, în general, nu-și asumă nici un fel de obligație față de cititor. Povestește într-un limbaj fantezist tot ce simte, ce vede și ce i se întâmplă. Aproape că n-o interesează dacă o "ascultă" cineva. Procădează asemenea celor care cântă singuri în baie.

Exuberantă și sinceră, pentru că este de fapt cu ea însăși, poeta își declară temerile cele mai intime:

"cine știe când mai prind o zi/ primitoare ca spatele/ unui bărbat adormit" (*Un copil*).

Sau se laudă copilărește cu prietenia unui poet:

"m(ircea) i(vănescu)/ îmi trimite zilnic/ două pungi de plastic/ cu fărâmituri de poezie" (*Din Sibiu*).

Sau povestește - cu inima încă bătându-i puternic de emoție - ce i se întâmplă când scrie:

"Uneori o plasmuire devastatoare/ tâșnește printre silabe/ ca molia ce-și făcuse culcușul/ în rana de purpura a soldatului" (*Lumea limbajului*).

Subiectele sunt cele care îi vin în minte, n-au legătură între ele, constituind un cuceritor spectacol al spontaneității. Totodată, limbajul folosit în relatarea faptelor este un limbaj poetic foarte bine înșușit, care nu obligă la o pronunțare solemnă. Denisa Comănescu poate deopotrivă să se amuze și să se lamenteze, să acuze și să alinte, să șoptească și să strige în limba poeziei sale. Îndrăznelile artistice nu sunt acompaniate de acel înfiorător râpăit de tobe care la circ anunță salturile mortale sau care la alți poeți evidențiază "eroismul" unor invenții imagistice. Poeta se lansează în riscante aventuri ale ex-

primării fără să ne prevină în vreun fel. Iată cum începe poemul *Obsesia biografiei*:

"Dacă cineva mi-ar da părul într-o parte/ dacă mi l-ar ridica ușor de pe frunte/ ca un diamant aiurit s-ar ivi/ orașul acesta".

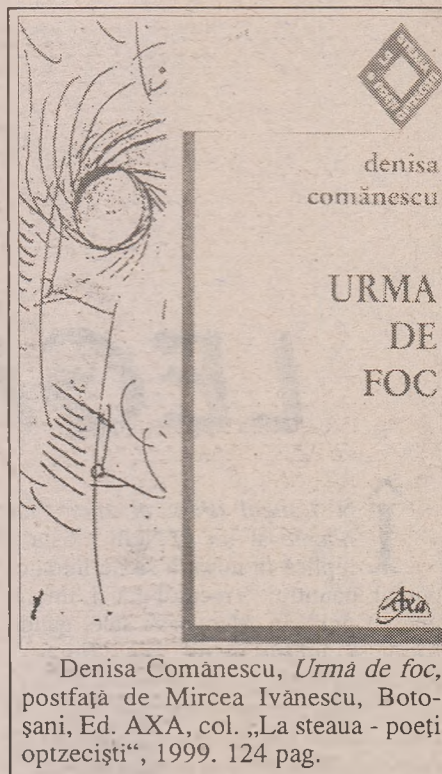
Numeroase sunt în versurile ei gesturile de curaj artistic făcute firesc. Chiar și în momentele de mare gravitate, în ritualurile unei iubiri de o intensitate mistică, poeta practică o originalitate șocantă cu o deplină siguranță, cu siguranța cuiva care visează și știe că visează astfel încât se poate arunca într-o prăpastie fără să pătească nimic:

"De-aceea mă las în seara aceasta sfârtecă de fructe/ tu scrii la o masă aplecată puțin spre infern/ saltă vulpea albastră din ochii tăi/ spre desisuri abrupte/ unde pletele-mi lungi ca o moarte/ pentru dragoste ți le aștern." (*Vulpea albastră*)

Descoperirea suferinței

CA DOCUMENT sufletesc, poezia Densiei Comănescu înregistrează momentul trecerii de la ingenuitatea unei fete care încă se joacă cu păpușile la luciditatea unei femei mature. Este o trecere bruscă și într-o oarecare măsură dureroasă. Noaptea magică a copilăriei se subiază, devine albăstruie și lasă în cele din urmă locul unei lumini matinale triumfătoare și devastatoare. Trezită din lumea poveștilor ei, femeia-copil se simte în bataia soarelui ca sub reflectorul unui anchetator cosmic.

În mod înduioșător, ea reacționează și în cursul acestei treziri brutale ca un

Denisa Comănescu, *Urma de foc*, postfața de Mircea Ivănescu, Botoșani, Ed. AXA, col. „La steaua - poeți optzeciști”, 1999. 124 pag.

copil, bucurându-se de luciditate ca de o nouă jucărie. Titlul primei cărți a Densiei Comănescu, *Izgonirea din Paradis*, este foarte bine ales, cu mențiunea că trebuie să ne gândim la o izgonire primită cu o încredere plină de candoare.

Originalitatea profundă a poeziei Densiei Comănescu constă tocmai în acest mod naiv de a accepta maturitatea, într-o generoasă strângere la piept a suferinței.

Chiar și în momentele de paroxism ale lucidității, când singura soluție pare sinuciderea, personajul liric are un ton voios și ingenuu și, cel mult, o inofensivă ironie în relatarea dramei sale:

"o foarfecă foarte fină a mai tăiat astăzi din mine ceva/ cu multă delicatețe, cu pricepere" (*Sauna*).

Poeta are revelația mecanicii dragostei, acea mecanică atât de fastuos și caustic reprezentată în *Casanova* lui Fellini, dar nu devine niciodată cinică. Luciditatea ei este o *luciditate visătoare*:

"furnica harnică a întâmplării și-a găsit în mine/ un depozit sigur/ din nou o ploaie de aur/ din nou trupul acesta amortit se electrizează/ ca o pisică în fața câinii/ mă uit în oglindă/ figura mi-e străină: prea multă strălucire,/ prea mult triumf (ca și cum m-aș fi spălat cu un galbenus/ și peste noapte mi s-ar fi îndesit părul)/.../ play-boy, play-boy, ai milă de femeia aceasta/ care nu se poate reinventa decât prin/ dragostea sa" (*Întâlnire cu un play-boy*).

Din această stare de spirit, din rememorarea nostalgică dar și resemnată a unei vârste fericite rezultă cel mai frumos poem al Densiei Comănescu și unul din cele mai frumoase care s-au scris în ultimele decenii în limba română:

"Cu spaimă pieptănându-mă în loc de frunze/ bărbați uscați parcă-mi cădeau din păr/ eram atât de tânără încât pe buze/ surâsul mi-era frate râsul văr// oglinda se-nroșea ca fata mare/ scaune mieunau, pisicile deveneau țepene/ mi-era dor de tine ca de o eroare/ adormeam îmbrăcată în roșu - sâmbântă de pepene// cu spaimă pieptănându-mă în loc de frunze/ bărbați uscați parcă-mi cădeau din păr/ eram atât de tânără încât pe buze/ surâsul mi-era frate râsul văr" (*Lied*).

Ar fi păcat ca Denisa Comănescu să nu continue ceea ce a început cu ani în urmă. Așteptăm cu nerăbdare reluarea captivantei ei aventuri lirice, asemenea spectatorilor unui film bun întrerupt la jumătate.

Cărți primite la redacție

- ◆ Marin Mincu, *Am visat că visez că sunt inger*, București, Ed. Eminescu și Asociația Scriitorilor din București, "Biblioteca de poezie", 1998. 48 pag.
- ◆ Ioan Flora, *O bufniță tânără pe patul morții*, poeme, București, Ed. Cartea Românească, 1998. 96 pag.
- ◆ Simona-Grația Dima, *Confesor de tigri*, Botoșani, Ed. AXA, col. "La steaua - poeți optzeciști", 1998. 152 pag., 10.000 lei.
- ◆ Silviu Angelescu, *Mitul și literatura*, București, Ed. Univers, col. "Excelens", 1999. 160 pag.
- ◆ Liviu Antonesei, *Nautilus*, structuri, momente și modele în cultura interbelică, Iași, Ed. Cronica, 1998. 196 pag.
- ◆ Horațiu Stamatin, *Uită Arcadia!*, Câmpulung Moldovenesc, Ed. Fundației Culturale "Alexandru Bogza", 1998. 64 pag.
- ◆ Viorel Dianu, *Ochiul demiurgului*, povestiri, București, Ed. Semne, 1999. 194 pag.
- ◆ Val Gheorghiu, *Mă-ntorc în Bermude*, Iași, Ed. Timpul, 1998 (proză scurtă). 80 pag.
- ◆ Ion Chichere, *Podul spadei*, Timișoara, Ed. Marineasa, 1998 (poeme). 76 pag.
- ◆ Vasile Baghiu, *Maniera*, București, Ed. Pontica, col. "Euridice", 1998. 58 pag.
- ◆ Gheorghe Mocuța, *Omul de litere/ viața de hârtie*, Arad, Ed. Mirador, 1998 (versuri). 70 pag.
- ◆ *Spălarea creierului - complotul psihopolitic al comunismului*, text prezentat de Sergiu Grossu, traducere de Mioara Izverna, București, Ed. Duh și Adevăr, 1998. 148 pag.
- ◆ Sergiu Grossu, *În așteptarea unui nou pământ*, București, Ed. Duh și Adevăr, col. "Repere spirituale", 1998. 146 pag.
- ◆ Anghel Popa, *Între fronturi - bucovineni în România primul război mondial*, Câmpulung Moldovenesc, Ed. Fundației Culturale "Alexandru Bogza", 1998. 96 pag.

Creștinism și păgânism

CUNOSCUT ca un *homo religios*, Adrian Popescu nu se dezi-ce de sine în volumul *Fără vîr-stă*, dar înfățișează derivații ale notei sale fundamentale, nu o dată cu caracter contra-punctic. El oscilează între creștinism și pă-gînism, cu acea fertilă strădanie de a găsi puntea ce le leagă (în cazul ultimului relie-findu-i o spiritualitate larvară, panică, în concreșcență cu acuitatea simțurilor purifi-catoare), pe care o întîlnim și la mari înain-tași precum Blaga sau Pillat, ultimul consti-tuind în speță o paradigmă și prin deschi-derea sa de "turist liric" (categorii reprezen-tată în spațiul francez de Valéry Larbaud, Blaise Cendrars etc.). Ca atitudine ideatică avem a face cu un panteism ("pretutideni călcăm în euharistie", ar putea exclama poe-tul nostru, precum autorul *Laudei somnu-lui*), iar ca atitudine morală o toleranță, cu o larg comprehensivă poziție, dispusă a interpreta pînă și "damnarea" poetului (iu-birea pentru contingent) ca pe o specie de "păcat" venial, ce ar putea fi absolvit, Pur-gatoriul fiind invocat cu un patetism nelipsit de-o nuanță de cochetărie: "Tîrziu mi-am pierdut inocența adolescentului, cînd elibe-rat mă credeam de ispitele lumii, acum mai seamăn eu sfîntului ce vorbea cu păsările, sau sunt doar o pasăre pe care-o hrănește/ din milă Dumnezeu? (...) Căzut în păcatul de-a iubi efemerul, viața mea e moartea, ca plată a căderii, totuși, împreună cu corul celor din Purgatoriu strig: «Nu-ți întoarce, Doamne, Fața de la mine!»" (*Tîrziu mi-am pierdut inocența*). Bardul creștin se rostește în rafinate clarități de rugăciune, în propozi-ții meșteșugit-pioase, al căror punct de ple-care îl reprezintă boema modernă, viața me-tropolitană, tehnicizarea (procedeu dictat de necesitatea contrastelor ori a echivocului atît de liric productiv): "Bînd ieftine băuturi în bucătărie cu tinerii/ și învățîndu-i o învătura ce nu e în cărți, vorbindu-le despre iubire în vremea internetului, despre îndu-rarea care pe toate le absolvă, dacă iubim.// Ezitînd totuși la diferență, altfel clară, dintre Eros/ și Agape.// Chipul tău e bine modelat de degetele lui Dumnezeu, pe care prea puțin îl ascuți în rugăciunile-ți solitare, fiică a Neîncrăderii de ce nu mă crezi că El ne/ privește/ neîncetat și pentru fiecare din noi se apleacă de pe Cruce?" (*Sfîrșitul verii ploioase*). De asemenea în fraternizarea cu necuvîntătoarele, asimilate moralmente grație unei descriții somptuoase, efectuate cu condeiul celui care declară că, "tînăr, pe Francisc l-am cîntat": "Ne întîlnim înaintea de cină, în pervazul bucătăriei, punctuală și timidă de fiecă dată, ea, «porumbița/ pu-dică», sau «turturica biblică», neagră/ ca o mireasă a Libanului din văzduh.// Gesturile-mi sunt blînde și cumpătate, altfel fuge ușor, ea - firimiturile bucății mele de piine, eu - bucata mai mare, dac-am putea ne-am lăsa unul altuia ce-i mai bun, ne așteptăm, cînd celălalt se grăbește puțin.// Un gri cu alunite pe gît și pe aripi (pe spate)/ descopăr, atît de perlat, că poartă, cămașa ei de/ carne, un puf, o piele de mesteacăn în decembrie, moțul băietesc și gura de cadet, sau de husar pe acoperiș" (*Zburătoare biblică*).

Așadar estetizarea devine o cale a sanc-tificării, prin relaxarea ultimului concept, iar nu invers, căci Adrian Popescu ține totuși la identitatea sa spirituală, făcînd distincție între *milă*, ca esență supraformală, și *dem-nitate*, ca o ipoteză artificială, dependentă de materia expresiei, suspectă prin strălucirea sa factice, prin aspectul său "lăcuit": "Dis-tanța dintre mine și zburătoare trebuie ferm menținută/ pentru a supraviețui amîndoi,"

Adrian Popescu: *Fără vîrstă*, Ed. Cartea Românească, 1998, 58 pag., preț nemen-tionat.

mila și demnitatea nu se pot scufunda în aceeași apă a sufletului, mila pentru soarta sa și demnitatea persoanei mele lăcuite/ de un supraeu îndelung exersat și care se poate totuși lesne/ sparge în mii de cioburi, rînin-du-i pe cei apropiați (*Amintindu-mi vara altui an*). Cu cît discursul e mai încărcat de materie intelectual-estetică (e satisfacție lai-că, precum orice barochism), cu atît curen-tul subtextual afectiv e mai tensionat de nos-talgie. Materialitatea poetică e un factor ce testează misticismul de bază, prin contradic-toria-i compoziție resignată, avînd ca fundal resurecția: "Prin scuarurile din Marais și în Jardin du Luxembourg/ mierle surori celor de-acasă și totuși un pic altfel/ negre de la Facere toate și cu/ aurul regal în ciocul demn, dar cu o nuanță cenușiu-lucioasă (să fie de la hornurile/ hoffmanești, de la smog?) acestea de pe Sena și din Tuileries, unde un maghrebin, acum douăzeci de ani, încerca să-mi vîndă/ pasărea lui Da Vinci, plutind pe curenții de aer dinspre L'Île. (...) Desigur, între calcanele vechilor imobile, glasul lor de soprane exersează la fel, la în-ceput de aprilie, presimțind Învierea" (*Mierle frîncești*).

Însă marea atracție o alcătuieste acum pentru poet Paradisul terestru. Am putea vorbi de un virgilianism nu doar în sensul exaltării bucolice, ci și al pletorei de date culturale, al celui alexandrinism pe care clasicul latin îl asociază emoției naturiste, în tonalități ce citeodată, așa cum s-a remarcat, premerg Parnasul. Adrian Popescu e imbatat de o natură filtrată prin timpuri și locuri exotice, prin elemente livești, nu în direcția unei abstractizări, a unei decorporalizări, ci a unui proces de intensificare a emoțiilor. Religiozitatea însăși se fortifică pe această cale, care e a unei adorații a Creației, per-cepută cu rafinament, în planul unei uni-ficări sentimental-senzorial-cerebrale, al unui tablou complex care poate da seama de ceea ce Mircea Eliade numește "sacral ca-muflat": "Timpurii, fluturii din crîngurile antice, atice, pe-un arbust de iasomie, înne-buniți de mirosmuri/ jîlav-primăvăratec, dan-sînd în jurul miresmei paradisiace.// Paradis terestru de bună seamă, iluzorii și/ efemer, fericita inconștiență și extazul aproape păgîn, și atunci de ce îi admirăm totuși cu un fel de milă și înțelegere, de simpatie vi-novată și/ slăbiciune?// Spuma mării și spu-ma berii bâte pe terasă, sarea lor/ ames-tecîndu-se pe buzele înroșite de soarele/ leneș, corpul ruinat revenindu-și în vigoa-re efebului/ arămiu și suplu, ca în ado-lescență, să fie/ începutul/ Altei vîrste? Cea de după bătrînețe, un/ surogat de basm?/ Motelul miraculos - însăși casa lui Circe, mult/ pricepută/ în farmece, de vreme ce, pierduți, mestecăm/ frunze de oleandru/ și ne-amintim doar copilăria și altceva nimic, nici numele?" (*Timpurii, fluturii din crîngu-rile antice*). Lipsa de scrupule a figurației mitologice, pentru a ne exprima astfel, a poetului, se sublimază, după cum vedem, deoarece, prin aluviunile melancolice, prin irizările extatice, prin asocierile senin-vino-vate ale textului, se deschide zarea unei transcendente.

Păgînismul arcadian reprezintă o formă de cultură, nu de cult răsturnat. Nu e o ico-noclastie, ci mai curînd o iconodulie inteli-gent reconstituită prin erudiție sensibilă: "Păgîn am fost cîndva, doar voluptatea o cînteam și larii, zgîrîind tablitele de ceară, ca Propertiu, umbrianul, uitam de For și ig-noram barbarii/ pe Cynthia-o cîntam, tot anul, neasemuita: «ponebanus tuis, Cyn-thia, temporibus, et modo gaudebam lapsos formare capillos/ nunc furtiva cavis poma dabam manibus»/ cîștigînd-o cu farmecul versului sfios.// Nu cu aur sau perle din Indii, cu farmecul blindului vers.// «saepe venit magno fenore tardus Amor.» O știu: «vine

adesea cu grea camătă amorul tîrziu.»// As-tăzi, cînd toate se șterg, el de ce nu s-a șters?// Să fie, cu vremea, deși potolit, tot mai viu?" (*Intertextualism*). Aspirația ace-s-tei producții nu e disjuncția, ci conjuncția. Nu analiza (separarea în imagini statice), ci sinteza care sugerează organicitatea lumii, Creația cosmică aparent sfîșiată de antino-mii. Vechiul și noul, lăuntricul și exteriorul, natura și artificul, păgînismul și creștinis-mul, cooperează într-un ansamblu generos, într-un flux concomitent senzual și estatic, conceptual, și înfraverbal. Subtextul e cel de înfiorată laudă: "Înainte de a mă naște să fi fost amîndoi o singură, unică/ picătură de ploaie paradisiacă, sau prima lacrimă sur-gîndu-se/ lent pe obrazul lui Adam fugînd cu Eva de mină?// Prin oasele noastre ușoare să fi adiat același văzduh?// Înalțați pe vîrfurile picioarelor desculțe, cu pielea tînără, poate bateam aerul încins din preajmă, gonînd împotriva-ne/ (ca două trenuri, în unul e un chip ce se pierde)/ uimiți că nu ne mai înălțăm ca înainte în cer după voie.// Ar-bori, cîini și căprioare, cum vezi din geamul deschis/ se îndepărtau de noi, înspăimîntate: ceața din pădurile/ umede ale Bucovinei își strîngea supărata vîlătuții/ iubita mea fără corp era numai aripi: eu, fără aripi, fără corp" (*Iubita fără corp*). Pasul poetului e potrivit hexametrelor, ghidul său turistic e un înger: "Dupa ce-a măsurat cu pași de hexametri cheiul/ și-a tot așteptat sub co-pertina cafenelei din apropiere, zadarnic, condus de îngerul său a ajuns la Catedrala lui Dîmitrie/ ostașul și mucenicul" (*Izvorul din Salonic*). Un izvor din acea catedrală, "tragîndu-și pesemne ființa din temeliiile sacre", se luptă cu singele său, aidoma îngerului cu Iacob: "S-a întors în grabă la ceilalți și tăcea ascultînd/ murmurul cristalin luptîndu-se cu singele său sărac, cu marea nopții egeice" (*ibidem*). Astfel cultura se implică în fiziologie: "îți simt albastrele vene, arhaicul puls, fervoarea etruscă și auriculul latin/ fluxul de singe ce vine din Ionică/ îți albește mai tare picioarele ca două coloane, de marmură, Agrigento e stingul, Selinunte e dreptul," (*Elegia italică*). Sau: "Dar aud clipocind Ada și Tevere dinspre izvoarele mitice/ spre metropolele plămînilor tăi?" (*ibidem*). Sau: "Lacul Bracciano și tainicul, umbrian Trasimene, întunecatul Bolsena le presimt, cam unde ți-e mijlocul sacru" (*ibidem*). Asimilarea datelor "străine" e deplină, cuprînsă în metabolismul unui suflet care-și obține cu ajutorul lor mulaje delicat-solemne. Năzuința poetului e cea a aproximării unei unități cît mai bogate a componentelor propriiei ființe, comunicînd cu universul. Artificiile cărturărești devin parafe ale autentificării.

Adrian Popescu e un pătimaș călător. Aidoma unui A.O. Barnabooth mai frust (pornit din Nordul românesc, bucovinean-transilvan, se simte "hîrsut, păduros, sil-van"), străbate cu nesăț mealeagurile euro-pene, nu pentru a fugi de sine (în felul "di-vertismentului", vestejit de Pascal), ci pen-tru a se regăsi ca într-o întreprindere ini-țiativă. Solemnitatea contactului cu necu-noscutul e topită într-o rețea deasă de sen-zații, impresii, amintiri, corespondențe care feresc periplul de uscăciune, îi acordă gustul irepetabil al clipei. Cadrul geologic ori mitic apare tratat printr-un cald impresionism al notației, uneori direct aplicat liniilor gene-riche, măreției lor imobile, precum o gingașă ofrandă a efemerului adusă absolutului: "Mierle și buxusul-abhorat de Montale/ și ginestrele mele le simt în spate, în față nu pot atinge Egina, asemeni Grădinii Edenului/ intangibilă pe uscat.// În fine ajuns la cafeneaua literară a lui Ternes/ ascult vocile transmițînd vibrațiile sinelui/ cite ființe sunt în tine, copila, femeia, înțeleapta/ nestator-nica și fidelă, Poezie cu nume de stol?// Mie

care dintre acestea îmi este menit?/ Numele uleios, senzual, sau cel de reci ape monta-ne?// Împărțindu-te generoasă te pierzi cîștigînd/ altă tinerețe, un strat de aur peste cel vechi?// Sporovăiau ca adevărații ate și rideau de timp, numai eu, arhaicul, crestă de scoici, singur și disperat/ tăceam amîn-tindu-mi că peste puțin voi fi un suflet fără trup/ tăceam amintindu-mi viața dinaintea și după.// Latin, încercam să mă simt acasă printre greci, și totuși «Martini» cu gheață mă trădase ușor, nu labil, vulnerabil cum sunt, la subtilele mișcări/ ale dublului astral, ale geamănului celest? (*Elegie egeică*). Nu mai puțin atracțioasă decît cea italică, e pri-veliștea din Montmartre ("După Biserica Sfintei Inimi e o stradă spre Place du Ter-re, în ce an citeam pe rupte «Avoir et être»?/ Numele străzii îl văd aievea, nu-n vis, alb pe albastru: Mont Cenis" - *Remi-niscentă din Montmartre*) sau cea "hanseati-că" a Nordului baltic: "Pe unde prăvălii vezi și firme hanseatice, și clopoțel la ușă, în-șirate de-a lungul canalului adiat de-un/ stol de porumbei și pescăruși nordici/ slavi și germanici, acolo te-aștept încă.// Să urcăm iar trepte tocite pătrunzînd în miezul/de miere și singe al Gdanskului, rostit ca o alintare, ca sunetele de orgă de la/ Biserica Măslinilor, unde alături am stat umăr la umăr, în băncile masive și lustruite de alte perechi, uleiul într-o fină peliculă închizîndu-ne chipurile" (*Drumul chihlimbarului*). Geografia și istoria îi oferă poetului nostru un șir de metafore ale spațiului și timpului, metafore "în stare naturală", pe care le re-ceptează cu auzul incordat, cu vîzul vigi-lent: "Și numele germanic al orașului să-l pronunțăm, mai dur, mai teutonic, mai pu-tin iubit de localnici/ privindu-ne întrebător..." (*ibidem*). Ca și cu pipăitul beat de prețiozități, aplicat unui existențial sărbă-toresc: "vieți virtuale și mosoare și lanțuri de-argint cu piatră/ de chihlimbar topit/ cu-noscători, degetele să ni se atingă fericite numai pe/ mările boabe iregulare și genui-ne, tăiate abrupt, rilkeean și celanean și ire-vocabil, întîmplări ale vieților noastre, ce și-au amestecat fluidele/ și-apoi au încre-menit marile ore de taină și arșița verii" (*ibi-dem*). Eufonia numelor italienești și elene e o muzică în sine, precum un ghid cîntător, precum un atlas simfonic: "Interzis îmi e și umbrosul Varese, calmul Capolago și chiar sacral Urcuș/ unde Fecioara își are biserica săpată în piatră, nici vorbă s-ating mînăs-tirea Caterinei a Stîncii/ platonice ogîndîndu-se în adîncul din Lago Maggiore, am-niotică anamneză: Grădina Maicii Chiliilor răsfrîntă-n Egee, stupul din Athos, cum nu-mele văii Iserului/ surprinzîndu-te la intra-rea în Delfi" (*Elegia italică*). Așadar ado-rația divinului în lume devine tot mai mult senzorială, aidoma celebrelor viziuni ale Sfintei Tereza de Avila. Misticismul poetu-lui cade în materia vizionară viscoasă, devenind plastic, tangibil.

Făcînd intruciva - să recunoaștem - figură de eretic, Adrian Popescu evoluează frecvent în lumina întunecată, debordantă de humus expresiv, a acelor "zei chtonieni", a căror supremație o acceptă treptat, în de-favoarea "zeilor uranieni", solari: "Așezat în banca plină de scrijelituri/ mă-ntreb: «eu cărora le-am slujit în tinerețe?»/ celor solari, desigur, dar acum spre sfîrșit de cei chto-nieni mă simt/ mai apropiat" (*Chtonieni sau/ și solari*). Dar în perspectiva divinei îm-păcări a contrariilor oare cele două tărîmuri nu comunică? Oare elanul dionisiac nu se poate întîlni cu cel mistic, prin tendința co-mună a dizolvării individualului în univer-sal? Orgiasticul nu e o modalitate primitivă a căutării sacralului?

Actualitatea culturală

Consiliul Uniunii Scriitorilor

În ziua de 26 februarie a avut loc prima ședință din acest an a Consiliului Uniunii Scriitorilor. În deschidere, Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, a prezentat o informare privind activitatea Uniunii de la ultimul Consiliu până în prezent. După raportul Comisiei de cenzori, directorul economic al Uniunii Scriitorilor, Mihai Chicuș, a prezentat raportul privind execuția bugetului de venituri și cheltuieli pe anul 1998 și proiectul de buget pe anul 1999. Amândouă rapoartele au fost aprobate de Consiliu. Au mai fost discutate și aprobate raportul Comisiei sociale și raportul Comisiei de validare. În cadrul ședinței, secretarii filialelor Uniunii au prezentat rapoarte despre activitatea acestora în anul 1998. În urma ratificării de către Consiliu a propunerilor înaintate de Comisia de validare au devenit membri ai Uniunii Scriitorilor următorii: Mircea Brenciu (Brașov); Constantin Bălăceanu-Stolnici, Elena Chițimia, Alexandru Condeescu, Dan Ghițescu, Adrian Christian Kuciuk, Ion Hangiu, Dan Lucinescu, Irina Nicolau, Andrei Niculescu, Amelia Pavel, Nicolae Peneș, Gheorghe I. Șerban, Nicu Teodorescu, Gabriel Tepelea, Vasile Țepordei, Nina Vasile, Alexandru Vona (București); Gheorghe Mihai Bârlea, Olimpia Brendea Deșliu, Mihai Dragolea, Ștefan Zicher (Cluj); Cristian Burada (Craiova); Dana Diaconu, Mihai Merticaru, Dorin Ploscaru (Iasi).

CALENDAR

9.III.1878 - s-a născut <i>Elena Farago</i> (m. 1954)	13.III.1928 - s-a născut <i>Mihai Murgu</i> (m. 1985)
9.III.1906 - s-a născut <i>Radu Boureanu</i> (m. 1996)	13.III.1935 - s-a născut <i>Liviu Damian</i> (m. 1986)
9.III.1907 - s-a născut <i>Mircea Eliade</i> (m. 1986)	13.III.1935 - s-a născut <i>Romulus Rusan</i>
9.III.1913 - s-a născut <i>Bozödi Gyorgy</i> (m. 1990)	13.III.1936 - s-a născut <i>Alexandra Indrieș</i> (m. 1985)
9.III.1925 - s-a născut <i>Dimitrie Păcuraru</i>	13.III.1976 - a murit <i>Sergiu Dan</i> (n. 1903)
9.III.1931 - s-a născut <i>Vitalie Tulnic</i> (m. 1973)	
9.III.1936 - a murit <i>A. de Herz</i> (n. 1887)	14.III.1854 - s-a născut <i>Alexandru Macedonski</i> (m. 1920)
9.III.1947 - s-a născut <i>Serafim Belicov</i>	14.III.1888 - s-a născut <i>Al. Mateevici</i> (m. 1916)
9.III.1961 - a murit <i>Cezar Petrescu</i> (n. 1892)	14.III.1911 - s-a născut <i>George Drumur</i> (m. 1992)
	14.III.1919 - s-a născut <i>Alexandru Paleologu</i>
10.III.1879 - s-a născut <i>Dumitru Caracostea</i> (m. 1964)	14.III.1920 - s-a născut <i>Pavel Bellu</i> (m. 1988)
10.III.1935 - s-a născut <i>Bokor Katalin</i>	14.III.1921 - s-a născut <i>Alexandru Struțeanu</i> (m. 1996)
10.III.1993 - a murit <i>Dan Simonescu</i> (n. 1903)	14.III.1937 - s-a născut <i>Széprétti Lilla</i>
	14.III.1955 - s-a născut <i>Marta Petreu</i>
11.III.1891 - s-a născut <i>Ion Pillat</i> (m. 1945)	
11.III.1907 - s-a născut <i>George Potra</i> (m. 1990)	15.III.1831 - s-a născut <i>Pantazi Ghica</i> (m. 1882)
11.III.1919 - s-a născut <i>Petre Bucșa</i>	15.III.1905 - s-a născut <i>Ernest Bernea</i> (m. 1990)
11.III.1920 - s-a născut <i>Radu Bogdan</i>	15.III.1929 - s-a născut <i>Neboisa Popovici</i>
11.III.1923 - s-a născut <i>Grigore Tănăsescu</i> (m. 1997)	15.III.1949 - a murit <i>Gh. Braescu</i> (n. 1871)
11.III.1929 - s-a născut <i>N. Tertulian</i>	15.III.1977 - a murit <i>Tudor Măinescu</i> (n. 1892)
11.III.1932 - s-a născut <i>Emil Zegreanu</i>	15.III.1996 - a murit <i>Vasile Speranția</i> (n. 1941)
11.III.1932 - s-a născut <i>Iosif Naghiu</i>	15.III.1996 - a murit <i>Ovidiu Zotta</i> (n. 1935)
11.III.1936 - s-a născut <i>Dumitru Ciobanu</i>	
11.III.1992 - a murit <i>Nicolae Țic</i> (n. 1928)	16.III.1883 - s-a născut <i>Carol Ardeleanu</i> (m. 1949)
	16.III.1897 - s-a născut <i>Margareta Sterian</i> (m. 1991)
12.III.1913 - s-a născut <i>Alexandru Bardieru</i>	16.III.1913 - s-a născut <i>Radu Brates</i> (m. 1973)
12.III.1925 - s-a născut <i>Constantin Chiriță</i> (m. 1991)	16.III.1933 - s-a născut <i>Ion Bodunescu</i>
12.III.1936 - a murit <i>G. Ibrăileanu</i> (n. 1871)	16.III.1935 - s-a născut <i>Serafim Saka</i>
12.III.1937 - s-a născut <i>Nicolae Bileșchi</i>	16.III.1936 - s-a născut <i>Bujor Nedelcovici</i>
12.III.1941 - s-a născut <i>Mircea Anghelescu</i>	16.III.1986 - a murit <i>Alexandru-Traian Rally</i> (n. 1897)
12.III.1965 - a murit <i>G. Calinescu</i> (n. 1899)	
13.III.1891 - s-a născut <i>Felix Aderca</i> (m. 1962)	
13.III.1900 - s-a născut <i>Grigore Popiți</i> (m. 1980)	

În ziua de 25 februarie a vizitat redacția noastră regizorul Lucian Giurchescu. Stabilît în Danemarca, dl Lucian Giurchescu se află în România pentru a pune în scenă, la Teatrul Național, spectacolul cu piesa *Femeile savante* de Molière. Oaspetele redacției, timp de câteva ore, a povestit, cu franchețe și umor, cum a reușit să se adapteze la stilul de viață danez și a făcut mărturisiri în legătură cu proiectele sale regizorale.

Piesa anului

Juriul Concursului UNITER, *Piesa Anului 1998*, format din Ion Bogdan Lefter, critic literar, Dan C. Mihăilescu, critic literar, Marian Popescu, critic teatral - a reținut în *Selecția Finală* următoarele piese: *Marea scofală* sau *Așteptînd-o pe Godette* de Alexandru Uiuu; *La stînga tatălui* de Petre Barbu; *Noe care ne străbate memoria e o femeie* de Ion Mircea; *De-a v-ați ascunselea sau piesă fără sfîrșit* de Florina Ilis; *Cafeaua Domnului Ministru* de Horia Gârbea; *Fantoma de la clasa întâi* de Valentin Nicolau; *Grup de orbi într-o sală de cinema* de

Iosif Naghiu. Dintre acestea, Juriul a hotărît să acorde Premiul pentru *Cea mai bună piesă românească a anului 1998* piesei *Noe care ne străbate memoria e o femeie* de Ion Mircea. Piesa cîștigătoare va fi editată și publicată în volum de către Editura UNITEXT. Premiul va fi înminat la Gala Premiilor UNITER din 15 martie a.c., la Sala Mare a Teatrului Național București.

Concursul, Premiul și tipărirea piesei cîștigătoare sînt finanțate de Fundația *Principesa Margareta a României*. Alături de Sa Regală, Principesa Margareta a României, va înmina personal acest premiu în seara Galei.

Radio România Cultural

Dintre emisiunile redacției Literatură, Arte, Știință, vă invităm să ascultați:

● Miercuri, 10 martie 1999, pe Canalul România Cultural (C.R.C.), la ora 12,30 - "Presă culturală, încotro?". Reviste românești pentru străinătate. Colaborează Mircea Martin și Augustin Buzura. *Redactor: Eugen Lucan.*

● La ora 20,45, pe C.R.C., - "București, istorii scrise și nescrise". Un copil în vechiul București. Interviu cu prof. univ. dr. Tatiana Slama Cazacu. *Redactor: Victoria Dimitriu.*

● Joi, 11 martie 1999, pe C.R.C., la ora 9,50 - "Poezie românească". Aurel Gurghianu. Versuri în interpretarea actorului Dragoș Păslaru. *Redactor: Ioana Diaconescu.*

● La 12,30, pe C.R.C. - "Miorița". Mircea Eliade și studiile sale despre folclorul românesc. Eșeu de Mircea Handoca. "Prestigioși bibliografi ai folclorului românesc - Ion Bîanu". Prezintă prof. dr. Eugen Marinescu. *Redactor: Ion Moanță.*

● La 18,03, pe C.R.C. - "Invitatul special" - Literatură, critică și istorie literară. *Redactor: Maria Urbanovici.*

● Vineri, 12 martie 1999, pe C.R.C., la ora 21,30 - "Dicționar de literatură universală". Torquato Tasso (445 de ani de la nașterea marelui poet renascentist); Sully Prudhomme - primul laureat Nobel pentru literatură (160 de ani de la naștere). *Redactor: Titus Văjeu.*

● Sâmbătă, 13 martie 1999, la ora 9,50 pe C.R.C., - "Poezie românească". Tudor Arghezi. Versuri în interpretarea actriței Mariana Buruiană.

● Duminică, 14 martie 1999, la ora 9,50, pe C.R.C., - "Poezie românească". Al. Macedonski (145 de ani de la naștere). Versuri în interpretarea actriței Ileana Iordache.

● La ora 23,50, pe C.R.C., - "Poezie universală". Sonete de William Shakespeare. Traduceri de Ion Frunzetti și N. Porsenna. Lectura: actorul Ovidiu Iuliu Moldovan. *Redactor: Dan Verona.*

● Luni, 15 martie 1999, la ora 9,50, pe C.R.C., "Poezie românească". Al.O. Teodoreanu (35 de ani de la moarte). Versuri în interpretarea actorului Ștefan Velniciuc.

● Între orele 20,30 și 24,00 - "Gala premiilor UNITER". *Redactori: Costin Manoliu și Mariana Ciolan.*

● Marți, 16 martie, pe C.R.C., la ora 21,00 - "Înregistrări din Fonoteca de Aur". Mari actori ai teatrului românesc: Ion Fineteșeanu. *Redactor: Gabriela Nani Nicolescu.*

Miercuri, 3 martie a.c., în incinta Muzeului Național de Istorie a României s-a deschis a treia ediție a Salonului de carte și presă București. Au vorbit cu acest prilej Ion Caramitru, ministrul Culturii, Nicolae Manolescu, directorul „României literare” și alte personalități.

DIAGONALE

de Monica
Lovinescu

Demnitatea narațiunii

AM AFLAT dintr-un ziar bucureștean, acum vreo lună, că a fost reeditat romanul lui Mircea Eliade, *Noaptea de Sânziene*. N-am avut cartea în mână deci nu-mi pot face o părere despre calitatea prefeței. În schimb, din absența reacțiilor e posibil să prezici că această ediție va reprezenta, ca și prima, un non eveniment.

Revin asupra acestui subiect deoarece soarta *Noptii de Sânziene*, atât în cariera literară a lui Mircea Eliade cât și în posteritatea sa, mi se pare cu totul aparte.

Faptul că romanul n-a fost receptat în Franța în anii '50 pe măsura așteptărilor autorului a avut repercusiuni drastice asupra evoluției prozelor sale.

Să parcurgem Jurnalul lui Mircea Eliade, îndeosebi cel consacrat scrierii acestui roman (o adevărată "poietică" a lui), apărut în *Caiete de Dor* nr. 9, 1955, spre a regăsi vechea dilemă asupra căreia va reveni îndelung într-un *Fragment autobiografic* (publicat în aceeași revistă): imposibilitatea de a exista concomitent în două universuri spirituale opuse, cel diurn al științei și cel oniric al literaturii. Lunga și căznită elaborare a romanului - la care asistăm citind Jurnalul - ține și de exigențele critice și de problemele pe care i le pune un roman, în contra-curent, restabilind narațiunea în toată demnitatea sa. Dar marele acuzat rămâne timpul ce-i este sfârtecat de activitatea științifică. Nu doar cărțile apărute într-un ritm rapid, de la *Techniques du Yoga* la *Traité d'Histoire des Religions* i-l macină, cât articolele, colocviile, conferințele, ce se înmulțesc pe măsură ce numele lui devine o referință în domeniul istoriei religiilor. În timp ce în București interbelic scriitorul fusese cel care se impusese în primul rând, în Franța și apoi în America, istoricul religiilor dobândește și prioritate și celebritate. Problema deci nu este nouă ci doar inversată. Din ce în ce mai greu însă de soluționat.

Ea se dublează și cu noua lui stare existențială: exilul. Pentru cineva atât de "realizat" ca Mircea Eliade, al cărui rol devenea destul de repede cel visat de copilul ce-și trănuia orele de somn spre a răpi timpului cât mai multă cunoaștere, Bucureștiul se transformă într-un sălaș mitic, în centrul pierdut al lumii. În momentul în care toate porțile îi erau deschise în Occident și toate onorurile i se pregăteau, Mircea Eliade cel atât de bine adaptat tuturor capitalurilor europene, nu șovăia să scrie în Jurnalul *Noptii de Sânziene* pe data de 4 ianuarie 1953: "Totul mi-a rămas acolo (în România) (...) Aici în "Occident" nu sunt decât un fragment". Visează, de fiecare dată când răpește severității științifice câteva ore pentru literatură, la timpul paradizic al Bucureștiului. Lui îi este de fapt dedicată *Noaptea de Sânziene*. Spre a scăpa de "fragmentare" și a dăruii Bucureștiului o necesară anamneză. Mircea Eliade, în ciuda repetatelor sale denegări își permite și luxul, unei "fresce" istorice. Desigur cu mult înainte renunțase la dislocările narrative de debut. Dar care romancier n-a visat o dată cel puțin la *Război și Pace*? Negând că ar nutri o astfel de ambiție, Mircea Eliade face însă totul pentru a-și justifica temeritatea. Restabilește narațiunea în demnitatea ei "metafizică" (ea înlocuind mitul în societățile noastre desacralizate). Reinvie personajele. Pledează în epoca ce se deschide spre "noul roman" pentru "necesitatea romanului-roman". Într-o atmosferă intelectuală ca cea a Parisului suprasaturată de mode, își îngăduie să se ridice împotriva monologului interior și filmului mental pe care el însuși le practicase în *Lumina ce se stinge*. Acum i se pare că nu pot duce decât spre "universul kabbalistic din ultimul Joyce". Măcar o dată istoria i-a dat dreptate. Scriitorul rus stabilit în Statele Unite, Vassili Axionov, fost "modernist" la revista moscovită *Metropole* (pe vremea când o astfel

de atitudine presupunea riscuri), a scris singurul roman care s-a vândut masiv în Rusia post-comunistă, tirajul de un milion de exemplare epuizându-se, romanul a început să circule - fenomen insolit în postcomunism - în samizdat. Tradus în franceză la Gallimard în 1995, sub titlul *Une Saga moscovite*, și acest roman restabilește demnitatea narațiunii, restituind Rusiei, după bunul model al lui *Război și Pace*, prin povestea unei familii, istoria suferită din 1905 până în zilele noastre. În ce-l privește pe Mircea Eliade, el alege 12 ani din cei mai semnificativi deoarece cuprind și războiul și primele clipe ale ocupației sovietice și adaugă reconstituiri istorice și o aură de fantastic încă din primele pagini. De fapt nu e un adaos, solștiulul de vară, acea noapte când totul se poate întâmpla, obsedându-l de mult, cum singur o mărturisește. Pe 3 iulie 1949, își amintește cum, cu 20 de ani în urmă, scria la Calcutta "Visul unei nopți de vară" din *Isabel și apele diavolului*.

Se poate firește să mă înșel, dar din toate convorbirile cu Mircea Eliade asupra acestui roman, ca și din Jurnalul său, aveam impresia că un succes ce l-ar impune în peisajul literar francez ca romancier și numai subsidiar ca savant, l-ar fi determinat să continue pe această cale. S-au înregistrat la apariție câteva reacții de-a dreptul entuziaste: de pildă, Robert Kanters, ultimul dintre marii critici ai Parisului, scria că atunci când Sartre nu va mai fi deloc citit, *Noaptea de Sânziene* va continua să fie referențială. Iar Dominique Aury semna și ea în *La Nouvelle Revue Française* o cronică elogioasă. Dar *Noaptea* nu l-a impus pe Mircea Eliade ca romancier. Atunci, cred că s-a aflat la răscruce și a intrat în cea de a doua fază a scrisului său: proza fantastică scurtă grație căreia scriitorul are mai puține ore de cerșit savantului. A transformat un eșec într-o victorie, îmbogățind genul fantastic cu un aspect ce-l singularizează: camuflarea sacralului, sensului, miracolului în cotidianul cel mai banal.

Cu *La țigănci*, *Pe strada Mântuleasa* și nuvelele ce-au urmat, Mircea Eliade - care continua să-și scrie literatura în limba română - se întorcea mereu acasă, în mirificul său București ce nu seamănă cu nici un altul, real sau ficțional. Acasă, unde, într-o oarecare măsură, scriitorul întârzie să fie primit precum s-ar cuveni.

Noaptea de Sânziene nu e doar opera sa de răspântie, scrisă fără speranță reintoarcerii, e și un dar făcut literaturii române. Avem oare prea multe fresce istorice de această calitate pentru a trata cu o asemenea indiferență excepția fericită ce ne confirmă trista noastră regulă?

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

DOAMNA...

FORMULELE de desemnare sau de adresare alcătuite din prenume (nume de botez) precedat de un termen de reverență sînt în română destul de controversate. Evident, e vorba de norme sociolingvistice, care guvernează în mare parte sistemul termenilor de adresare - și în care se manifestă în mod clar diferențele dintre diverse culturi, tradiții, sisteme ale politetiei. În momentul actual, îmbinări de tipul "doamna Sultana", "doamna Dafina", "doamna Margareta" etc. sînt marcate, identificate ca aparținînd unui limbaj sub-standard; respingerea lor poate fi chiar foarte puternică: din partea unor vorbitori care le consideră inculte, vulgare, "mahalagești" etc. Le-am remarcat de altfel prezența în anunțurile publicitare - extrem de sfîngaci redactate - ale ghicitoarelor și ale vrăjitoarelor contemporane. Oricum, în ciuda condamnărilor și tocmai datorită caracterului lor popular, construcțiile de tipul citat sînt foarte frecvente. Transformarea în normă unică a îmbinării dintre termenul reverențial și numele de familie ("Doamna Popescu") este la noi o inovație destul de recentă, care corespunde unui tipar "occidental": impusă probabil mai întîi datorită modelului francez, ea e întărită astăzi și prin cel caracteristic spațiului anglofon. O mărturie recentă asupra percepției acestor diferențe sociolingvistice o oferă Monica Lovinescu, într-un pasaj în care povestește cum a recunoscut apartenența românească (și securistică!) a unui necunoscut în momentul în care acesta i s-a adresat cu "Madame Monique". Pe de altă parte, în sistemul onomastic tradițional de la noi - tipul "Nică a lui Ștefan a Petrei Ciubotariu", date fiind cvasi-absența numelui de familie și rolul esențial al numelui de botez, combinarea acestuia din urmă cu un termen generic ("chir Costea", "conu' Mihai") a fost foarte normală. Valorile afective pe care le-au dezvoltat asemenea îmbinări sînt de altfel discutate de Iorgu Iordan, în *Stilistica limbii române* (1944). Merită amintit și faptul că, în cel mai popular cod de maniere elegante apărut după 1990, structura în cauză nu e condamnată, ba chiar e recomandată explicit - e drept, pentru o situație limitată: adresarea către socri! ("ne putem adresa cu Doamna Silvia, Domnul Andrei" - Aurelia Marinescu, *Codul bunelor maniere astăzi*, Humanitas, 1995, p. 61). Mi se pare că există și o oarecare diferență în percepția asocierii pe de o parte a termenului "domn" cu prenumele masculin, pe de altă a lui "doamnă" cu cel feminin: prima construcție e mai ușor de acceptat, a doua e mai supărătoare. Cauza acestei ușoare diferențe (care rămîne de dovedit; de altfel, în acest domeniu sînt de dorit cît mai multe studii experimentale, anchete sociolingvistice) poate fi prezența frecventă a acelorași unități masculine ca nume de botez și de familie: "domnul Vasile" e o îmbinare a cărei eventuală nonconformitate cu regulile exprimării elegante a politetiei nu sare în ochi, în timp ce "doamna Vasilica" nu poate fi decît o structură cu numele de botez. Ar mai putea fi vorba, în utilizarea numelor feminine, și de o întreagă rețea de implicații și sensibilități (feministe sau nu) privind raportul dintre statutul social și identificarea prin nume sau prenume.

De altfel, pentru a înțelege istoria construcției e nevoie să înregistrăm atitudinea față de ea în diverse momente. Extrem de interesantă e interpretarea socio-culturală pe care, acum aproape 150 de ani, i-o dădea Heliade Rădulescu. Pentru Heliade, preferința pentru nume este o dovadă clară de libertate, individualitate și tradițională emancipare a femeii în spațiul românesc; opoziția se stabilește cu Occidentul, în care femeia e chemată mai întîi cu numele părinților, apoi cu cel al soțului: "În Europa femeia, ca să fie cum se cade, nu poate avea un nume și, prin urmare, nu poate fi o persoană"; "de se mărită, nu poți să-i zici pe nume, *madame Elise* or *madame Marie*, fără a comite o enormitate, ci cată să-i zici *madame Sganarelle*, dacă pe onorabilul său consoarte îl cheamă astfel". Elogiile lui Heliade se îndreaptă către femeia neamenințată de modele străine, cea care "simte că i se oferă omagele cele mai respectuoase cînd este onorată cu numele său propriu din botez: *cocoană Săftico*, *cocoană Catino*, *cocoană Marișo...*, *jupîneasă Călimo*" (articol din 1857, în *Opere III*, ed. VI. Drimba, 1975, p. 175-6). N-aș vrea să se înțeleagă de aici că pledez pentru o extindere a tiparului popular în discuție. Mi se pare doar că el merita cercetat, mai ales pentru că încorporează, într-o formă banală, unele dintre tensiunile profunde ale culturii și ale limbii române: cele dintre modelul popular și modelul cult, dintre tradiția locală și cea occidentală.

FASCINAȚIA FILOZOFIEI

Mirajul pe care îl constituie filozofia în general, fie că este vorba de cea orientală sau de cea occidentală, induce o imperioasă nevoie de cunoaștere și înțelegere aprofundată a marilor gânditori și a principalelor tendințe ce se regăsesc în operele acestora.

Cele două lucrări pe care le propune Editura Nemira reprezintă, nu numai un instrument de lucru destinat studenților și profesorilor, ci și o lucrare accesibilă tuturor acelor care doresc să își fixeze importante puncte de reper privind aspectele esențiale ale vieții și operei filozofilor orientali și occidentali.

Figuri semilegendare, lideri politici ai lumii contemporane ca Mahatma Gandhi sau Mao Zedong, treizeci și cinci de gânditori de primă importanță sunt prezenți și prezentați în paginile „Micului dicționar de filozofie

orientală". Monografiile sunt dispuse cronologic în cadrul fiecărei secțiuni (filozofia islamică, indiană, tibetană, chineză și japoneză), fiecare articol fiind însoțit de note și de o bibliografie selectivă care oferă posibilitatea unor lecturi suplimentare despre fiecare gânditor.

Istoria filozofiei occidentale se desfășoară într-un interval de aproape două mii de ani, dar, în mod surprinzător, ca a fost marcată de un număr destul de limitat de gânditori. În volumul de față autoarea propune o selecție a cincizeci de figuri reprezentative, care au contribuit în mod esențial la impunerea unei aplecări mai atente asupra lumii și asupra noastră, ca indivizi. Galeria gânditorilor abordați include mari filozofi ca Aristotel, filozofi medievali și moderni, de la Descartes și Locke până la școlile continentale.

D. Collinson și R. Wilkinson
MIC DICȚIONAR DE FILOZOFIE ORIENTALĂ
Traducere din limba engleză de Felix Opreșcu, cu o prefață a autorilor

Diané Collinson
MIC DICȚIONAR DE FILOZOFIE OCCIDENTALĂ
Ediția a II-a. Traducere din limba engleză de Andrei Bantaș, cu o prefață a autoarei

NEMIRA

Comenzi: C.P. 26-38 București; E-mail: nemira@dnt.ro

Constantin ABĂLUȚĂ

Umbre în realitatea deschisă

(fragmente)

"mi se scurge umbra de pe mâini în realitatea deschisă"
(Aurelian Titu Dumitrescu)

În anul acela ascultam sunetele ce veneau de peste râu
aceeași depărtare împingea cana cu iarbă a tatălui meu
pe masa goală pînă aproape de ușă
în colțul unde aștepta jîlțul stricat și umbrela patrată
ale străinului

pe seară mama strîngea rufele de pe frînghie
vreo cămașă mai groasă era lăsată peste noapte
să se zvînte și cînd ieșea luna
cu un buzunar în întuneric și altul în lumină
cămașa tatălui meu căpăta puterea
pe care n-o avusese în timpul zilei

iarna mergeam la școală cu mănuși de lînă
pe care le uitam prin arbori
mîinile goale și fericite rotunjeau și zvîrleau bulgării
ghetele negre topăiau pe malul lacului
ca niște cățelandri
tăcerea din creierul meu cuprindea acoperișele troienite

mama îmi ascutea creioanele pentru a doua zi
seara sub lumina veiozei
umbra mîinii și a creionului se întindea în toată odaia
mă durea capul încercînd s-o parcurg dintr-odată
și la primul țuit de tramvai adormeam

vara în testul părăsit îmi țineam echipa de nasturi
cu care jucam fotbal în cimitir
îmi dam înfîlnire cu prietenii la ionită c. napoleón ori la adelină i. cîrdei
căci ei aveau lespezile cele mai înșorite
și cite-o bănuță de lîmn pe care ne scrijelam clasamentul

curtea noastră era plină de scaune de prin vecini
tata le repara zvîrlind arcurile vechi în spatele magaziei
eu vream să mă fac scamator și urma să folosesc arcurile
ca să fac să apară și să dispară obiecte

în aerul dimineții freza mea creastă de cocos
însufletea șotronul desenat pe asfalt
serile treceau atît de repede în spatele magaziei
unde-mi instalasem măsuța de iluzionism
paharul de apă cu dantura mamei
sticlea noaptea pe cutia pendulei stricate

prin odăi aveam căni cu iarbă
în nopți cu lună plină mama se scula și se uita la ele
se culca la loc și avea vise prevestitoare

la colțul casei mă opream tot mai des
urmărind moartea perfectă a celor două ziduri
urcat în cais vedeam casa noastră între cer și iarbă
murind cîte un pic la fiecare colț

printre scîndurile bucătăriei de vară
pătrundeau șuvițe înguste de soare
puneam mîna și pi păiam lemnul cald
o realitate deschisă mă căuta

mama strîngea într-o ladă din pod hainele vechi
ca să le dea de pomană la parastase
întins pe capacul ei îmi țineam respirația ca la radiografie
cu oasele și-ntregul trup simteam înlăuntrul lăzii
mișcînd viețile trecute și viitoare
timpul era o plasă de păianjen în gura unei peșteri

în curtea bisericii era un nuc uriaș cu crengi pîn' la pămînt
sub el era frig nu creșteau flori
sunetele rămîneau închise ca-ntr-o cărămidărie
noi copiii ne adunam acolo și ne luam la-ntrecere care zbiară mai tare
cînd cădeam zdrobiți și fără pic de glas
ni se părea că-l vedem pe Dumnezeu în tricou alb
făcînd triplu salt mortal sus în cupola întunecată

într-o zi străinul a venit la
tata cu un jîlț
eu studiam geometria
căderilor de frunze
o lumină rapidă cobora de
pe ulucile gardului

la puțin timp străinul a
dispărut din oraș
mama a acoperit jîlțul cu
un ștergar curat
cînd lipseau ai mei
de-acasă
îmi rînduiam pe ștergar
ultimele timbre
mă uitam la ele cu lupa
bunicului

într-un timp clantele pe
care puneam mîna
deveneau ușoare
odăile în care intram se
faceau luminoase
aș fi spus numele meu la
toti cei înfîlniți pe stradă
cînd priveam sinii fetelor
un curent electric
îmi încleșta maxilarele
buzele mi se făceau de cretă

apoi totul a trecut ca un nor de lăcuste
o bătrînă ștergea zidurile cu miez de pîine
mă priveam în lavoarul de tablă din curte
și zăream o fotografie a băiatului dispărut într-o avalanșă

mă duceam la marginea orașului lîngă barieră
stam ore întregi urmărind strălucirea și întunecarea șinelor
nu simțeam nici o durere
eram ca manechinul de croitorie al mamei
întepat de sute de ori în același loc
abia revărsînd o șuviță de cîlți alburii

poate urma să dispară strada noastră cu totul
locurile în care m-am simțit cîndva liber
unde-am înălțat ca pe-un smeu umbrela patrată a străinului
unde-am văzut prima dată un rac viu
alergînd pe blocurile unei ghetării

jumătate din case au devenit groapă
în zile cu vînt hăul prăfos șuiera ca un copil oligofren
umbre treceau prin părul meu și-un iz acru de fum
exala din portretul bunicului

anii nu lăsau urme pe zăpadă
malurile s-au prăbușit multi vecini au murit
groapa a fost împrejmuită cu panopuri de fier
și i s-a alocat un paznic într-o gheretă de sticlă

mama nu mai lucra la mașină
tata nu mai tapița scaune
copacii din curte erau înfășurați în fire de păianjen
ca niște mumii

într-o zi a venit un bătrînel zicea să-i dăm înapoi umbrela patrată
nimeni nu l-a recunoscut
în realitatea deschisă umbre curg dinspre vecinii piromani
înspre terenul de puzzle al cimitirului

lumina dezvelește cîteva case la rînd
în fiecare zid nu vîd altceva decît acel zid
sunt liniștiți și împăcați ca un mort

**CERȘETORUL
DE CĂFEA**

de Emil
Brumaru

STEVE TRASĂ LA GEALĂU

1. Iubita mea avea orgasme
Fine ca zînele din basme.

O, doar de-i mirosea a zmeu:
Simțea că șoldu-i este greu.

Iar cînd zărea vreun gros balaur
I se făceau bulgări de aur

Sinii sub ața de paing
Pe care fluturii i-o ling.

Și-abia atinsă de zefiri,
Ea-i despica-n felii subțiri

Unse, în pofta-i milostivă,
Cu-amor perlat și c-o salivă

Atît de dulce-acrișoară
Că nu știai cum de te-omoară
Mai către-amurg, mai către seară...

2. Sînt paravanul chinezesc
Al celor ce se giugulesc.

Cînd ei, frumoși, împart sărutul
Pe mine-adînc se zbate-un flutur.

Iar cînd li-e dragostea în toi
Mătășurile-mi se strîng moi

Și curg lin pe podeaua largă
Amorul lipicios să-l șteargă...

3. Din trupul cestii-n care ești,
Coboară-te, intră-n calești

Spre a goni-n zorii cerești
Ca soarele să-l înroșești...

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

De la exegeza literară la cea istoriografică

EUIMITOR cât de proaspăt și ademenitor poate fi examenul istoriografic practicat de un cercetător venit din lumea exegezelor literare. Mai ales a celor de natură structuralistă și poetică. Cazul se verifică în situația d-lui Sorin Alexandrescu, autor, până a se stabili, la mijlocul anilor șaptezeci, în Amsterdam, al unei remarcabile monografii despre Faulkner, al unei introduceri în structuralism, al unor cursuri despre semiotică și alte asemenea. Întimplarea a făcut ca la catedra d-sale de la Universitatea din Amsterdam să țină un curs de literatură și istorie a României. Și, treptat, pentru informare, începe să studieze sistematic cărți de istorie. De aici până la elaborarea unor studii de istoriografie nu e decât un pas. Dl. Sorin Alexandrescu l-a făcut. Desigur, aceasta nu o face prin examinarea unor documente de sursă primară sau a lecturii presei timpului, ci prin lectura unor cărți bizuite pe o bună documentație. Rezultă, de aici, studii de "joc secund", în care interesul cade pe nuanțarea punctelor de vedere și pe formularea unor concluzii mai totdeauna fecunde în rezultate. Cartea d-sale, incitant intitulată *Paradoxul român*, dovedește, repet, cât de adinc și de fecund meditează autorul asupra citorva chestiuni cu adevărat nevralgice ale istoriei contemporane a României. Aflăm aici studii despre construcția României Mari, despre România interbelică democratică, despre Carol al II-lea, despre Ion Antonescu, despre fenomenul legionar și P.N.Ț.C.D. Și, sintem avertizați, va urma un al doilea volum, aducând în dezbatere alte momente, devenite adevărate litigii ale istoriei României din perioada amintită.

La început sînt cîteva dintre paradoxurile caracteristice ale fenomenului românesc, (autorul le enunță, într-un ansamblu, la singular) din care n-ar trebui să se înțeleagă că noi am fi un "unicat" pentru că și alte popoare, așezate geopolitic nefericit, au avut parte de situația lor paradoxală. Dar, oricum, fenomenul devenirii românești nu poate fi înțeles fără luarea în considerare a situației sale paradoxale.

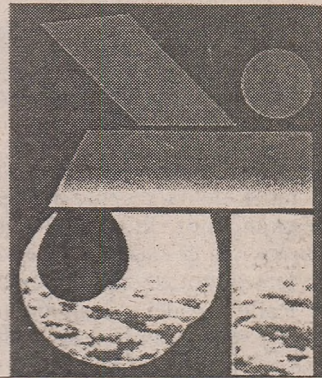
Primul studiu din carte se apleacă asupra chestiunii construcției României Mari. România Mare se dublase teritorial și se triplase ca populație. La Conferința de pace de la Paris i se recunoscuse țării această nouă realitate, dar dat fiind faptul că minoritarii reprezentau 28% din structura totală a populației, România a fost nevoită să accepte un statut al drepturilor minoritarilor. Aceasta a fost condiția expresă, formulată de marile puteri, a recunoașterii re-

venirii sau venirii noilor provincii la patria mamă. Dar Ionel Brătianu, incontestabil făuritorul României Mari, nu se împacă deloc cu aceste condițiuni (de altfel, a refuzat să semneze, de aceea, tratatele de pace, părăsind Conferința, venind, apoi, Vaida-Voevod care le-a semnat în numele țării) și le va ignora. Să mai adaug faptul nefericitei distribuții minoritari-majoritari. Minoritarii erau concentrați în mediul urban iar majoritarii în cel rural. Această realitate, frustrantă, va pregăti condițiile pentru dezvoltarea și în forme acutizate a naționalismului românesc, chiar de la începutul deceniului al treilea (vezi așa-numita "generație de la '22" preludiul mișcării legionare). Ionel Brătianu, liderul atotputernicului P.N.L., care a stăpînit, nu numai în perioada guvernării sale din 1922-1926 și, apoi, din 1927 -, ci în aproape întreg acest deceniu (pînă în noiembrie 1927, cînd moare pe neașteptate) a fost conducătorul de fapt al țării, mai puternic fiind decât chiar regele Ferdinand, a procedat prin nesocotirea indicațiilor condiționate ale Conferinței de la Paris. Dl. Sorin Alexandrescu numește asta, pe drept, "cecitatea" lui Brătianu. El a refuzat, cu superbă, autonomia regionalistă, înfăptuind repede (prea repede) centralizarea integrală a țării prin legi, reforme, legea învățămîntului din 1922, instituții. E adevărat, crede autorul nostru, prin această "cecitate" s-a înfăptuit unificarea politică a țării, încît guvernarea liberală din 1922-1926, deși n-a fost deloc ideală, a fost, totuși, solidă, realizînd construcția României Mari. E unul dintre paradoxurile României, așa adăuga eu. Dar nu cred că autorul are dreptate cînd considera că scandalosă trucare a rezultatelor alegerilor în acest deceniu (ca și în celălalt) se datora exclusiv imaturității electoratului. Putea să fi fost electoratul cit de matur (cum crede autorul că s-a petrecut la alegerile din decembrie 1937) trucajul în alegeri se practica sfidător cu cele mai variate mijloace, de la votare pînă la măslirea rezultatelor. Și asta pentru că regele numind guvernul, care, apoi, făcea alegerile, acestea știa întotdeauna să le cîștige. La noi, atunci, guvernul nu era expresia alegerilor ci, paradoxal, invers. Personalitatea regelui Carol al II-lea, bine studiată, a marcat, de fapt, deceniul al patrulea, regele urcîndu-se pe tron la 8 iunie 1930 și abdicînd, silit, la 4 septembrie 1940. Autorul consideră că anii treizeci sînt dominați de un complex de trei factori: regele, Garda de Fier și partidele democratice. Așa este, cu adaosul, cred, a faptului fundamental că regele a revenit în țară, încoronîndu-se, cu ideea fixă a lichidării

partidelor și a instaurării unui regim de autoritate personală, peste partide și împotriva lor. Că n-a reușit asta decît în februarie 1938 (cînd în jurul nostru erau țări conduse dictatorial) e adevărat. Dar pînă atunci a izbutit să creeze dizidențe în marile partide (P.N.L. și P.N.Ț.), diminuîndu-le ca importanță și creînd, în țară, o stare de saț împotriva politicianismului, asimilat cu democrația de tip parlamentar, ceea ce a adus apăsătoare moara Gărzii de Fier, fortificînd-o îngrîjitor, la început inclusiv financiar, sperînd, pînă la sfîrșitul lui 1937, că îi va prelua conducerea, el devenind Căpitanul, iar C.Z. Codreanu, locotenentul său. Numai cînd și-a dat seama că această doleanță e o himeră a trecut la lichidarea mișcării, prin asasinarea elitelor ei. Autorul nostru ne propune un concept pe care îl numește tradiție politică de tip brîncovenesc. În esență, aceasta s-a manifestat prin aceea că, mai totdeauna în istoria țării, s-a preferat definitivă subjugări teritoriale, păstrarea, fie și pe o mică porțiune, a statalității. Autorul nu privește cu ochi buni această strategie pe termen scurt. Cred, dimpotrivă, că a fost benefică, salvînd, totuși, statalitatea. Revenind la regele Carol al II-lea, autorul observă că, și acesta, a practicat o politică de balans între dispariția României ca stat și cedarea teritorială. Dar crede că suveranul de atunci a greșit impardonabil acceptînd ultimatumul sovietic din iunie 1940. Dacă s-ar fi opus rezistenței armate, atunci poate că nu s-ar fi petrecut dictatul de la Viena. Nu idealizez deloc personalitatea regelui (dimpotrivă, o socot năpasta țării din anii treizeci). Dar în acest caz, cred că regele și demnitarii din Consiliul de Coroană n-au avut alternativă, decît supunerea. Sînt documente și informații care atestă că sovieticii erau înțeleși cu ungurii și bulgarii pentru a ne ataca simultan pe trei fronturi, în cazul cînd România ar fi refuzat ultimatumul. Și un război pe trei fronturi România nu avea mijloace să ducă. În condițiile vitrege date, cedarea, de tipul strategiei brîncovenești, a fost singura alternativă posibilă. Țara s-a împușinat tragic, dar și-a păstrat statalitatea. Și regele a plătit, pentru asta, cu tronul. Trecînd la personalitatea lui Ion Antonescu, autorul consideră din capul locului, cu dreptate, că acesta a fost, negreșit, un dictator. Dar nu unul fascist (cu excepția lunilor de început de coabitare cu mișcarea legionară). E analizată gafa impardonabilă a lui Antonescu, care, în vizita sa la Hitler din noiembrie 1940, l-a anunțat, fără a se fi consultat cu nimeni, aderarea României la Axă, deși, de fapt, Germania hitleristă n-avea nevoie din partea țării noastre decît de un regim politic favorabil ei, petrol și grîne. Și a fost o aderare (adică o alianță) fără a cere nimic în schimb, inclusiv un necesar tratat de alianță. Și tot o gafă a fost angajarea țării în război dincolo de Nistru, pînă departe la Stalingrad și în Caucaz, angajînd, în această aventură, două treimi din armată, în timp ce Ungaria n-a trimis pe front decît o treime, prezervîndu-și forțele, iar Finlanda n-a acceptat să participe la războiul antisovietic decît cu contingente simbolice (în general, trebuie spus, că e foarte bun paragraful analitic comparativ România-Finlanda lui Mannerheim). Poate acestea, și încă altele, duc la concluzia evidentă - autorul nu o formulează - că Antonescu a fost nul ca om politic. Și dacă e să luăm în calcul marile erori militare, evidențiate și în acest studiu, se poate conchide că nici ca militar nu merită alt calificativ. Dl. Sorin Alexandrescu procedează prob cu obiectul său de studiu atrăgînd atenția asupra omuciderilor împotriva evreilor ordonate de Antonescu din iunie 1941 pînă tîrziu în 1942, cu deosebire împotriva populației evreiești din Basarabia și Bucovina de Nord. Autorul preia cifra victimelor propusă de W. Filderman și Sabin Mănuilă în 1957, oprindu-se la

Sorin Alexandrescu

**Paradoxul
ROMÂN**

Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*. Editura Univers, 1998

103.000 de uciși. Alți analiști se opresc la alte cifre, unii ajungînd, cred judicios, pînă la cifra de 150.000 de victime.

Interesant este și capitolul analitic consacrat mișcării legionare. Dl. Sorin Alexandrescu consideră că legionarismul s-ar fi născut, în 1927 și apoi crescînd în intensitate, din antiliberalismul postbelic, care a fi compromis democratismul convertit în politicianism veros. În altă parte, vorbind de revoluția de dreapta, identifică un radicalism etic care, neexistînd în practica partidelor politice democratice, a fost sechestrat de mișcarea legionară, ai cărei conducători (mai ales C.Z. Codreanu) aveau curajul de a trăi pînă la capăt miturile politice, ca faptă efectivă. Aceasta a fascinat o parte a intelectualității tinere a anilor treizeci (cu deosebire noua generație spiritualistă), fiind una dintre motivațiile care i-a făcut să a dere la mișcarea legionară. Aici, din această perspectivă, legionarismul e perceput ca un anarhism de extremă dreapta. Apoi, pusă în evidență dimensiunea religioasă (firește ortodox) la legionarism, cale prin care și-a adjudecat o parte din tinerii din elita intelectuală (de pildă, Mircea Eliade). Toate bune și drepte pînă aici. Dar legionarismul n-a fost numai o sectă religioasă mistică, ci și (dacă nu în primul rînd) o grupare politică de sine-stătătoare, cu un partid propriu ("Totul pentru Țară") din 1935. C.Z. Codreanu a fost de două ori deputat, Mihai Stelescu o dată și legionari l-au ucis pe I.G. Duca pentru că le-a interzis mișcarea, împiedicînd-o să participe la alegerile din 1933, cum a luat parte la cele din decembrie 1937, devenind, brusc, a treilea partid al țării. M. Eliade nu s-a limitat, în adevîr, la la legionarism, număra la dimensiunea religioasă. A militat și politic, făcînd parte din echipa care a făcut propagandă legionară, pentru alegerile din decembrie 1937, în județul Prahova. A ignorat sau a minimalizat activismul politic legionar (inclusiv cel al lui M. Eliade) mi se pare a fi o cale impracticabilă. Din capitolul despre P.N.Ț.C.D. aș reține partea din început, cea de incursiune în istoria partidului, în care se pun în evidență trăsăturile morale ale lui Iuliu Maniu, care nu sputut niciodată aclimatiza la complexul politic regăteau și a suferit de tara refuzului lui de a accede (cînd a fost solicitat) la asumarea răspunderii politice în stat, altfel spus un refuz al acțiunii. Să citez: "Moralitatea lui este mai presus de îndoială - el refuzat toată viața orice act moralment suspect - dar această moralitate a constat aproape întotdeauna în *tăria de a nu face* ceea ce făceau ceilalți, nu în *curajul de a combate* ceea ce făceau aceștia..." Maniu n-are se pare, retrospectiv, un politician nu at secret, cit abulic: nu ascunderea intențiilor de a acționa l-a caracterizat, cit incapacitatea de a le realiza". Prin astfel de fin aprecieri, scuzăm faptul că tot studiul s sprijină, în citări, pe o singură carte (surs documentară), cea a d-lui Stan Apostol despre Iuliu Maniu.

Aștept cu interes al doilea volum al cărții d-lui Sorin Alexandrescu.

INSTITUTUL EUROPEAN
NOUTĂȚI

Colecția **FLORILEGIUM**

Teatru austriac modern

Traducere de Dan Stoica

Colecția

RELATII INTERNATIONALE

Alexandru Popescu

Relatii româno-austriece

ISBN 973-611-014-1
256 pag

ISBN 973-611-015-x
424 pag

În curs de apariție: Joseph F. Harrington & Bruce J. Courtney, *Relatii româno-americane*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

Dacă vom intra în colaps

ÎNAINTE de a se încheia ostilitățile de la recenta întâlnire a țărâniștilor, la care nici în cel mai frumos vis al său nu spera să obțină o victorie atât de zdrobitoare, premierul Radu Vasile a ieșit pe micul ecran să ne spună că nu peste mult s-ar putea să intrăm în colaps. Și că, dacă vom intra, ne va spune dumnealui ce lucruri îngrozitoare fac unii oameni (politici) din partea cărora nu ne-am fi așteptat, în ruptul capului, la așa ceva. Acum, când din aripa Ciorbea au mai rămas doar câțiva fulgi, iar talibanii au ajuns să se teamă că Radu Vasile se va supăra și va pleca, lăsându-i să fiarbă în suc propriu, e liniște ca după Pacea de la Cozia. Le dau eu în scris că nu va pleca. Și-a dorit prea mult scaunul acela ca să-l părăsească așa, de bună voie și nesilit de nimeni. Dar experiența l-a învățat că devine mai convingător când e mai patetic. Înainte de *telemineriada* din ianuarie, afirmând că nu va da înapoi de la măsurile luate chiar dacă ar fi să plătească cu viața, a câștigat și în fața celor mai convinși adepți ai reformei. Apoi a câștigat și pentru că a mers să trateze cu liderii minerilor, pentru că s-a ajuns la concluzia că era singura soluție. Și că nu se crease totuși o alternativă pentru *oamenii din subterană*, care nu puteau fi convinși să cedeze nici prin contramitingul intelectualilor și al domnului Lis, nici prin tancurile trimise către ei de d-l Victor Babiuc. Lovitura de teatru prin care l-a convins d-l Radu Vasile pe Miron Cozma să renunțe la o nouă lovitură de stat a crescut și mai mult prestigiul premierului. În fața tuturor, dar mai ales a oamenilor simpli, care văzându-i cum își fac Sfânta Cruce împreună în fața camerelor de luat vederi și-au făcut și ei Sfânta Cruce și l-au mulțumit lui Dumnezeu că nu s-a ajuns să fie împușcați din nou oameni în stradă, ca în '89. Deși intervenția sa de atunci a fost salutară, cred totuși că nu trebuie să se abuzeze și de lovitură de teatru cum se abuzează de lovitură de stat. Fiindcă ea nu

rezolvă lucrurile decât în aparență. Dar să ne întoarcem de unde am plecat, constatând că, în urma acestor succese premierul ar putea fi un om fericit dacă nu ne-ar pîndi cu adevărat colapsul. Fiindcă mă îndoiesc că victoria sa ar putea schimba soarta țării. Nu va schimba nici măcar soarta sa. Va rămîne mai departe la Palatul Victoria și va face mai departe ce a făcut și pînă acum. Cum vor face și cei despre care ne va spune adevărul dacă vom intra în colaps. Dacă nu, nu. Deși ar fi mult mai bine să nu mai aștepte pînă atunci. Pentru că există riscul ca în situația aceea să nu-l mai auzim. Adică să murim proști și să spună domnul profesor Brucan că, de fapt, nu s-a nîtmplat nimic, ci... vorba Poetului, *chiar pentru asta am murit*.

Vorbirea de acum a premierului despre colaps mi-a readus în minte felul cum trata dumnealui acest subiect cu un an în urmă. Tot pe micul ecran, la *Întîlnirea cu presa*. La vremea aceea nu devenise încă grav, cum este acum, ci era vioi și senin ca un comis-voiajor. În timp ce i se demonstra că emiterea unor titluri de stat pentru a mai lungi boala pe seama celor care le cumpără nu e prin nimic mai bună decât tipărirea banilor fără acoperire și că, dacă se merge pe calea asta, în cel mult un an vom intra în incapacitate de plată, a-n-cercat să iasă din încurcătura prin niște vorbe în doi peri, pentru ca în final să întrebe enervat: *da de unde știți dumneata ce-o să se mai întîmple pînă la anu?!*

Urmărind acea întîlnire cu presa mi-am adus aminte de un personaj al lui Preda din *Întîlnirea din Pămînturi*, care, simțind că se apropie sfîrșitul merge la doctor și-l roagă să-i spună cîștit care e adevărul. Pentru că îi e milă de copii și de muierea care bate drumul să vadă ce e cu el și ar vrea să-i pregătească pentru ce va fi și să-și încheie socotelile cu lumea asta. După ce îl trec toate sudorile bîguind că o fi, că o păți, că nu știe nici el, că doar nu

e Dumnezeu, doctorul cedează și îi spune că a venit cam tîrziu la spital și că ar mai avea de trăit cam vreo trei luni. Iar pacientul, care ar fi vrut să afle de la el ce va fi, păstrînd în subconștient speranța că bănuielele lui vor fi infirmate, îi sare în piept și începe să strige: *De unde știi tu mă, Paștele și Grigania și Dumnezeii mă-tii, de unde știi tu?!*

În aparență, cele două situații nu au nimic comun. Întîi pentru că la data la care mă refer premierul era la început de drum și nu la sfîrșit, ca personajul lui Preda. În al doilea rînd pentru că lucrurile nu erau discutate de cei care făceau politică în Poiana lui Iocan. În fine, pentru că premierul nu și-a îngăduit să-și ducă gîndul pînă la capăt, ci, după ce a întreat *da' de unde știți dumneata*, s-a oprit. Numai că, după cum era de enervat, nu e deloc exclus ca în gînd să fi mai spus și altceva, așa cum făcea bătrînul Moromete.

Acum, deși penuria de capital e și mai mare decît la vremea aceea, politicienii noștri nu se sfîiesc să se gîndească tot la capitalul lor politic și cînd e vorba de mineriade și cînd e vorba de colaps. Cu atît mai mult cu cît nu mai vorbesc despre posibilitatea ca România să intre în incapacitate de plată doar niște ziariști mai prăpăstioși, ci organisme financiare internaționale, ale căror avertismente nu pot fi ignorate. Și dacă s-ar gîndi la capitalul politic doar politicienii... Dar, din păcate, același lucru îl fac și politologii și așa-zișii analiști. Recent, profetul nostru oficial, care și-a exprimat entuziasmul fără margini cînd au fost luați prizonieri cinci sute de mineri (proști), se gîndea cu glas tare că președintele Constantinescu ar cîștiga capital electoral dacă i-ar reduce pedeapsa lui Miron Cozma. Iar o distinsă doamnă l-a combătut cu argumente din trecutul lui istoric care o face să fie ferm convinsă că dînsul lucrează pentru altcineva și de aceea îi dă sugestii proaste președintelui. Tocmai acum, după mineri-

adele care i-ar fi compromis pe toți eventualii contracandidați ai săi și ar fi rămas singurul candidat demn de luat în considerație pentru alegerile din anul 2000. Ca și profetul oficial, *analista* care îl combătea nu se gîndea nici cît rău a făcut Miron Cozma, nici cît de dreapta este Justiția, care, după atîtea *lovituri de stat*, nu i-a pedepsit și pe cei ce le-ar fi dat ori ar fi profitat de ele, ci doar unealta de care s-au servit. Pentru dumneaei nu contează decît capitalul politic al lui Emil, care, spre deosebire de al contracandidaților săi compromiși de aceste noi mineriade, în ultimele luni ar fi crescut în mod simțitor. Logica sa ar admite ca unealta Miron Cozma să poată fi folosită și de acolo de unde se află acum dacă nu le-ar aduce avantaje celorlați, ci la *ai noștri*. Așa cum a fost folosit și Virgil Măgureanu cîta vreme a fost nevoie de el.

Dacă se vorbește despre capitalul politic cîștigat pe seama mineriadelor, a mizeriei în care am fost aduși și a perspectivei colapsului, el nu e invocat niciodată de către cei ce susțin în mod necondiționat Puterea și în legătură cu procesul *Țigareta II*. Care, spre deosebire de nenumăratele *lovituri de stat*, în urma cărora a fost condamnat un singur om, s-a lăsat cu o mulțime de arestări. Ca și în cazul mineriadelor, pedepsele nu au ajuns înșă și la gradele superioare, iar celebrul Truțulescu a scăpat foarte ușor în raport cu ceilalți întrucît a colaborat. Adică a ajutat Justiția să stabilească faptul că Dragoș nu ar fi cine credea lumea, ci un ofițer care s-a dovedit că nu există, iar președintele invocat nu era al țării, ci al unui SRL. În aceste condiții ce mai pot spune decît că mă bucur că pe d-l Emil Constantinescu nu poate să-l compromită nimic. Fiindcă în penuria asta generală am rămîne și fără singurul candidat pe care l-am putea alege președinte în anul 2000. Dacă vom mai trăi.

Lecturi

Melodrame suspendate

SCRIU cu o destul de mare întîrziere despre ultima carte de proză a suceveanului Ion Beldeanu, *O dimineață pentru fiecare* (Editura Cuvîntul Nostru, 1998). Comentînd altădată poezia sa, observam faptul că literatura lui Ion Beldeanu cultivă și explorează motivul literar al provinciei, în cea mai bună (și în cea mai productivă!) descendență bacoviană. Prozele din cartea publicată în acest an confirmă: oameni obișnuiți, tipologii comune - *albe* -, nimic senzațional decît, poate, omenescul lor (*Doi plopi*), tot ce pare "ciudat" se topește imediat în banalitate, în cenușiu, în amorf, într-o pastă pe care încearcă s-o testeze un ochi expert ce știe să identifice *proza*, ficțiunea, acolo unde pare a nu fi nimic (*Înserare cu pești*); deseori, scenariul e astfel: "Păi să-ți spun eu, care stau în centru, ce mi

se întîmplă, nu mai departe de duminică. Răsfoiam ziarele și abia ațipisem cînd aud, așa, venind hăt de undeva, niște sunete ciudate; încă nu-mi dădeam seama ce-i, sunetele parcă se legau totuși între ele, și mă trezesc într-o cîntare săltărească care creștea în intensitate. Cînd mă uit pe geam, ce să văd? O nuntă! Ei bine, prin mijlocul străzii se pendula o coloană de nuntași zurbagii": peisaj (prea bine) cunoscut, "ciudățeni" care dispar, se neantizează în kitsch-ul (atît de semnificativ, înșă!) al unei banale petreceri, dintre cele care fac deliciul oricărui gură-cască de pe strada principală, de lîngă Casa Căsătoriiilor. Ion Beldeanu exploatează cu subtilitate contrastul "de cuplu" (Carolina și Anghel din *Schimb de locuință*, cei doi din *Melodrame suspendate*), orice tensiune sfîrșind în comportamente și tipologii *specifice*

unor situații și medii provinciale (adică: banale, repetitive, dar nu mai puțin greu de înțeles, cu nebanuite - rămase în sugestie - resurse "ficționale"): "Nici nu vă dați seama cît de apăsătoare și monotonă poate fi existența într-un tîrg de provincie!", spune un personaj, fixînd și drama, dar și fericirea *omului bacovian* care întrezărește o fantă repede înșă închisă - o carte care nu se închide, ci i se trîntesc, nervos, copertile.

Orașul mohorît, monoton, unde "nu-ți rămîne altceva de făcut decît să masori trotuarul ori să te așezi la o masă și să ceri o bere", posibila poezie a vieții, pierdută și ea (*În așteptarea lui Vartolomeu, Fotografii particulare*), peisajul cu batrîni solitari, vegetînd pe cîte o bancă (*Stiloul și foile albe*), completează un tablou pictat în tonuri, încă o dată, bacoviene. Chiar și prozele

care par a ieși din acest registru (*Despre Blond numai de bine, Și trenul încetini, Pana*) - cu oameni banali care capătă personalitate prin afișarea violenței și cu imaginea unei lumi amorțite care dă semne că poate exploda, arătînd sub aparența rutinei un cazan care clocotește - nu fac decît să confirme regula "jocului" unei morți anunțate în deșertul de cenușă.

Autorul ne avertizează asupra faptului că aceste proze au fost scrise între 1983 și 1985, la Suceava. Trebuie să-l credem, fie și pentru bunul (amarnicul!) motiv că textele sale radiografiază trecutul nostru nu prea îndepărtat, realul explorat aici făcînd parte din istoria noastră recentă: e chiar viața-viață de aici și de atunci (nu și de acum? ne întrebăm malițios, printre rînduri, autorul). Ion Beldeanu este cel mai autentic bacovian din literatura noastră de azi. Iar "bacovianismul" său nu e pastîșă și nici semn de epigonism, ci *model productiv*, insulă de originalitate în peisajul niciodată mohorît, mereu animat, al literaturii contemporane.

Ioan Holban

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI PIAȚA UNIVE'SITĂȚI

Tata și protopoliticul (II)

DACĂ este cazul să ne întrebăm ce ar putea fi protopoliticul, este inutil să ne întrebăm ce este tata. Tata e tata și basta. O găsești peste tot și nu în ultimul rând în presă. Asemeni publicațiilor, există și tațe centrale. Copil al slăbiciunilor noastre, tata și-a luat nasul la purtare. A devenit chiar analist politic. Ciugulind un stereotip de colo, un ifos de dincolo, tata se consideră din stirpea presei anglo-saxone și cere viguros scoaterea pamfletului în afara legii. Ce te faci însă cu o situație sau cu o tață care nu merită mai mult decât un pamflet? După 'mneaei, Argezi - ieri, Diniescu - astăzi ar fi trebuit să dea la sapă nu să țină condeiul în mână. Ca să nu mai spun că presa anglo-saxonă - pe care îmi vine greu să înțeleg în ce limbă o citește duduia noastră de presă - nu duce lipsă de pamflete. Tațele și camarilele, de exemplu, constituie obiectul unor pamflete pe care, dacă ar putea să le citească, tața noastră cea de toate zilele ar descoperi că umorul este imposibil de scos în afara legii. Să-i reamintesc taței ce li s-a întâmplat celor ce au încercat o asemenea mare de ridicol cu degetul lor de mucava? Nu poți să pui potera pe pamflet, nici dacă te bați pe burtă cu ministrul de interne, nici dacă-ți încălzești dormitorul cu jandarmul din colț. Nu poți, chiar dacă le faci pe amindoua.

Tața este foarte atentă cu meritele ei și nu uită să le reamintească celor pe care i-a sorcovit fără nici un fel de jenă. Când unii din sorcoviți au prins ceva cheag, tața s-a vrut trimisă, fiindcă ea nu mai poate trăi fără să reprezinte - o țară, o cultură, o gașcă, o camarilă, niște interese, dar să reprezinte ceva. Din păcate pentru ea, cozile la cozonac s-au dovedit mai lungi decât bănuise tața - fii, fiice, nepoți, unchi, călugări vizionari coborînd în meditațiile nu știu cui, cumnați, făcători de bine, făcători de rele, rîrîiți de protocol, potențiali gineri, ghicitoare în cărți, bobi și cafea, securiști trecuți "de partea cea bună a baricadei" etc. - așa încît rîndul la trimis nu i-a venit încă. Dacă vorba mea ar avea o brumă de greutate, aș cere celor ce satisfac asemenea tînjeli să o trimită. Trebuie trimisă. Neapărat. Nu știu ce, nu știu exact unde, dar undeva trebuie trimisă, negreșit. Slavă Domnului, lumea asta este destul de mare și de frumoasă; chiar Bucureștiul are clădiri în care merită să fii promovat. Altfel, netrimisă ori nepromovată, tața e capabilă să facă moarte de om. Enervată de ingrati-

tudinea amicilor, de o vreme 'mneaei joacă, virgulă, cartea echidistanței. Unii din cei sorcoviți, pînă nu de mult și fără nici o jenă, au început să fie luați la bărbierit. Și cînd vrea să radă pe cineva, tața nu e chiar lipsită de îndeminare, tocmai fiindcă este lipsită de scrupule sau, mă rog, de o bună parte din ele. Cum minerii și-au întocmit deja orarul de vizitare a Bucureștiului, cum datoriile externe așteaptă să fie returnate și nu doar reeșalonate, cum o parte a opoziției înțelege prin stat de drept doar statul ei la putere, cum atîtea și atîtea altele, tața cîștigă teren. Dacă astăzi tața se joacă deja de-a echidistanța, diseară s-ar putea să se distreze de-a societatea civilă, iar mîine-poimîine să aibă nu știu ce inițiative civice. Cei care au legitimat - din lene sau din interes - această așchie de lemn ciînesc vor descoperi că au pus în mina taței o jucărie suficient de puternică.

Cînd Cotroceniul s-a ofuscat și a început un năving război cu presa, pînă și tața a înțeles că nu e a bună. Ce nu a priceput însă era că nu Președinția declanșase războiul împotriva presei, ci chiar ea, tața de presă. Gazetarul care știe să țină cum se cuvine condeiul în mînă îl folosește pentru a-și susține ideile la gazetă. Tața, în schimb; cînd nu mai are argumente, cînd fierbe de revoltă că i se răspunde, dă fuga cu jalba în proțap la nenea cutare, la mătușa cutare, la tribunal, își folosește bună parte din călătoriile în străinătate spre a încondeia.

Cu ceva vreme în urmă, am făcut un gest de neînțeles pentru unii - i-am trimis unei tațe un exemplar dintr-o carte, pentru simplul motiv că volumul respectiv îi datora cîteva ore, poate chiar zile de muncă. Mi s-a părut un gest necesar. Nu-l regret nici o clipă. Mi-a trimis tîfnosă cartea înapoi și a umplut lumea că i-aș fi dăruit-o însoțită de o scrisoare în care-i ceream iertare pentru nu știu ce vină. Mînte. Și nu este nici prima, nici ultima oară.

O consider campioana tuturor cauzelor pierdute. Îmi transmite că așa va fi fiind, dar că, deocamdată, cauzele ei pierdute sînt la putere. E adevărat. Un adevăr și o tață care se merită reciproc. De vocație mim, tața este un soldat viguros al protopoliticului românesc. Cineva i-a strecurat ceva în raniță. În loc să înțeleagă că e vorba de un pesmet, cu o anume dată de expirare, ca orice produs alimentară, tața îl învîrte virtos ca pe un baston de mareșal.

Suficient de atentă cu naționalul, tața noastră este și o mare internaționalistă.

Naționalul e și nu prea e profitabil. În schimb, internaționalismul te lasă rareori cu buza umflată. Și tața este foarte atetă cu buzele ei. De aceea, este zburată peste tot, a devenit vizibilă, o găsești unde cu gîndul nu gindești. În ce crede ea, cu adevărat, contează foarte puțin, atîta vreme cît se preface suficient de convîgător. Dacă nu reprezintă deocamdată, permanent ori, de ce nu? chiar plenipotențiar, măcar să reprezinte și ea cît poate. Din toate cele cu care este echipată, coatele se disting cu osebite. Viteza cu care dă din ele, multitudinea de direcții pe care le poate imprima acestor accesorii, azimuturile simultane pe care și le asigură grație lor au transformat-o într-o plutitoare de nădejde. Inventează cu ușurință tensiuni pe care apoi se oferă să le medieze, tulbură ape pe care apoi se oferă să le limpezească; asmute pentru a avea ce să potolească; bagă fitile pentru a se oferi să dezamorseze; mușcă pe la spate pentru a avea ce să deplîngă în vîzul lumii. O să-mi spuneți că, în cazul acesta, nu e o sculă tocmai de aruncat. Nu e. De-asta nici nu este, deocamdată, aruncată. Dar nici nu e prea rezonabil să ni se ceară să închidem ochii la porcăriile pe care le tot înscenează.

De ce-mi pierd vremea cu asemenea lucruri? Simplu, fiindcă nu mai sînt amuzante deloc. Tața nu mai este, de mulțor, perechea unui Mitică inofensiv. S-au schimbat vremurile și tața aceasta, de tip nou, nu mai este intrigantă înfatică de care se amuza cîndva tot cartierul. Tața de azi se amuză ea de toată strada, chicotește pe seama apatiei noastre. Prea mulți dintre noi i-am delegat prin nepăsare sau, de la un timp, prin inconștiență, acces la treburi care nu sînt de nasul ei. Fiindcă tot există anecdota despre locomotiva care în copilarie ne fusese decît un pîrlit de ceainic, tot ce încerc să fac este să reamintesc că lumea reală nu-și poate rezolva problemele atît de ușor ca lumea anecdotelor. Cînd mîine se va constata - în sfîrșit și cu

preturi usturătoare - că tața de care vă vorbesc este o locomotivă gata să calce orice numai spre a fi văzută în cît mai multe gări și salută de pe cît mai multe peroane de onoare, nu cred că voi avea cinismul să spun că trebuia dezafectată încă de pe vremea cînd era doar un pîrlit de ceainic. Dar nici nu cred că voi găsi timp să plîng de mila celor care astăzi se fac că nu văd cu ce jigodie avem de-a face. Iar cei care cred că tața este neapărat femeie, se înșeală. Deși, nici prea bărbată nu e...

După o absență de cîteva luni din paginile acestei reviste, poate că s-ar fi cuvenit să încep cu altceva. Eventual prin a spune, parafrîzînd un mare scriitor american, că știrea potrivit căreia absența mea din această pagină s-ar fi datorat nu știu căror mașinațiuni e oarecum exagerată. N-am să neg că s-a încercat chiar cu mult mai mult decît așa ceva, dar trebuie să recunosc că am decis de unul singur, din lehamite, să renunț măcar o vreme la această rubrică. Pînă una alta, vorba aia, nu mor caii cînd vor cîinii și nici cîinii cînd vor stăpînii. Tața și aliații ei într-ale săptămîni mai au ceva de asudat. Nu se cîștigă nici cozonacul lor chiar fluierînd. Cît privește motivele pentru care m-am întors în paginile *României Literare*, în afara faptului că îi datorez foarte mult acestei reviste, ar mai fi și acela că a trebuit să accept o realitate cît se poate de simplă - scrii, nu scrii, de lehamite tot nu poți scăpa. Poate sînt un visător, dar vreau să cred că sînt unul cu simțul posibilului. Scriind, există o șansă de a te lecu, măcar temporar, de lehamite.

Lecturi

ADELA GRECEANU

Titlul volumului meu,
care mă preocupă atît de mult...

SE

Adela Greceanu, *Titlul volumului meu, care mă preocupă atît de mult...*, București, Ed. Eminescu, 1998,

RINGUL POETIC

ADELA GRECEANU (Sibiu) a obținut Marele Premiu "Cristian Popescu" la concursul "pus pe roate" de Fundația "Leonora", fiind remarcată, publicată și susținută de celebrul Dan-Silviu Boerescu în "Art Panorama...". De la acest "Mare Premiu" pînă la intrarea în subtitlul antologiei lui Marin Mîncu, "Poezia română actuală" ("De la Adela Greceanu la Leonid Dimov") vol. I și II, n-a trecut decît un an. Știind că, la noi, ierarhiile, listele pentru protejații literari se întocmesc de anumite găști/ alianțe/ partidute/ cuplări (1) ocazionale/ interese de sezon/ afacerii, am pus, din obișnuință, rezultatele tinerei sibience pe seama "sforâriei" românești, o străveche îndeletnicire politică și culturală. Totuși, în cazul Adelei G., există speranța că sensibilitatea, inteligența, curajul și talentul domnișoarei G. se vor dovedi cîndva apte de "ringul poetic". Reclama boeresciană, precum se poate psihanaliza, *dernièrement*, i-a prins bine tinerei Adela, chit că protecția dansilviuluiboerescu nu întotdeauna poartă noroc, mai ales de cînd domnul critic literar are mulți dușmani de breaslă ce practică lovitură cu băta/ bărfă în scris (vezi injurăturile de la o revistă pentru o altă revistă, de la un scrib la altul), ritual sub deviza "divide et impera" triburile și treburile generațiilor literare.

Cine este, care-cum-va-să-zică-Adela Greceanu? - s-au întrebat toți cei care nu au înțeles selecțiile operate de domnul Marin Mîncu în antologia Domniei-Sale?! Așa... (ca aproape toate debutantele '90-iste?) și (...) poate 15% altfel. Cît de originală este poeta aflată în eterna căutare a unui titlu gloriator (...)? În măsura în care, imitîndu-l pe Cristian Popescu, vrei să arăți că știi să-l și depășești?!?! *HÉLAS!* Adela Greceanu are conștiința că *prozuiește* poemul? Că este influențată mai mult de I. Panța, mai puțin de B.

Ghiu decît de Cristian Popescu?

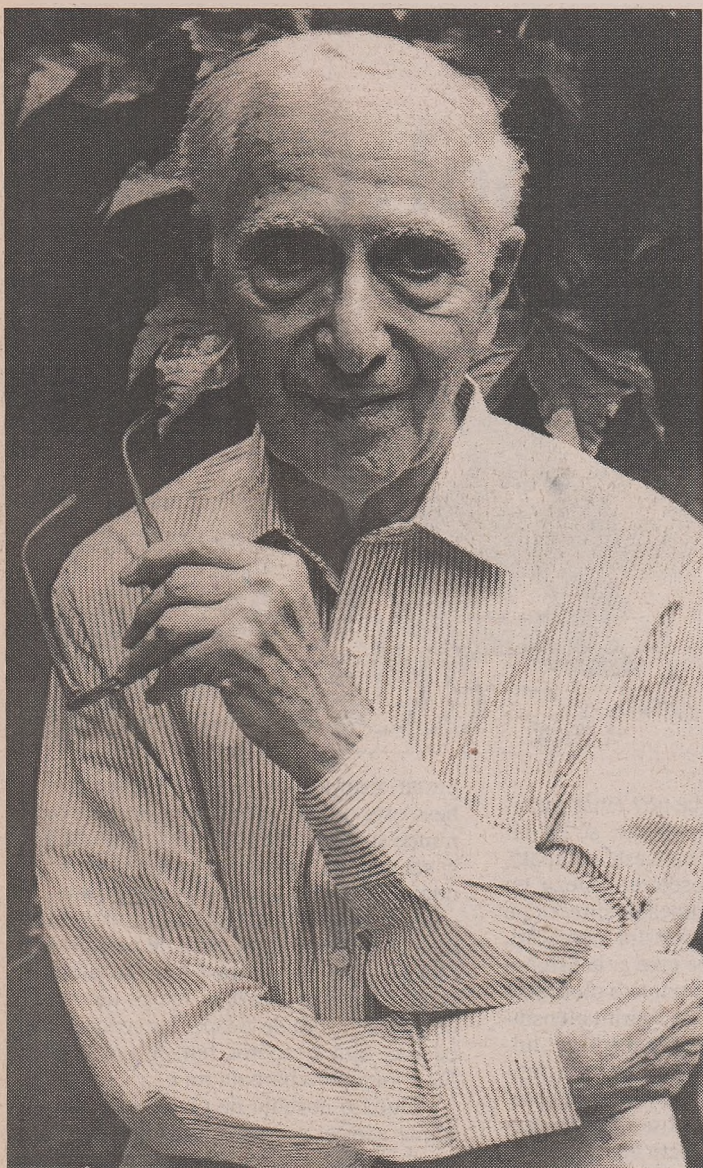
Titlul Adelei G. e textul care se refugiază în propria contra-utopie. Limbajul "prozailic" sondează lumile alternative ale eului: ba speriat, ba lucid. Ineditul trebuie căutat în nebunia simțurilor (cînd tinute în laț, cînd lăsate să umble teleleu...): "Ne mirăm: nu, evenimentele nu pot fi decît unele/ De-sine-stătătoare, oricît ar fi ele de inventate, de puse la punct./ Evenimentele își pot întoarce spatele, își pot vedea/ De treabă, chiar dacă le inventezi, ele tot pe-a lor o țin" (xxx).

O ariditate blanchotiană împinge *textul-eseu* spre un conceptualism plictisitor. Poemele povestesc idei, iau forma haosului nevrotic, sugerînd trăirea din plin a crizei textuării. Spontaneitatea maschează neconvîgător dereglarea mijloacelor poetice, centrînd evenimentul orfic pe limbaj, pe retorica unui subconștient neindividualizat expresiv: "Îți simți deodată simțurile/ Despletite și împletite apoi frumos la loc. Atunci înseamnă/ Că ai găsit ce căutai de multă vreme și/ nu mai sperai/ c-o să-ntâlnești" (xxx).

După atîtea pagini de prozaism liric, de discursivitate și narativism, găsim - nu de puține ori! - insulițe de veritabilă poezie: "Dansăm de cînd mă știu: Aceasta e rochia cu care/ M-am născut și care a crescut o dată cu mine pînă la o/ Anumită mărime cînd s-a oprit. Atunci s-a potrivit cu tine" (xxx).

Nararea senzorială, incomodată de metode, tehnici și intuiții poetice, devine la Adela Greceanu un instrument de manipulare a crizelor interioare. În general, prozopoemele A.G. se dovedesc a fi paradă textualistă, mașinării de circumstanță senzitivă...

Rodica Draghinescu

Cu **BARBU BREZIANU** despre

Momentele pri

tit nebunește de Clody, care e din generația noastră. O văzuse în *Don Carlos* și rămăsese fascinat. O aștepta la teatru, îi scria poeme...Nu știu dacă aceste poeme s-au păstrat. Era cu adevărat un poet.

- *Ca liceeni la Spiru, în anii mai mari, ce nume cunoscute azi mai erau?*

- Păi, era Mircea Eliade, mai mare cu doi ani, Haig Acterian, Grigore Moisil, al cărui tată ne era profesor de istorie - marele numismat Constantin Moisil, academician, întemeietorul Cabinetului de numismatică al Academiei. Ne ținea niște cursuri foarte frumoase...

- *Dacă am ajuns deja la profesori, căruia dintre ei îi datorăm cel mai mult?*

- Deși eram la *uman*, cel mai important profesor pentru mine, cel care m-a marcat puternic a fost profesorul de matematică. Se numea Dan Barbilian.

- *Cum?! Ion Barbu?*

- Da. El nu era titular, a venit interimar, când noi eram în clasa a VII-a modernă. Doar vreo șapte-opt băieți fugisem de matematică la "modern". Și ne-am pomenit într-o zi că intrăm în clasă o persoană hirsută, cu mustați așa, ca o focă (avea cam 30 de ani), și începe să ne explice și să scrie pe tabla niște lucruri care pentru noi erau...pe chinezește. Nu înțelegeam nimic. Pina să vină acest interimar mustacios, avuseserăm un profesor tare blajin, d-l Focșa. Văzînd pe figurile noastre nedumerirea, Dan Barbilian ne-a scos pe rînd la tablă: am fost cu toții lamentabili, ce mai! Și cînd a văzut cît de ageamii sîntem, Dan Barbilian s-a infuriat. A tipat la noi "sînteți niște trogloditi" și a ieșit trîntind ușa atît de tare, că s-a auzit în tot liceul. Noi am rămas foarte speriați.

- *Am citit în diverse mărturii, în agendele lui Lovinescu, de pildă, că Ion Barbu era un om dificil, că se comporta uneori bizar...*

- Da, avea niște comportări așa...în zig-zag, nu știai precis la ce să te aștepti, dar nouă, după ce l-am cunoscut mai bine, tocmai asta ne plăcea. După ce

a plecat trîntind ușa, convins că sîntem niște trogloditi, nu știu de la cine a aflat, în cancelarie, de revista noastră, *Vlăstarul*. Stați să v-o aduc să o vedeți.

- *Cine conducea revista asta literară a liceului?*

- Mircea Eliade. Iar eu și colegii mei de clasă eram în comitetul de redacție. Uitați-vă aici, de exemplu, în numărul 5-6 din martie-aprilie 1928 (era deja în al IV-lea an de apariție), cine colabora: Constantin Noica, Alexandru Elian, Marcel Avramescu, Arșavir Acterian, B.I.Bujor, Octav Șuluțiu, Al. Ciorănescu, Eugen Ionescu...

- *Eugen Ionescu nu era la "Sf. Sava"?*

- Ba da, și scotea, împreună cu Mircea Gri-gorescu și Horia Roman, o revistă și la liceul lor, dar colabora și la *Vlăstarul*. Am păstrat numărul asta fiindcă în el am debutat. Poeziile pe care ni le dăduse Eugen, i le trimisese și lui Arghezi, la *Bilete de papagal* și Arghezi, cu flerul lui extraordinar, l-a debutat oficial.

- *Să ne întoarcem la Ion Barbu, dacă vreți.*

- Sigur că vreau. Deci, Barbilian a citit *Vlăstarul* și a văzut că "trogloditi" sînt preocupați de literatură. La ora următoare, a venit în clasă și ne-a spus: "Uite cum o să facem: n-o să vă mai predau matematică, vă dau la fiecare o problemă să o învățați pe dinafară, ca un papagal, pentru examen, iar la ore o să ne ocupăm de poezie. Ați citit ceva de Edgar Poe? Dar de Mallarmé ați auzit?" și a început să scoată din servietă volumele, că venise pregătit, și să ne citească, și să ne explice. De atunci încolo, orele cu el au fost extraordinare. De-abia le așteptam. Citeam și comentam pe Rimbaud, Lautréamont, Valéry... eram vrăjiți de acest cenacul improvizat... Îmi aduc aminte că într-o zi Ion Barbu a venit în clasă și ne-a spus să facem liniște, că el are de scris un articol împotriva lui Arghezi. Noi stăteam în bănci și citeam sau ne făceam lecțiile la alte materii, iar el, acolo la catedră, cu mustățile zbîrlite, scria. După o săptămînă a venit cu articolul tipărit și ni l-a arătat. Se vedea că ne îndrăgise. În special pe Dinu Noica, pe Radu Sighireanu și pe mine. Îi aratam ce scriam. El l-a

sfătuit pe Dinu, Constantin sună u. Aceste poezii din ale lui Dinu.

- *Adolescenții Spiru știau că ex poet?*

- Sigur. Atunci, în perioada de adolescență a poeziei, ce publicau Arghezi și eu nu-l prețuim no pomenit că îl aveam loc de detestare, am dat seama că r să profităm cît mai mult.

- *Dvs. în mod care le-ați scris pe care ați fost primii înșel, ați debutat de Dan Botta. În influența lui Ion malițiosul Șerban Brezianu.*

- Era totuși o mai bine vă spun meu. Exact în urm cînd împlinam 2 mine Ionel Jianu, Arșavir, cu un pa un tort. "Ce-i ac chide-l și uita-te" lor că trebuie să f ceva, nu m-am aș jul, am văzut un numele meu și titl strînseseră bani s' (machetat frumos tectă, și tras în cî ghesuit rîzînd în j dedicații. A fost cadou pe care l-am în 1929, Ionel Jia o editură și sco *Acțiune și reacți* triale de sinteză n. Apărea la Institut să v-o arăt. E o r aparut, fiindcă Ion Stark, tatăl lui, un

LA 18 MARTIE, domnul Barbu Brezianu, istoric și critic de artă, poet, prozator și traducător, împlinește 90 de ani. Pentru cei care s-au obișnuit să-l vadă străbătînd, pe orice vreme, cu mers sportiv, strazile Bucureștiului, pentru a ajunge punctual la vernisaje, întâlniri scriitoricești, spectacole și conferințe, pentru cei care îl întîlnesc, în zile cu polei și viscol, sau în toiul verii, pe canicula, în redacții și edituri - vîrsta distinsului domn e incredibilă. Tot așa cum greu de asociat cu nouă decenii de existență este prezența, disponibilitatea pentru tot ce se întîmplă în jur, luciditatea și umorul (englezesc), îngăduința pentru slăbiciunile omenești. Anacronice la acest domn încîntător din toate punctele de vedere sînt doar politețea ca o a doua natură, modestia, discreția și bunavoința. Acestea țin de o altă lume românească, aceea a tinereții sale.

La apartamentul d-lui Barbu Brezianu se ajunge urcînd trei etaje pe obositoare scară de serviciu a unei vile din Piața Spaniei. Am sunat la ușa lui cu suflarea tăiată. Tînărul nonagenar urcă și coboară această scară de mai multe ori pe zi și susține că e un exercițiu bun, care îl menține în formă.

Profesorul de matematică

Adriana Bittel: - Domnule Brezianu, o dată cu urările afectuoase ale redacției noastre, vă transmit și dorința tuturor de a afla secretul tinereții dvs. longevive.

Barbu Brezianu (rîde): - Păi, n-am nici un secret și nici un merit în asta. E o chestiune de genetică. Și de gimnastică mentală. Mîntea trebuie mereu ocupată cu lucruri interesante. Sînt, slavă Domnului, din belșug.

- Pentru mine, interesant ar fi acum să ne întoarcem în anii adolescenței dvs. pe cînd erați licean la "Spiru Haret". Cu cine ați fost coleg?

- Cu Dinu Noica, Arșavir Acterian, Cornel Valjan, Radu Mislea, Marcel Avramescu - cel care semna Jonathan X. Uranus, era ezoterist și a avut o biografie interesantă -, cu Radu Sighireanu, un foarte dotat poet, a murit tînar, de tuberculoză, fusese să se trateze și la Davos, în Elveția, dar degeaba...

- I-am întîlnit numele în cartea de convorbiri cu Clody Bertola, La vie en rose...

- Da, în ultimii ani ai vieții lui a fost îndrăgos-

1928 -Clasa a VIII-a modernă, Liceul „Spiru Haret”, împreună cu profesorul de matematică: Barbu Brezianu, Tiberiu Axente, N. Teodorescu, Arșavir Asterian, Ion Barbu, Constantin Noica, Cornel Valjan și Radu Mislea

Recep

- Răsfoind-o, Comarnescu, Ione Noica. Numai ace școală. Cu ceilalți

- Deja termina student la Drept Interne, un timp, mine în ilustra co Arșavir, Dinu Noi ca vîrstă, fuseseră Mircea Eliade, a făceau parte M marnescu, Ionel lihroniade, Haig - toți erau sub 30 de sfîrșitul lui 1928, ducerea paginii a c popular de inform direcția unei admin

ilegiate ale prieteniei

s-a părut că Noica
ze la debut A.C.Ion.
eminate A.C.Ion, sînt

clasa a VII-a de la
profesor e el însuși

8, era o mare efer-
cu sufletul la gură tot
u, Blaga (pe Bacovia
aia). Și cînd ne-am
bu profesor, și că, în
ne predă poezie, ne-
vem și am căutat

d, fiindcă poeziile pe
marca lui. Presupun
fiindcă, dacă nu mă
ainte cu vreo doi ani
din 1929, Nod ars,
uit de vizibilă, încît
v-a numit Ion Barbu

ina de simpatie. Dar
acest prim volum al
decenii, de ziua mea,
am trezit că vin la
nescu, Dinu Noica și
nos. Am crezut că e
întrebat. "Păi, des-
și vedeam pe fețele
apriază. Dar la așa
am desfăcut ambala-
ți pe care era tipărit
Și prietenii mei, care
olumul de debut
Ionel Jianu, o arhi-
exemplare), s-au în-
ni-au cerut să le scriu
nos, mai emoționant
odată! Pe vremea aia,
Comarnescu făcuseră
revistă foarte bună,
ulată "Caiete semes-
adul secolului XX".
Grafice Vremea. Stați
mai citeva numere au
inanța, cu banii d-lui
e afaceri.

cinstea eu

crisă toată de Petru
ail Polihroniade și C.
vă fusese coleg la
mprietenit?

în 1928, și intrasem
și șef de cabinet la
aici o fotografie cu
nor oameni politici).
e, deși ceva mai mici
a grupul, coagulat de
generații", din care
ănescu, Petru Co-
hail Sebastian, Po-
arșavir, Dan Botta... -
e-am împrietenit? La
rnescu preluase con-
a culturală, a ziarului
u oră, ce apărea sub
ne, pe nedrept uitată,

10 mai 1927. Barbu Brezianu, maresalul Averescu, G. Papacostea, Octavian Goga și generalul Mircescu

Mihaela Catargi. În epoca aceea - poate știți - era un lucru superb, care, din păcate, azi nu se mai poartă: cotidienele aveau, *zîlnic*, o pagină întreagă de cultură care oglindea sub toate aspectele evenimintele literare și artistice din țară și din lume. Cînd i s-a încredințat această pagină a doua la *Ultima oră*, Comarnescu a chemat să-l ajute la redactarea ei trei proaspăt bacalaureați, cu ucenicia făcută la *Vlăstarul*, pe Noica, pe Arșavir și pe mine, dîndu-ne deplină libertate de acțiune. Să vă arăt o poză la care țin în mod special: vedeți, aici sîntem Noica și cu mine, arătînd pagina întreagă pe care *Ultima oră* o consacrase romanului de curînd apărut al lui Mateiu Caragiale, *Craii de Curtea Veche*.

- Deci era în primăvara lui 1929. Profesorul vostru Ion Barbu, care putuse cunoaște romanul din paginile *Gîndirii* în '26 și '28, a avut vreun rol în entuziasmul vostru pentru Mateiu?

- A avut și el, dar inițiativa aparținuse lui Comarnescu. Pînă atunci, cartea nu stîrnise mare vîlvă, iar noi, publicînd o pagină mare de ziar, pe care erau alăturate comentariile elogiatoare ale lui Ion Barbu, Bucuța, Noica, Arșavir și al meu - i-am dat proporții de eveniment. Mateiu

Caragiale însuși a fost uluit, nu se aștepta la un asemenea omagiu.

- Știu că omagiul nu s-a oprit la atît. Din volumul consacrat lui Ionel Jianu la 85 de ani, am aflat că grupul vostru a dat o petrecere în cinstea lui Mateiu Caragiale.

- Aaa, da, o mare recepție, acasă la Petru Comarnescu, pe strada Icoanei. Apropo, ar trebui pusă o placă pe casa aceea. Fiindcă acolo, pe Icoanei, și la Ionel Jianu acasă, pe strada Grigore Alexandrescu, se făceau plăcutele reuniuni serale, la care veneau Eliade, Vulcănescu, Sebastian, Haig și Arșavir, Noica, Polihroniade, Dan Botta, Ion Cantacuzino, Aurel Broșteanu, venea și Ion Barbu...

- Povestiți-mi cum a fost recepția din Icoanei. Avea Petru Comarnescu o casă atît de spațioasă?

- Nu, am stat în grădină, era vreme frumoasă, în luna mai, pe 10 mai. Îmi aduc aminte acea zi, fiindcă am immortalizat-o, în calitate de fotograf. Pozele originale nu le mai am, le-am dat la revista *Ramuri* în 1986 și nu le-am mai văzut înapoi, vă pot arăta doar reproduceri.

- Cum era Mateiu, cum s-a purtat în acea împrejurare?

- Spre marea noastră dezamăgire - erau acolo Eliade, Sebastian, Acterieni, Noica, Polihroniade și alții - Mateiu Caragiale a fost extrem de rezervat. A venit singur, foarte punctual la

five o'clock, îmbrăcat à *quatre épingles*, dar taciturn și teapăn, abia puteai să scoți un cuvînt de la el. Noi eram exuberanți, Titel Comarnescu și Ionel Jianu erau niște animatori extraordinari, plini de spirit, în schimb oaspetele nostru de onoare stătea solemn și închistat, nu părea deloc să se bucure sau să se distreze. Poate era intimidat, nu știu. În jurnalul lui, acea sărbătorire e consemnată într-o singură frază neutră. Atît.

- Să revenim la studenție. I-ați mai prins în facultate pe Sebastian, pe Jianu?

- Nu. Ei erau deja avocați, adică intrasera ca secretari în birourile de avocatură ale unor maestri, așa se începea cariera. Sebastian cred că era la Sașa Roman. Aaa, îmi aduc aminte că ei doi, Jianu și

O prietenie pe viață: cu Arșavir Acterian în 1975

Sebastian, au pledat împreună într-un proces al lui Mircea Vulcănescu (fiindcă a venit vorba, eu cred că, mai mult decît Mircea Eliade, adevăratul lueafăr al generației '30 și cel mai înzestrat dintre toți a fost Mircea Vulcănescu). Uite cum a fost cu procesul: era un poet care pe urmă s-a călugărit, Sandu Tudor, și acesta publicase în ziarul *Credința* niște calomnii oribile la adresa lui Comarnescu. Mircea Vulcănescu, bun prieten al celui calomniat, s-a dus la redacția ziarului, l-a luat de guler pe Sandu Tudor, i-a spus "cum de-ți permiți asemenea murdării?" și l-a palmuit. Cum scena se petrecea cu martori, Sandu Tudor a depus plîngere la Parchet. Sebastian și Ionel Jianu au fost apărătorii lui Mircea Vulcănescu și au cîștigat procesul, iar noi ne-am bucurat, fiindcă Sandu Tudor era ca Vadim Tudor acum, extremist agresiv.

Interviu de
Adriana Bittel

(Continuare în pag. 14)

Barbu Brezianu și Dinu Noica - tineri redactori ai paginii a doua de la ziarul „Ultima oră“

10 mai 1929 - la recepția din grădina casei lui Petru Comarnescu: Ionel Jianu, Mihail Polihroniade, George Gussi, Mateiu Caragiale, Grigore M. Sturza, persoana necunoscută și Constantin Noica

Cu **BARBU BREZIANU** despre

Momentele privilegiate ale prieteniei

(Urmare din pag. 13)

- În timpul studiilor ați continuat să publicați poezii și articole?

- Da, dar am intrat în conflict cu tata, pe care îl chema tot Barbu Brezianu și era consilier la Curtea de Casație, un rang juridic înalt. Colegii lui îl tachinau, rideau de el: "Bine, Barbule, ce-ai vrut să spui cu poezia aia, ce te-a apucat, te știam om serios", și el se necăjea, așa că am început să semnez Barbu B. Brezianu, ca să evit confuziile. Uitați, de exemplu aici, un număr din *Ultima oră*, din 2 martie 1929. Vedeți? Semnătura mea cu B. la mijloc. Inițiativa paginii acesteia îi aparținuse tot lui Comarnescu.

Aflase el că mai trăiește, complet uitat și paralizat din 1915 în urma atentatului unui nebun, Alexandru Davilla. Și ne-a trimis la el. Bietul Davilla stătea pe lângă Sanatoriul Antoniu, pe Șoseaua Kiseleff. L-am găsit acolo, imobilizat într-un fotoliu, și a fost atât de emoționat că își mai adusese cineva aminte de el...

- Era tare bătrîn?

- La cei 20 de ani ai mei, sigur că mi s-a părut bătrîn, avea vreo 67-68 de ani. Acum cred că nu era chiar bătrîn. Fusesse însă uitat de toată lumea. Și noi i-am consacrat pagina a doua întreagă, l-am adus din nou în circuit, iar urmarea a fost că în același an i s-a dat Premiul Național.

Idealuri și ideologii

- După ce ați terminat facultatea ați profesat ca avocat?

- Nu. Ca magistrat. Am făcut cariera asta ca să-i fac plăcere tatii, la rîndul lui fiu de magistrat. O tradiție de familie. Și am lucrat în magistratură pînă la prima epurare făcută de comuniști, cînd era Lucretiu Pătrășcanu ministrul Justiției. Atunci m-au dat afară și m-au trimis la o fabrică de sîrmă, pe un post mărunt de contabil. Tipul de matematică pe care-l învățasem eu de la Ion Barbu nu mă ajuta deloc să mă descurc printre cifre, dar n-am stat mult la fabrica de sîrmă fiindcă am fost arestat și virît la... sîrmă ghimpată.

- Ați fost și la Canal, la Midia. Vreți să-mi povestiți?

- Nu. Despre asta nu vreau să-mi amintesc acum. Mai bine să trecem din nou canalul înapoi, în tinerețe. Știți ce era *gruparea Forum*? Ea a fost coagulată în 1931, de Ionel Jianu, după ce Comarnescu se întorsese din America. Ei doi închiriaseră - pe datorie - sala de la Fundația Carol și inițiaseră un ciclu de conferințe, sub genericul *Explicația timpului nostru*. Prelegerile erau foarte interesante, se puneau față în față, pro și contra, poziții diferite și lumea a prins de veste și a început să vină buluc, sala era neîncăpătoare. Cum se plătea intrare, cei doi și-au achitat

datoria, ba chiar le mai și rămînea ceva. Conferențiau Eliade, Vulcănescu, Noica, Sebastian, Cioculescu, Polihroniade, Ion Cantacuzino, Belu Zilber, Ion Călugăru, bineînțeles Comarnescu și încă alții, pe subiecte diverse, de la Lenin, Proust și Tagore la Charlot. Era o deschidere extraordinară spre civilizația occidentală și nu numai. Un militantism intelectual de informare a ignoranților, care, atunci, doreau să se instruiască ascultîndu-i pe cei mai avizați. După ce se termina conferința, grupul nostru se refugia la cafeneaua "Corso" și acolo discuțiile continuau pînă tîrziu, adesea foarte aprinse.

- Cum s-a desprins din Forum gruparea Criterion? Era deja o polarizare ideologică?

- La început, prin '32, prin toamna, cînd s-a format *Criterionul*, încă nu începuseră "ideologiile să înlocuiască idealurile", cum spunea Jianu, care a fost foarte afectat de această "trădare". Abia prin '35 s-a produs radicalizarea, dar prietenia noastră s-a menținut, în ciuda opțiunilor diferite.

- Cu toată această despărțire ideologică, prietenia a continuat?! Adică Eugen Ionescu, Comarnescu, Sebastian, Belu Zilber, dvs. aveți aceleași relații ca înainte cu Noica, Eliade, Polihroniade, Haig Acterian ș.c.l.?

- Ei bine, da. Prietenia rămăsese intactă. Fiindcă erau oameni de calitate intelectuală și sufletească înaltă. Se contraziceau la sînge, se schimbau înflăcărâte argumente pro și contra, dar țineau unii la alții, nu se puteau urî. De pildă, Eugen Ionescu - atunci cînd l-a văzut pe Arșavir, cel mai bun prieten al lui, pe Noica, pe Eliade devenind partizanii unei dictaturi legionare - l-a durut enorm. Eu, ca magistrat, eram neutru, n-aveam voie să mă implic politic, dar și pe mine mă îndurera să văd oameni la care țineam mult greșind grav. Vă puteți închipui ce strîngere de inimă am avut cînd l-am văzut pe Ion Barbu în cămașa verde, el, cu o minte atît de...

- De ce credeți că oameni atît de deștepți au ales tocmai extrema dreaptă?

- Cum să vă spun? A fost ca o moli-mă. La început ideologia asta putea fi atrăgătoare, părea o aspirație morală curată, dar apoi, cînd a luat o turnură criminală, trebuiau să se dezmeticească. A fost o dramă opțiunea lor, orbirea lor, dar, vă repet, relațiile afective dintre membrii generației erau mai puternice decît ceea ce îi

Cu Eugen Ionescu, în Cișmigiu (1930)

despărtea. Prietenia lui Jianu cu Eliade, a lui Arșavir cu Eugen Ionescu, a lui Noica și Comarnescu, a durat toată viața lor.

- Privind în urmă veacul ăsta aproape întreg pe care l-ați trăit, cum vă vedeți drumul prin el?

- Eu cred că sînt un om norocos: am făcut parte dintr-o generație extraordinară, care a lăsat ceva în cultura română și a dat culturii universale mai multe nume românești decît toate celelalte veacuri la un loc. Am trăit alături de prietenii mei multe momente privilegiate și între noi a existat o frumoasă solidaritate, niciodată concurență meschină. Din această "generație de la 1930", eu mă consider cel mai slab, cel mai puțin înzestrat. Și tocmai mie mi-a dat Dumnezeu zile să le supraviețuiesc tuturor. Mă simt așa... ca un netrebnic.

- Domnule Brezianu, pentru cine vă cunoaște bibliografia - mai ales contribuțiile de istoria artei, cele de specialist în opera lui Brîncuși, traducerea monumentală a Kalevala și a atîtor altor cărți, articolele risipite în sute de publicații - modestia aceasta pare exagerată. Cred că trebuie totuși să adăugați neapărat bibliografiei dvs. și o carte de memorii. N-ați fi tentat să evocați, eventual în cadrul unor convorbiri înregistrate, personalități ale culturii române pe care le-ați cunoscut bine?

- Ba da, mi-ar plăcea să mă las descusut, mai ales de dvs., doamnă.

POLIROM

NOUTĂȚI
martie '99

Dan Horia Mazilu
Noi despre ceilalți
Fals tratat de imagologie

Daniel Vighi
Insula de vară
Roman

Sorin Antohi
Civitas imaginalis
Istorie și utopie în cultura română

În pregătire:

Nichita Danilov
Nicolae Manolescu

Nouă variațiuni pentru orgă. Antologie
Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

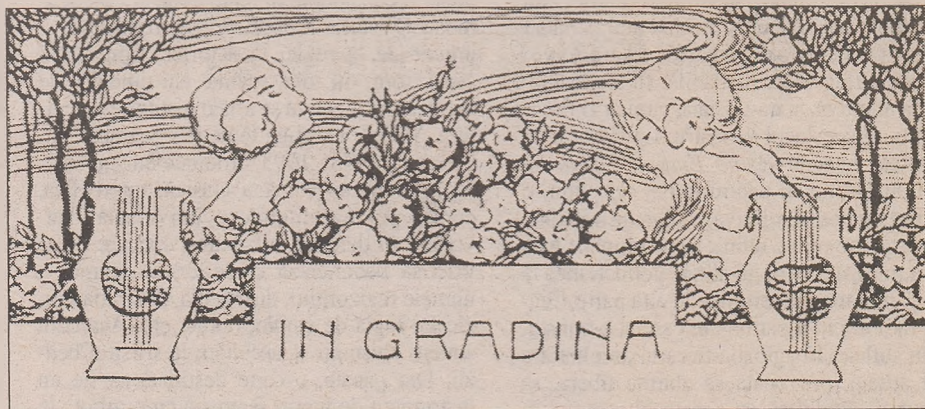
Secesionismul în literatura română (v)

SECESIONISMUL literar românesc își caută puncte de sprijin în tradiție și le găsește, neașteptat, la Eminescu. Eroul nuvelei lui Gala Galaction *O stea prin fereastra lui Manolăș* își amintește strofa finală din *Ce e amorul?*: "Căci scris a fost ca viața ta/ De doru-i să nu-nca-pă./ Căci te-a cuprins asemenea/ Lianelor din apă." Și, ulterior, un distih din *Scrisoarea IV*: "Și uscat foșni matașa pe podele, între glastre./ Între rozele de Șiras și lianele albastre." Termenul comun celor două texte, *liană*, aparține repertoriului ornamental al secesionismului, așa încît alegerea citatelor nu poate fi socotită întâmplătoare. Nuvela lui Galaction e din 1913. Mai târziu, în 1947-1948, D. Popovici va desluși la Eminescu atitudini preraphaelite ("prețuirea artei primitive, însuflețită de credință sinceră, și condamnarea perfecțiunii tehnice") și va susține încadrarea poetului în "reacțiunea europeană preraphaelită". Peste alți treizeci de ani, Radu Petrescu nota în jurnalul său (2 ianuarie 1979): "Pot scoate oricînd din Boiardo, Ariosto și Pulci poze care au intrat în figurația preraphaelită și a prelungirilor ei (Sezesion, Jugendstil etc.): fecioare blonde culcate în flori, cavaleri în armura dormind în flori etc. și care sunt din plin reprezentate în poezia lui Eminescu. [...] anii în care Eminescu și-a făcut cultura literară (în jurul lui 1870) erau chiar anii ecloziunii preraphaelite." Relația secesionismului cu precursorii săi n-a scăpat atenției istoricilor de artă. Barocul 1900, remarcă R.-L. Delevoy, a fost "o mișcare inseparabilă de antecedentele preraphaelite sau simboliste" (*Modern Style*, loc. cit.). S. Tschudi Madsen invocă "simțul preraphaeliților tîrzii pentru valoarea intrinsecă a liniei, tipul feminin pe care aceștia l-au cultivat și preocuparea lor pentru ritmurile florale" drept elemente de neocolit în înțelegerea curentului *Art Nouveau*. Propensiunea lui Gala Galaction către amintitele "ritmuri florale" explică bucuria de a le regăsi în poezia eminesciană. Intuiției lui fugare îi corespundeau însă, cum s-a văzut, niște relații de adîncime, pe care viitorul nu va omite să le releve.

Prin locul proeminent pe care îl acordă ornamentului vegetal, secesionismul a inspirat denumiri cum ar fi *Stile Floreale*, *Lilienstil* etc. S-a spus despre el că "a înflorit [s.m.] - în adevăratul sens al cuvîntului, de altfel - în toată Europa, începînd din 1890" (Maurice Rheims, *L'Art 1900 ou le Style Jules Verne*, Paris, 1965; cit. ap. Paul Constantin, *Arta 1900 în România*, București, 1972). Și s-a semnalat totodată "tendința ca lujerul să eclipseze floarea" (S. Tschudi Madsen), în sensul că mișcarea ondulată a tulpinei

pune puternic în valoare o notă dominantă a stilului. Urmările privind universul imaginar al literaturii sînt numeroase și evidente. Proza și poezia timpului se umplu de ghirlande și vrejuri, de ramuri și tulpine, de potire și liane. Florilor băstinașe precum crinul, trandafirul, nalba, liliacul, micsandra, garoafa, glicina, macul, iasomia, romanița, ghiocelul, verbina, zambila, li se alătură cele exotice sau purtînd nume de rezonanță străină: aloes, camelie, crizantemă, hiacint, iris, lotus, mirt, narcis, nenufar, violetă. Lîngă sălcii și salcimi apar palmierul și sicomorul. Calitatea prin excelență decorativă a motivului floral se vedește uneori prin invocarea directă a aplicației lui vestimentare. Pieptarul negru al Borivojei (eroina nuvelei *De la noi, la Cladova*) "era sfîșiat în dreptul sinilor de o broderie roșie ca singele - de niște capi de mac, ce se scuturau pînă la cîngătoare". Și tot acolo, frămîntate și nefericite femei, "în ceasurile-i de nesomn și de durere, icoana frumosului Popa Tonea era de acum să i se înfățișeze veșnic sub podoaba dalbelor veșminte proești, smălțate cu desfoiate foi de floarea-soarelui". La Al.T. Stamatiad, "Pe trepte de-alabastru coboară castelana./ Mantaua ei superbă, brodată-n crini heraldici./ Cu trepa ei imensă, pe trepte șerpuește" (*Pe etajera roză, pe etajera neagră*).

DECORUL secesionist este, așa cum știm, animat continuu de mișcări ondulatorii, iar preeminența vegetalului decurge din capacitatea producerii lor: "Deasupra limpedelui lac/ Cădeau din bolta de lumină/ Pletoase ramuri de copac/ Și vrejuri lungi de gelsomină" (Duiliu Zamfirescu, *Fiica haosului*); "În zaimful dimineții, floarea iris, pe colnice./ Ondulează eleganța violetului ei vis? (Gala Galaction, *Aurora mistică*); "verzi limpezimi de smaralde sau de alge marine își clintesc enigmele" (D. Anghel, *Spovedania unui orb*). O atracție specială exercită în chip firesc plantele perimetrului acvatic: trestia prin legănare, salcia prin despletire, nuferii prin desenul fin al corolei. La Al. Macedonski, "Bucolica undă adoarme în tihna de sălcii pletoase" (*Bucolica undă*), iar primăvara adună laolaltă "Și bălți de-argint, și trestii, și candidi nenufari" (*Mai*). La T. Arghezi, "Lacul limpede se mișcă, nalta trestie răsună" (*Clara noapte*); "Cîte-o lebadă-și îndreaptă capul, ca un nenufar" (*Caligula*). La M. Sadoveanu, "În umbrele din ce în ce mai dese ale amurgului, ea rămăsese ca o viziune plutind în fața lacului, printre florile de nufăr" (*Zina lacului*). La Gala Galaction, iazul vrăjît e, ca un stei de sare străvezie într-un ram de trestii și de sălcii" (*Moara lui*

Califar). La Mateiu Caragiale, "Pe iaz visează-ostrovul de sălcii despletite" (*Curțile vechi*).

Dincolo și mai presus de planul strict decorativ, elementul vegetal dobindește un loc aparte în recuzita literară a epocii, se instalează la toate nivelurile, asumîndu-și în multe rînduri rolul de interpret al stihilor primordiale, de punte simbolică între om și univers. Asistăm, se poate spune, la o "vegetalizare" sau "floralizare" (mai propriu) a lumii întregi. Focul, bunăoară, sau apa devin superbe revărsări florale, de o bogăție și strălucire fără egal: "flacările [...] își unduiau apele portocalii și albastre de-a lungul pereților, le mișcau pe tavan și pe podeală, le aprindeau și le stingeau, și împrăstiau flori roșii, flori de purpură, flori rubinii, ale caror mărimi și forme erau nespuse de felurite. Ciorchini de verbeine, manunchiuri de camelii singeroase, flori de rodii aprinse ca dogoritoarele poște trupesti, răsuri și maci cu petale de foc, micsandre avînd pe ele o schinteietoare catifelare de aur roșu, pilpăiau prin aer, se agățau de pereți și de tavan, se așterneau pe jos" (Al. Macedonski, *Thalassa*). Aceluiași poet, undă mării îi pare "Coronată cu zambile, cu narcise presărată" (*Lewki*), iar valurile ei "adîncindu-se ca niște vilcele pe care ar fi crescut toate florile cîmpului", alergînd "cu creștetul înflorit de ghiocel" și încununate de "mari crini albi" (*Thalassa*). Lipsă de inventivitate, monotonia a tropilor? Nicidecum. Ceea ce triumfă sînt imperativele stilului. Luna, în același elan al "floralizării" unanime, devine "Potir de-argint în mîna nevăzută/ A îngerului purtător de pace" (Șt.O. Iosif, *Icoane din Carpați*, XII), iar soarele, "cu strălucirea lui, o salcie cu pletele de aur, despletindu-se din cer pînă în pămînt" (Gala Galaction, *Mi-e dragă Nonora!*). Să nu-și închipuie cineva că femeia ar face excepție. În poemul dramatic al lui Mircea Demetriad *Dafin Făt-Frumos și frumoasa Ileana*, *Icoana IX* "înfațișează o grădină feerică cu plante exotice și flori. Florile sunt femei." Mai limpede nici că se putea! Enunțul se regăsește într-o gamă întinsă de variații. Femeia e "floare fatală/ Cu fața suavă de crin" (Șt. Petică, *Cînd viorile tăcură*, IV), "crin mlădiu și neatins" (Gala Galaction, *Mi-e dragă Nonora!*), "albă ca albul din crin" (Șt.O. Iosif, *Clopotele din Nürnberg*), "fragilă ca un ram tînar" (D. Anghel, *Puteri ascunse*). Reprezentările florale și ondulatorii se îmbulzesc sub penelul lui Duiliu Zamfirescu în portretul dedicat *Malvinei*: "Ești naltă și subțire ca un crin./ Cu glasul mișcător ca un suspin./ Cu ochii de mireasă, visători./ Și gura ca potirul unei flori./ [...] Ești scrisă numa-n grații

și păreri./ În ritm cu elegante mlădieri./ În primăvara florii de migdal/ Și cadrul mișcător al unui val." Lirismul secesionist invadează uneori și domeniile vecine. Gala Galaction va concede singur, după 30 de ani de la publicare, că un articol al său consacrat Iuliei Hasdeu fusese "mai mult poem decît studiu". Metafora florală e, firește, omniprezentă: "Iulia Hasdeu lasă cu degete de crini, pe privescimea acestei lumi, un vel virginal"; "Plăsmuirea sa fantastică este de o fineță și de o străvezime de sticlă musselină, răsucită într-un pahar cu ghiocel"; "Iulia Hasdeu a fost un vis platonician, întrupat în trandafiri", "un crin ce expiră - petală cu petală - în valea de cristal a unei cupe" (Grigore Pișculescu, *Iulia Hasdeu*, în *Literatură și artă română*, 1899-1900, nr. 1).

Afinitațile vegetale ale femeii se exprimă și altminteri: prin plasarea frecventă, în mîna sau în părul ei, a unui simbol floral, care focalizează intens privirea receptorului: "Era cu capul gol; părul castaniu era pieptănat lins peste tîmple și o coadă groasă se înnodea la ceafă; un crin alb, de apă, frumos, ca tăiat în argint, sta înfipt în părul bogat (M. Sadoveanu, *Zina lacului*); "Muiață-n nestimate și-n horbote de fir./ În mîna-i - spelbă floare de ceară străvezie -/ Ea poartă pe subțirea năframă nerămzie/ Ca un potir de singe un roșu trandafir" (Mateiu Caragiale, *Domnița*); "Avea figură pală, profilul bizantin./ Purta veșminte albe, veșminte de mireasă./ Ținea în mîna albă o ramură de crin" (D. Karnabatt, *Flori de crin*); năluca amintirii apare "Purtînd în mîna dreaptă Narcisul alb ca spuma" (D. Anghel, *Moartea Narcisului*); "fantoma albă, lunatecă, înainta liniștit, ținînd o verbină în mîna" (D. Anghel-Șt. O. Iosif, *Umbra casei*). Diversitatea accesoriilor florale deschide larg evantaiul interpretărilor. Floarea devine semn, fața sensibilă a unui mesaj a cărui descifrare întîrzie, iscînd o stare de ambiguitate perpetuă. Într-un rînd totuși, infrastructura motivului este adusă la suprafață, și o dată cu ea, prin filieră preraphaelită, unele vechi rădăcini ale stilului sau, mai curînd, nostalgiile lui: "Deodată, nu știu cum se făcu, la un colț de drum apărui înaintea mea silueta zveltă a unei femei tinere, palide și frumoase. Am rămas uimit, cuprins de o vagă presimțire. Și cînd trecui pe lîngă dînsa, ea înclină încet capul într-o salutare dulce și discretă, iar crinul din mîini îi căzu la pămînt. Atunci am avut viziunea damelor medievale care astfel își salutau cavalerii și mi-am adus aminte de episodul din *Vita Nuova*, cînd Beatrice salută pe Dante." (Șt. Petică, *Idilele din mansarde*). Vom reveni.

Ștefan Cazimir

Spectacole care nu se văd

INTERESANT cum două-trei generații susțin că au fost vrăjite de același lucru: teatrul radiofonic. Ani la rindul, părinții mei, de exemplu, habar n-aveau cum arată cutare actor. El era "o voce", de altfel, inconfundabilă, fixată în memoria auditivă, și nu vizuală, cum ar fi firesc pentru un spectacol de teatru. La fel, anii de fidelitate față de *Radio Europa Liberă* tot voci au însemnat, pentru mine, cel puțin, o exprimare non-figurativă, o fugă de imagine, o imprimare nu pe retina, ci pe timpan. Arta cuvintului, a rostirii lui atinge perfecțiunea la radio, mai mult ca oriunde în altă parte. Teatrul radiofonic a pătruns în case și s-a instalat în suflete. Imaginația fiecărui ascultător a fost ațită, provocată să zburde liberă, să creeze, la rindul ei, un spectacol propriu, în fel și chip, născut pe viu și condus de voci. Voluptate și intimitate, în același timp. Creație și complicitate. Libertate.

Teatrul radiofonic a împlinit 70 de ani. Pentru această aniversare a fost organizată o seară caldă și non-conformistă, găzduită de UNITER. Actori, regizori, dramaturgi, critici, tehnicieni, realizatori, ascultători, șoapte, voci, chipuri, personaje. Și emoții. Mi-am amintit cum stăteam cu capul aplecat spre radio și trăiam forța rostirii actoricești. Nici un alt mijloc decât vocea. Și cuvintul. Volu-

Stefan Iordache, Leopoldina Bălănuță și regizoarea artistică Elena Negreanu

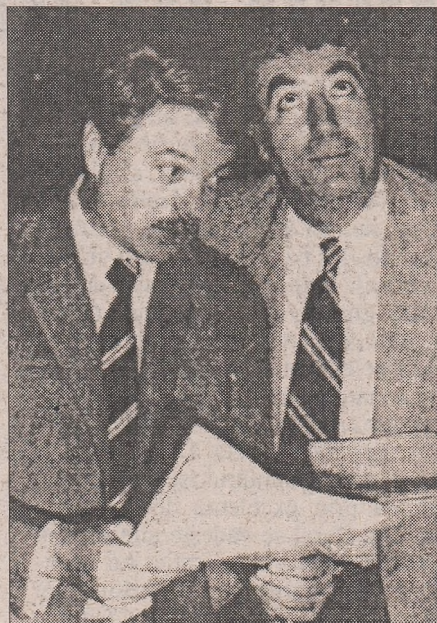
CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

MUZEUL DE ARTĂ Prahova și Muzeul de Arte Frumoase Charleroi, Belgia, au organizat la Ploiești, sub titlul *Confruntări - repere artistice româno-belgiene*, o amplă expoziție de pictură comparată. Curatorul român al acesteia - pentru că expoziția se va organiza, cu anumite modificări, și în Belgia - este d-na Ruxandra Ionescu, Directorul Muzeului de Artă din Ploiești, iar muzeele care au mai participat cu lucrări din patrimoniul propriu sînt: Muzeul de Artă Brașov, Muzeul de Artă Constanța, Muzeul Bruckenthal Sibiu, Muzeul de Artă Walonă Liège, Muzeul de Arte Frumoase Mons și Muzeul de Arte Frumoase Tournai.

O expoziție de o asemenea anvegura determină în mod spontan, prin însăși diversitatea inventarului său, un larg cîmp de tentății, căruiă orice organizator îi poate rezista cu greu. Prima dintre ele ar fi aceea de a selecta lucrările în funcție de ideea preexistentă a unei sincronii între cele două școli, a unei comuniuni de viziune, de temperament artistic și, eventual, de comportament stilistic. Cea de-a doua ar putea fi așezată la extrema cealaltă: a diferențierii nete, a unei evoluții specifice în contexte socio-politice, economice, culturale, morale și chiar climatic-peisagistice ireductibile. Cea de-a treia, mai puțin radicală, ar fi una pur și simplu constatativă, derivată nemijlocit din chiar configurația materialului de referință. Dacă prima atitudine, romantică și sentimentală, ar manipula datele specifice ale genurilor artistice pentru a le face în mod

mul editat de Editura *Casa Radio* pe care l-am trecut în revistă înaintea acestei serii poate fi considerat, în mare doar, și un document. O istorie a dramaturgiei românești și universale, a regiei, a actoriei. Consultînd acest tom, îți dai seama că dincolo de încărcătura afectivă se află o instituție de cultură. Volumul strînge toate înregistrările din perioada 1973 - 1993, ordonate într-un catalog - literatură română clasică, interbelică, contemporană, literatură universală dezvoltată în derulare alfabetică. Fiecare piesă înscrisă beneficiază și de caseta tehnică - numele regizorului, distribuția, ilustrația muzicală, regia de studio, durata etc. Așa cum sîntem obișnuiți să ascultăm la sfîrșitul benzii. Din păcate, o carte destinată să fie un instrument de lucru, seamănă cu o arhivă în care accesul este foarte dificil. Nu poți afla o informație decât după multe căutări sau cu ajutorul hazardului. Răsfoind aceste pagini, mi se îngheșuie în auz fragmente cunoscute dintr-o piesă sau alta ascultată, defilează voci, timbre, nuanțe, tresar la fulgere, scîrțiieli de geamuri, coborîri precipitate pe scări de lemn. Cît mister, pe lîngă taina fiecărui text, autor, al inflexiunilor vocale! Am semnat atitea regii, ascultînd teatrul radiofonic! Mi-am imaginat într-o mie de feluri studioul de înregistrări. Nici o singură proiecție nu seamănă cu ceea ce aveam să văd în realitate. Practica din anii studenției se făcea, de regulă, la Institutul Calinescu sau la cel de lingvistică, la Institutul de etnografie și folclor și desigur, în școli, unde erau și cele mai multe locuri. Într-un an a apărut pe listă și Radioul cu extrem de puține locuri pentru care optai în funcție de medie. Am avut sentimentul fizic că primesc un dar în fiecare dimineață intrînd în Lumea Radio pe poarta, celebră, din Temeșana. Am fonotecat cîteva zeci de benzi cu teatru. Dădeam tircoale sistematic studioului fermecat. Pi-

Octavian Cotescu și Toma Caragiu

cam mereu cînd becul roșu semnaliza înregistrarea. Într-o bună dimineață am dat nas în nas cu Virgil Ogășanu, pe care-l cunoscusem la premiera lui Valeriu Moisescu, de la Bulandra, cu *Mizantropul*. Nu m-am mai desprins de el și a înțeles curînd de ce. Am intrat, ușor clandestin, pe ușa fermecată, ca Alice în Țara Minunilor. Studioul era gol și mi se oferea cu toate secretele lui. Pe care nu le destăinui. Și-am rămas acolo, ascunsă în spatele unui pian, ca să nu stînjenesc. Nu știu ce se înregistra. Dar eram în miezul mecanismului și vedeam voci împreună cu chipurile lui George Constantin, al Danei Dogaru, al lui Virgil Ogășanu și al mereu-prezentului Gheorghe Pufulete, care manevra tot arsenalul din studio. Un popas de neuit pe o planetă magică, cu vibrații și sunete miraculoase. Chiar dacă televiziunea, tehnica cea mai sofisticată, montări extraordinare ne-au invadat progresiv și spațiul cel

LA ÎMPLINIREA a 70 de ani, *Teatrul Național Radiofonic* a serbat evenimentul printr-o întîlnire a realizatorilor de teatru radiofonic cu actori, regizori, dramaturgi și critici. Întîlnirea, organizată de Redacția Teatru și Emisiuni Scenarizate a Societății Române de Radiodifuziune și Secția Română a AICT, a fost găzduită de UNITER (amfitrion, Cornel Todea, vicepreședinte executiv) și moderată de Monica Patriciu, redactor șef al Redacției de Teatru și Ludmila Patlanjoglu, critic de teatru.

Uniunea Creatorilor de Emisiuni Radiofonice - UNCER, reprezentată de vicepreședintele Ilie Mihai, Director general adjunct la Radio România, a oferit premii unor importanți realizatori: Ion Vova, Dan Puican, Romeo Chelaru, Constantin Dinischiotu, Eugenia Țundrea, Georgeta Răboj, Paul Urmuzescu, Tatiana Andreicic, Mircea Popescu (post mortem), Pavel Cîmpeanu, Timuș Alexandrescu (post mortem), Victor Crăciun, Cristian Munteanu.

Redacția de Teatru și Emisiuni Scenarizate a oferit premii pentru cîteva "voci de aur" ale radioului (Radu Beligan, Ion Lucian, Mihai Fotino, Constantin Codrescu, Tamara Buciuceanu, Valeria Seciu, Irina Petrescu, Mircea Albulescu, Dem. Rădulescu, Dana Dogaru) și două premii de excelență (Marcel Iureș, pentru rolul Petru din piesa cu același titlu de Vlad Zo-grafi, regia Gavril Pinte; Oana Pellea, pentru rolul Jeni Aterian din spectacolul *Jurnalul lui Jeni Aterian*, realizator Doina Papp).

mai intim, nimic nu poate înlocui sau, cu atît mai mult, exclude înfîlîrile cu spectacolele care nu se văd. Ne-au format gustul pentru literatură, pentru teatru. Ne-au învățat să respectăm o artă și să prețuim cuvîntul, limba. Ne-au învățat, și continuă să o facă, chiar dacă noi, ascultătorii, nu sîntem la fel de fideli, să fim liberi cu adevărat și, de ce nu, și creatori. Zeci de ani, generații de artiști ne-au pășit în case pe calea undelor. Cu modestie și dăruire. Iar pentru mii de ascultători, din locuri îndepărtate ale țării, rămîn aceleași voci de aur, misterioase, făr chip, care populează cu personajele lor cotidianul sordid.

Marina Constantinescu

Confruntări româno-belgiene

necesar compatibile, pentru a identifica filiații directe sau măcar premise comune, cea de-a doua ar fi la fel de falsă prin excesul de orgoliu, prin utopia unicității și, mai ales, prin ideea subînțeleasă a unui climat etnicist și autarhic. Așadar, singura atitudine cu șanse reale de a valorifica în esență caracteristicile celor două școli de pictură, fără excese și fără falsificări născute din lecturi voluntariste, rămîne cea de-a treia, pe care, de fapt, d-na Ruxandra Ionescu a și pus-o în practică. Fără sentimentalism, dar și fără crispări regionaliste, expoziția a fost concepută ca un dialog firesc, purtat cînd în coduri asemănătoare, cînd în perspective diferite, așa cum decurge el din însăși ordonarea lucrărilor și din încadrarea lor în timp. Construită după criterii oarecum exterioare, logice și didactice în aceeași măsură, adică după criterii tematice, iconografice și cronologice, expoziția s-a încheat cu o foarte mare acuratețe, în ciuda cantității și a diversității materialului vizual. Portretul, peisajul, scena de gen, natura moartă, compoziția și compoziția abstractă, cu nenumăratele lor nuanțe și particularități, au constituit terenul ferm pe care s-a așezat aproape un secol și jumătate, intervalul 1800 - 1940, de pictură belgiană și românească. Expoziți alături, în cadrul aceleiași perioade istorice, a aceleiași teme și, pe cît posibil, al aceluiași subiect, pictorii români și belgieni au fost oarecum constrînși să se autodefinescă, să se definească prin vecinătăți și, mai mult decât alt, să circumscrie, prin extrapolări cărora nu au cum să li se sustragă, un anumit spirit

pe care, mai mult sau mai puțin întîmplător, îl reprezintă în context. Însă pe lîngă faptul că, din punct de vedere muzeografic, expunerea s-a făcut într-un mod extrem de echilibrat, fără a se șarja o componentă în defavoarea celeilalte - adică și fără puseuri de narcisism, dar și fără atitudini de operetă, pseudoreverențioase, de gazdă carpatină cu un bimilenar exercițiu al ospitalității -, expoziția are cîteva caracteristici generale care nu trebuie ignorate. Iar cea mai importantă dintre ele este aceea că ea s-a constituit ca un dialog, ca o suită de confruntări, după formularea organizatorilor, chiar dacă această relație nu era una imperativ necesară. Dacă exact pentru aceeași perioadă s-ar fi organizat o expoziție de pictură româno-franceză, româno-germană sau chiar româno-italiană, premisele ar fi cu totul altele și întreaga problematică a expoziției se modifica radical. Cunoscut fiind faptul că întreaga noastră școală modernă de pictură s-a format prin contact direct cu cele trei spații artistice, oricare variantă de expoziție ar avea obligatoriu de investigat, dacă nu relația radicală centru - periferie, atunci cu siguranță relația model - reflectare, relația provocare - răspuns sau orice altă formulă care le are în vedere pe toate celelalte. În orice caz, o asemenea expoziție ar implica, evident sau camuflat, o anumită stare de crispare, tradusă fie printr-un complex al dependenței, fie printr-unul, juvenil, al răzvrătirii, dar n-ar respira nicidecum un aer confortabil de parteneriat. Acel aer pe care expoziția româno-belgiană îl respiră în mod legitim, pentru că

ea nu pornește de la ideea unei anumite dependențe, ci de la aceea a deplinei autonomii în ceea ce privește legăturile directe. O asemenea expoziție, ce cuprinde două școli care se raportează cam în aceeași fel la marile centre artistice europene, are același caracter și, în consecință, aceleași libertăți, ca și o expoziție româno- sau belgiano-bulgară, -albaneză, -sîrbă ș.a.m.d. Și tocmai acesta lipsă de crispare, confortul firesc și o anumită seninătate a discursului dau expoziției româno-belgiene de la Ploiești autoritatea unui act cultural cu o incontestabilă legitimitate. Generații de artiști români și belgieni se înfîlesc în același spațiu muzeal cu aceeași normalitate cu care se înfîlesc în spațiul aceleiași arte, al acelorași obsesii, al acelorași motive, și asta pentru a accentua încă o dată că psihologia, sensibilitatea și comportamentul uman, privite în perspectiva timpului lor, pot răspunde fie asemănător, fie complet diferit acelorași provocări: peisagistice, ale chipului uman, ale limbajului însuși. Și dacă mai punem la socoteală că totul se sprijină pe un material divers din punct de vedere valoric, de la palidul Artur Verona și pînă la Andreescu, Pallady, Ciucurencu și Baba, ca să rămînem doar în sectorul românesc, iar nu pe retorica aseptica a selecției de capodopere, caracterul de eveniment cultural remarcabil, viu și autentic al expoziției româno-belgiene de la Ploiești este unul care se impune de la sine și nu are nevoie de argumente suplimentare.

**CRONICA
FILMULUI**

de Eugenia
Vodă

Rezistența fetelor în floare

E UN TEST revelator: ce îți mai amintești dintr-un film după ce ai avut suficient timp să-l uiți. Există filme care, la prima vedere, îți plac, dar care, ciudat, se grăbesc să ți se șteargă (sau să o șteargă) din memorie. Există filme cărora, la fel de ciudat, timpul le consolidează locul în memorie, le amplifică importanța.

Din *Îngeri căzuți* nu uiți o stare (un amestec de tristețe disperată și de umor grațios), nu uiți fragmente de emoție, nu uiți o imagine dintr-un spital, cu o fată citind, lângă patul unei necunoscute în comă, fragmente din propriul ei jurnal, ca o rechemare la viață, nu uiți vizita unei mame stinghere și neajutorate la fiica plecată de acasă, nu uiți aerul alienant dintr-o secție de cusătorie, și, mai ales, nu le uiți pe cele două fete care, cu fermecătoare inocență, iau în primire mari încercări ale vieții: prietenia, iubirea, moartea. Două fete atât de diferite și atât de asemănătoare. Una ca un tăciune incandescent, alta subțire și transparentă ca o statueta de gheață, dar o gheață surprinzător de pasională și de fragilă. Două fete bintuite de același dor, un fel de "dor de tine și de altă lume, dor."

Rar întâlnești, în cinema, două personaje care să se pună în valoare, reci-

Îngeri căzuți (La vie rêvée des anges)
prod. Franța '98. Regia Erick Zonca. Cu:
Elodie Bouchez, Natacha Régnier,
Grégoire Colin, ș.a.

proc, cu atîta forță. E și motivul pentru care, la Cannes '98, cele două interprete - Elodie Bouchez și Natacha Régnier - au fost premiate *împreună*, deși, evident, locomotiva premiului a fost Elodie Bouchez, un talent foarte bine cotate în Franța (în timp ce Natacha Régnier, de origine belgiană, era, pînă la acea oră, o ilustră necunoscută, cu o experiență actricească minusculă). Semnificativ: la conferința de presă de la Cannes, cineva le-a întrebat dacă acum, la sfîrșit, le-ar plăcea să reia totul, schimbînd rolurile între ele! "Da!" a răspuns entuziasmată, fără să stea pe gînduri. Elodie Bouchez, actrița în stare pură. "Nu!", a zîmbit, rezervată, Natacha Régnier. E diferența dintre o actriță care poate juca orice și o alta care poate juca numai ce "ii vine".

Elodie Bouchez joacă o hoinară de sfîrșit de secol XX - care, firește, se prezintă altfel decît hoinara anilor '60 și chiar decît hoinara anilor '80 (de pildă cea din filmul lui Agnès Varda, *Fără acoperiș și fără lege*, în care o fată hălăduia somnambulic, mînată de un *spleen* devorator, și murea, ca un animal părăsit, pe un cîmp). Hoinara de acum are un aer jovial, activ, aparent pragmatic, și își exersează supraviețuirile prin tot felul de "mici munci" (regizorul Erick Zonca știe, din proprie experiență, ce înseamnă "petits boulots"). Fata cu un rucsac în spate, tînsa scurt, băiețoasă cu feminitate (interpreta declara undeva că pe tot parcursul

filmărilor nu s-a privit nici măcar o singură dată în oglindă!), încearcă, mereu, să se înscrie pe orbită, dar, de îndată ce intră pe orbita, are un chef nebun să iasă, să se salveze, să-și păstreze libertatea fără traseu și fără țel.

La ora scrierii acestor rînduri, nu se cunosc încă rezultatele Césars-urilor. Indiferent, însă, de premii, filmul merită o deplasare în sala de cinema. E o victorie a bunului simț în materie de distribuție autohtonă faptul că acest film european de debut a fost achiziționat și la noi și e difuzat, acum, pe mica noastră piață cvasi-americanizată.

Rămîne de văzut cum va evolua regizorul, Erick Zonca (n. 1956; studii de actorie și filosofie), care, pentru scenariul *Îngeriilor*, a lucrat doi ani. Să intrăm în bucătăria cineastului și să aflăm o rețetă: "Pentru mine, apropierea de scris e, înainte de toate, vizuală. Orice demers didactic mi-e străin. Nu plec niciodată de la o temă sau de al un punct de vedere teoretic ci mă las condus de imaginar. Abia după o muncă inițial "salba-

Și îngeresele beau Coca-Cola (Elodie Bouchez, în *Îngeri căzuți*)

tică", intervine introducerea sensului și a coerenței! Nu mă interesează cîtuși de puțin să formulez adevăruri despre lume și societate. Urmăresc emoția, și-mi plac întîlnirile cu fapuri omenesti..."

Tocmai de aceea merită văzut *Îngeri căzuți*. Chiar dacă filmul pare, uneori, prea lung, sau prea ticsit, sau prea demonstrativ, sau prea schematic, Erick Zonca a reușit ceea ce zicea că-l interesează: emoția și întîlnirea cu două ingerese pe care nu le mai uiți.

DANS

Cei șapte corbi

ULTIMA premieră din anul trecut a Operei Române din Cluj-Napoca a constituit-o baletul în două părți și epilog *Cei șapte corbi* muzica Carmen Petra Basacopol, libretul Mihai Alexandru Canciovici, adaptare originală după un basm de Frații Grimm. Coregrafia și regia: Adrian Mureșan, scenografia și costumele Witlinger Margit, dirijor: Cristian Oroșanu.

Carmen Petra Basacopol este prezentă a doua oară pe scena Operei clujene - prima dată fiind în 1987 cu baletul în două acte op. 540 - *Ciuleandra* - libretul de Al. Iorga după romanul lui Liviu Rebreanu și coregrafia aceluiași Adrian Mureșan. Pentru *Cei șapte corbi*, Carmen Petra Basacopol ne prezintă o muzică modernă. Modernă și... absolut normală. Spunem aceasta sîtui fiind de așa-zisul "modernism" muzical, dominat de instrumente chinuite ce generează o stare de total disconfort.

Discursul muzical al compozitoarei Carmen Petra Basacopol se ascultă cu plăcere și chiar dacă uneori te atrage, aparent, în labirintul unor turbionare capcane, limanul spre care apoi te îndreaptă devine de un persuasiv reviriment.

Armonia dintre compartimentele instrumentale este elansată prin pasaje, unele de profundă efuziune, altele de-a dreptul erotematice. Și toate acestea la nivelul de percepție al spectatorului copil sau bunic. Este o performanță la care numai talentul deosebit, dublat de experiență, se poate înălța.

Aici intervine marea artă a coregrafului Adrian Mureșan, care a reușit să înțeleagă și să pătrundă aceste însușiri, traducînd în mișcare dezideratele autoarei. Dansurile sunt expresive, logice, fără încărcături savante, care în acest context nu-și aveau rostul. A. Mureșanu nu a uitat nici un moment că spectacolul se adresează copiilor, realizînd o partitură coregrafică plină de fantezie, de culoare și atmosferă de basm.

Interpreții, în ordinea importanței noastre, au răspuns intenției creatorilor. Astfel, suava Anca Oprîș, prin

delicatețea și suplețea sa a întruchipat-o pe Fata de Împărat, reușind să realizeze un personaj care se reține. Ea rămîne o artistă care comunică și se impune ca o stea a companiei de balet clujene. Livia Tulbure Guna - incisivă și rea în Împărăteasa mășteră, a creionat un rol de compoziție convingător; David Istvan - un Împărat bun și necăjit care în final se luminează, așa cum trebuie să se întîmple în poveste. Ioan Dorin Coșeriu - aprig, cu o plastică a mișcării foarte sugestivă în Corbul Vrajitor; Adriana Orădan - de o elocvență bunătate în Piticul cel bun.

Urmează elevii Școlii de coregrafie: Sergiu Popa, Adrian Micaciu, Tudor Rus, Mircea Barîțchi, Vasile Iancu, Vlad Sabău, Radu Sîntimbreanu în *Fiii Împăratului* și *Cei șapte corbi*; Dan Orădan, luminos și sugestiv în *Soarele*. Szirb György, cu mare eleganță în *Luceafărul*; Codruța Oancea - Zâna Pădurii; Gabriela Serdeanu - Luna; Carmen Stan - o steluță; Paloczy Iuliu - Bufonul.

Ce mai putem spune despre scenografia Witlinger Margit pe care am aplaudat-o în *Don Quijote*? Talentul ei, dominat de rafinată intuiție, amplifică succesul spectacolului la care participă. Decoruri și costume strălucitoare. Chiar fastuoase, dacă ne gîndim la bugetul actual. În balet, caracteristicile personajelor se rezolvă prin machiaj - mai puțin prin cartoane. Considerăm că Witlinger Margit ar fi și o bună ilustratoare a cărților de povești.

Au mai contribuit la reușita spectacolului concertmaistrul Adrian Kis, Ileana Todes - asistent coregraf și Vasile Neamțu - regizor tehnic.

Inițiativa Operei din Cluj-Napoca de a monta un balet pentru copii ni se pare de o mare importanță, mai ales astăzi cînd asemenea titluri lipsesc din repertoriul scenelor lirice, cu atât mai mult cu cît lucrarea de față se include cu cîinste între compozițiile românești contemporane.

Alexandru Iorga

Primim:

Stimată redacție,

O personalitate luminoasă precum aceea a regretatului profesor și om de cultură Marian Papahagi, nu trebuie să polarizeze umbrele unor mărunte neînțelegeri sau animozități - de aceea aceste rînduri nu vor să se constituie "într-un simplu răspuns" la "O simplă întrebare", ci într-un modest omagiu.

Este neîndoielnic că profesorul M. Papahagi a fost respectat, prețuit și definitiv îndrăgit nu numai de prieteni și studenți, dar și de către toți colaboratorii săi. *Accademia di Romania* la Roma, ultimul lăcaș de cultură asupra căruia profesorul M. Papahagi s-a aplecat, cu dăruire, nu putea să nu deplîngă prin toți cei acolo prezenți dispariția mentorului care, cu sacrificiu de sine, i-a redat demnitatea de odinioară.

Astfel, prin faxul (numărul 115/25.01.1999), trimis Direcției de Relații Culturale și Științifice a Ministerului de Externe, directorul adjunct al Academiei României la Roma, prof. Ion Calafeteanu, informa că în data de 21 ianuarie a.c. la *Accademia di Romania* a avut loc o adunare de doliu în memoria fostului director, profesorul Marian Papahagi. Personalitatea de excepție a celui dispărut a fost evocată de doamna Luisa Valmarin, șefa catedrei de limba română de la Universitatea "La Sapienza", din Roma, care a subliniat contribuția de valoare a marelui om de cultură român în domeniul filologiei române, în critica și istoria literară, precum și în cunoașterea culturii românești în Italia și a celei italiene în România. La rîndul său, domnul Ion Calafeteanu a vorbit despre pierderea greu resimțită de Academie și de întregul personal al acesteia prin dispariția profesorului M. Papahagi, care a avut un aport esențial la creșterea prestigiului Academiei.

O săptămînă mai tîrziu, în 28 și 29.01.a.c., s-au desfășurat la *Accademia di Romania* lucrările simpozionului româno-italian "Crizele secolului al XX-lea în Italia și România. Două societăți față în față". Cu această ocazie, prof. Bianca Valota Cavalotti, de la Universitatea de Studii din Milano, nepoată a savantului român Nicolae Iorga, a evocat pentru asistență, în cuvinte deosebit de calde, personalitatea cu totul remarcabilă în plan cultural dar și uman a profesorului Marian Papahagi.

Vă trimît aceste rînduri nu numai în calitate de angajat al Ministerului de Externe, Direcția Relații Culturale și Științifice, dar și în aceea de cititor fidel al prestigioasei dumneavoastră reviste.

Diana Turconi

PREPELEAC

de Constantin Toiu

CADE TIMPUL RĂCOROS

(Note 1955)

... **V**RĂBIILE trecind peste miriștea neagră în zbor jos de tot, aripile lor beige luminându-se în soare când stolul se întorcea brusc pe altă parte...

Locotenentul de aviație de la Tecuci care o iubea pe Sulamita, cîntăreața de la localul *Mon plaisir* ținut de un moșier ruinat prin 1936. Locotenentul-pilot decola de pe aerodromul local cu *Fleet*-ul lui și cu gornistul escadrilei în carlinga din față, un țigan tinăr, vesel, care ședea cu goarna în mină pregătit de cîntare, să sune tare *Deșteptarea* prin huruitul aparatului, nu zgomotos, chiar un pic prea delicat pentru un aeroplan englezesc, foarte ușor, înjghebat din pinză. Locotenentul, pilotînd, ajungea repede cam prin centrul Tecuciului, făcea acolo cîteva viraje, executa un picaj deasupra localului *Mon plaisir*, cînd îi făcea semn țiganului să-i dea drumul, *Deșteptării*, adică, pentru iubita sa Sulamita, iar țiganul umezindu-și mai întii buzele crapate de curentul rece al zborului ducea goarna la gură și începea să sufle tare în ea, în timp ce cei de jos își agitău bratele sălătuind demonstrația lui Bebe, - simpatia Sulamitei, locotenentul îndrăgostit de ea, care nu auzea nimic, trezindu-se de obicei tirziu de tot după ora douăsprezece...

Vocile din bărăgan, toamna, în copilărie, circiumile pline, turburelul abia ieșit, țambalurile, oborul de vite, vocile din cap ascuțite, răgușite,perate de băutură, glasul unuia: *Vara-torc cojoc pe dos, / Iama-l port cu mița-n jos / Cade timpul răcoros...* Greu, greu de uitat.

Curioasă această situație pe care nu reușesc să mi-o explic: știu că cel cu care te certi are perfectă dreptate, și continui să-l atac, deși la mijloc nu-i vorba de nici un interes mai serios, de nici un câștig, de nici o plăcere de a contrazice, o ceartă și-atît. El are dreptate, sigur, ți-ai dat seama din primul moment, dar, confuz și prost vorbitor, adversarul nu știe să-și exprime sau să își apere dreptatea lui evidentă. Pe planul formal, logic formal, al discuției, îl învingi. După aceea însă, rămînînd singur cu tine, îți pare rău că l-ai bătut și începi în sinea ta să-i dai dreptate, chiar și avînd remușcări, tirzii. Adversarul tău n-a putut să-ți facă față, din inferioritate (intelectuală). Prin urmare, ești conștient că beneficiezi de o victorie falsă, numai tu știind sigur că e falsă, celălalt avînd mai mult o certitudine sentimentală, emotivă... Încep să cred, și mă simt jenat că tocmai această falsitate a victoriei și argumentelor mele mă nemulțumește. E într-o situație ca asta o doză de ipocrizie ce se răzbuună pe tine mai tirziu, cînd, singur fiind, nu mai ai nevoie de aparențe în fața nici unui interlocutor. Atunci adevărul împotriva căruia pledai dinadins iese încet la suprafață ca o melodie, sau o temă dintr-un tumult de sunete...

Prinzul cu F. la mare înălțime, cota 1500 de m., cred, fiindcă sîntem după cota 1400, mai sus de ea în altă cabana. Vîntul rece, suierător. Masa de lemn uscată, sură, avînd în ea ceva de lemn de troiță. Topometri de pe acoperișul cabanei măsoară cu aparatele lor înălțimile. Panorama grandioasă. Culmile pleșuve, crapate, cu șanțuri, ravine, stîne ori refugii ici și colo, părăsite. Drumul care urcă șerpuiind prin păduri rare către *Păduchișul*. Ce nume! Dar așa arată. Cu păduchi nemișcați pe cap. Stația de meteorologie. Aparatele, catargele albe, înalte ca de vapor, giruetele roșii învîrtindu-se înnebunit de curentul alpin.

Suim, - zice F., - ca să ne liniștim. Cețurile de dincolo, dinspre Postăvarul. Scaunele albe ale unei terase, vopsite. Ceva mai încoace pe un povîniș doi băieți care se iau la trîntă pe mușchiul moale, gîlbui.

Pompierii prin ploaia puternică, deasă, din mașina roșie gonind în viteză și cu câști pe cap lucitoare.

Leonardo da Vinci. De notat calculul rezistenței materialelor, ca și studiul asupra arcului ca armă și instrument. De notat, așadar: *O forță cauzată de două slabiciuni*, aceste două fiind componentele ei. În legătură cu unele manifestări surprinzătoare ale caracterului. Scriem din minusuri. Din lipsuri. Din ceea ce am fi fost sau vrut să avem și nu ne-a fost dat să fim ori să avem. Ne închipuim cum ar fi fost, dacă n-ar fi fost...

Vorbea despre scriitori ca despre niște frați mai mari plecați de mult în străinătate și care trebuiau să se înapoieze o dată și-odată, avînd, sigur, alte înfățișări, cu toții, nu numai de trecerea timpului, dar și din pricina a ceea ce le fusese dat să vadă acolo. Ar fi fost prin urmare alții. Cu totul alții. De nerecunoscut. Încărcați de idei sau de amintiri ca de niște daruri nemaipomenit îndelung căutate pînă să le fie în fine lor oferite. Și neapărat, - draguții de ei, - de cei plecați de atîta și atîta vreme, ar fi umblat printre noi, cei ce îi așteptaserăm atîta: ar fi umblat triști, draguții de ei, triști de ce aflaseră ei și mai ales de marea, poate, a celor întîmpinate.

De la o vreme, nu mai am prieteni, iar de telefonat, nu-mi mai telefonează nimeni. Și de telefonat, îmi telefonează doar tipi care greșesc numărul, - alo? cutare, sau cutare, aiurea! - voci speriate, grăbite de atîta efort ori lucru, năuci...

Replică: Nu mai avem timp, - trebuie să fim neapărat sinceri. Minciuna e un ocol prea mare și durează prea mult. Îți spun că nu mai avem timp.

Te resemnezi cu raul ce-l cunoști. (Hamlet)

DIASPORA LA PLURAL

de Paul Miron

Rotopânești 186..., vineri

Al. Secară, Rotopânești

Domnului Studiosus Enache Secară Hohenheim

Dragul meu fecior Enachi!

DORESC ca neînsemnatele mele rînduri să te găsească în voie bună, sănătate și iubitor de părinții tăi. Am pus la cale cu jupînu' toate problemele ce privesc avutul tău. Dacă mai ai nevoie de ceva, scrie-ne nouă direct și jupînu' va afla. El a depus o sumă rotundă la casieria școlii tale, interesează-te că, după ce vor reține ce li se cuvine lor, îți vor da ție restul. Și acum ne mai doare inima de supărarea ce ți-am pricinuit, trimițîndu-te cu acel proclat care te-a înșelat, după cum ne-a amăgit cu glasul lui mîeros și cu purtarea sa ceremonioasă. Gheorghe spune că ar trebui să-l dai în judecată. Te-a făcut să ajungi rob pînă în Danemarca. Eu zic, bine că ai scăpat de el, iar maică-ta, care a plătit tot felul de pomelnice și sărindare că s-au umplut casa de tamîie mai dihai ca la papa de la Roma, s-a rugat și se mai roagă încă pentru parșivul de viclean. Da, roagă-te să iasă teafăr din pușcărie, să mai înșele pe cîteva nătingi ca noi.

Dragul meu, am fost foarte mîndru cînd i-am povestit primarului cum ai ajuns școlar a acelei nobile academii și că ești sigur că o vei și termina.

Jupînu' îți va aduce o cheie. E de la casa noastră și înseamnă că orice ușa ți se va deschide cînd vei veni acasă. Of, tare aș vrea să trăiesc și eu clipa aceea! Am vîrui

odăile tale. Mama a hotărît să schimbe mobila: paturi, dulapuri, cuier, a fost și la Oglinzi și a comandat scaune de nuiele. E foarte frumos în împărăția ta. Ar merita să vii și să vezi. Mai bine ar fi să vii și să le stapinești.

Contele acela german, soțul Aglaiei, mi-a trimis o scrisoare cu peste 20 de întrebări de-ale lui, toate lungi cît o zi de post. Ma anunță că va veni la toamnă la noi, după cum te-a înștiințat și pe tine. Îl interesează țiganii. I-am scris că de ei nu ducem lipsă și că îi putem da cîteva de sămînța să-i crească acolo pe insula lui.

Noutăți deosebite nu am. Ieri, l-au judecat la Fălticeni pe Iliuța Crăcănuță, eliberat din temnița după trei luni de ședere. A fost acuzat de domnul Ettore Guadelupa, directorul circului, că a intrat cu forța într-un vagon în care dormea vestita Stela, femeia fără trup. Iliuța ar fi violat-o și i-ar fi luat, pe lingă cînte, și un inel de aur moștenire de la bunică-sa. Descoperit în flagrant delict, acuzatul a scos și un pumnal cu care l-a atacat pe signore Ettore. Muștruluit de miliția noastră, a fost convîns că au

omorît-o pe fata păgubită la chip. Striga pe străzi, mergînd la închisoare: "Vai mie, a fost o crimă pasională!" A primit șase luni pentru întepăturile provocate italianului. Cît despre viol, cum a pledat avocatul, domnul Croitoru, nici vorbă! Stela n-avea trup, deci nu a fost niciodată în pericol.

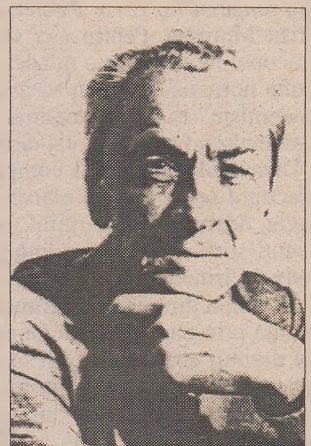
Dar nu vreau să te rețin de la cursuri și de la învățătură cu palavrele mele.

Te îmbrățișează al tău tata Alexandru.

Evocarea lui Leon Kalustian

LEON KALUSTIAN (1908-1990) a fost un pasionat slujitor al presei românești interbelice, colaborînd permanent la publicații precum "Adevărul", "Cuvîntul", "Dimineața", "Facla", "Zorile", "Lumea românească" etc. După război a trecut prin închisorile comuniste de la Jilava, Ghencea, Văcărești, Gherla, pînă ce a fost eliberat în 1964, ca urmare a unui decret de grațiere colectivă a condamnaților politici.

Cu prilejul împlinirii a 90 de ani de la nașterea acestui reputat ziarist, Uniunea Armenilor din România, Fundația ARCA și Editura Agerpres Typo au organizat recent o manifestare omagială *Leon Kalustian*. Cu acest prilej a fost lansat volumul *Simple note din Simple note*, o selecție din articolele publicate în cele patru volume apărute în anii '80. Au luat cuvîntul senatorul Varujan Vosganian, președintele UAR, criticul literar Valeriu Râpeanu, primul editor al lui L. Kalustian, publicistul Vartan Arachelian, Ioan Câmpeanu, nepot al celui evocat și autor al notei bio-bibliografice din recentul volum, precum și ziaristul și editorul Nicolae Arsenie, vechi prieten și coleg al lui Leon Kalustian. (Madeleine Karacașian)

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

Jumătate pe pământ, jumătate în nori

NU ȘTIU citi dintre cititori își vor mai fi amintind filmul lui Vittorio de Sica, *Miracol la Milano*. O fantezie suavă, de un umor debordant și, totodată, nesfârșit de tristă, ale cărei personaje, sortite unei săracii lucii într-o mahala a marelui oraș, capătă pur și simplu viață, li se umplu sufletele de încredere și fețele de lumină de îndată ce între ei coboară (cu adevărat coboară, pentru că e venit din ceruri) un ciudat bărbat-puștan-inger. El le schimbă destinul, făcându-i să creadă în minuni, pe care le făptuiește fără să știe nici el cum. De fapt, minunile sînt urmarea închipurii sale, de care ceilalți se contaminatează. Filmul acesta, deși nu are nici o legătură de tramă ori personaje cu romanele lui Italo Calvino, împărtășește totuși ceva esențial cu ele: aceea voioasă și, în același timp, tristă umanitate, care prin puterea unei imaginații miraculoase ajunge să viețuiască pe fișia subțire dintre realitate și fantasmă.

Cele trei cărți, *Baronul din copaci*, *Cavalerul inexistent* și *Viconteale tăiat în două*, de curind publicate în condiții editoriale demne de toată lauda de Univers, pot intra lesne în tradiția literaturii pentru copii, dar și pentru vîrstnici înțelepți, alături de *Alice în țara minunilor*, de unele romane ale lui Jules Verne, *Peter Pan*, ori de peripețiile baronului Munchausen. Cu toate acestea, ceva le diferențiază profund de celebrele cărți pentru copii: convenția imaginarului e mult mai subtil (de fapt adult ar fi cuvîntul) propusă, e cumva șarjată uneori, iar alteori e diminuată de verosimilul înțimplărilor, un verosimil plusat dincolo de limitele unei motivații literare sau ale unei coerente narrative, în plin firesc cotidian. Ce dacă e practic imposibil ca o faptură omească să își poată duce întreaga existență în copaci, cum face Cosimo, personajul din *Baronul din copaci*? Nici lui Cosimo nu îi e ușor, mai ales la început, dar lumea lui verde și mișcătoare, de crengi și frunze, nu e prin convenție instantanee o lume posibilă, ci devine astfel, pe măsură ce personajul o descoperă și o stăpînește. Cățarat într-un copac pe cînd era copil, în timpul unui conflict cu părinții, micul baron rămîne acolo pentru totdeauna. La început din

ciudă, apoi din ambiție și teribilism, în cele din urmă chiar împotriva inimii sale, dar dintr-un fel de loialitate față de sine însuși, față de un jurămint care de fapt e absent. A trăi în copaci, a nu coborî niciodată, e blazonul micului baron, care trece astfel prin toate ipostazele eroului de povestire pentru copii, de la micul rebel la Peter Pan și apoi la Robin Hood. De ce spun că la Italo Calvino convenția imaginarului e mai subtilă oarecum, în sensul de insesizabilă, decît la marii autori consacrați gen Carol Lewis? Pentru că e cumva ancorată într-o realitate foarte simplă: cei mai mulți dintre noi, copii fiind, am trăit, fie și doar preț de mai multe sau mai puține ceasuri/minute, cățarați în copaci. Nu mai țin minte exact cum arată lumea privită de acolo, dar e evident că ea nu e doar altfel pentru că o privim dintr-o perspectivă anume, ci mai ales pentru că acolo, în frunzișul copacilor, copilul are iluzia, întreținută, că și-a aflat o altă lume, numai a sa, și totuși nu una complet inventată ori imaginară, ci reală, concretă, pe care o pot percepe și adulții, o lume cu care te poți... da mare. Una mult mai prețioasă decît cele invizibile, așadar. A alege să plasezi imaginarul în plin buzunar al realului, undeva la marginea lui, foarte aproape, și totuși foarte inaccesibil, acesta este mecanismul subtil al fanteziei în genul major, nu în cel minor.

Alice trece în lumea de dincolo de oglindă, unde totul e altfel. În lumea din copaci a lui Cosimo totul e la fel ca pe

pământ, tocmai în asta stă farmecul și miraculosul ei. Baronul trăiește în universul lui, dar e, totodată, un om între ceilalți oameni, lucru de care el și povestitorul (fratele mai mic și mai puțin curajos al lui Co-

totdeauna din fața oamenilor, în chip straniu și niciodată înțeles.

Ceea ce e tulburător într-o asemenea lume real-imaginară este că o poți percepe închipuindu-ți-o, dar în același timp o vei căuta în jurul tău, mizînd tocmai pe existența ei reală. Altfel spus, fiecare din noi trăiește mai mult sau mai puțin în preajma copacilor, dar cît îi vedem, cînd nu mai sîntem copii? Cîți dintre noi pot fie și distinge un stejar de un ulm, un cireș de un vișin? Acea lume de crengi și frunze este una și aceeași privită de pe pământ, dar ea devine un caleidoscop de detalii și nuanțe o dată ce nu mai e doar o parte din lumea noastră, ci un univers în sine. Fascinant univers! Oricît de pasionante ar fi aventurile lui Cosimo, care se rostogolesc în carte după un veritabil principiu al bulgarelui de zăpadă, mereu mai multe și mai minunate, aceasta lume a copacilor mi se pare tot ce are romanul mai frumos și mai seducător.

Toate cele trei cărți ale lui Italo Calvino sînt construite pe acest principiu al imaginarului imersat în plină realitate. Funcționarea lui, însă, e garantată de felul în care povestea în sine e rostită, de felul cum naratorul explică, se miră și el (sau ea, în cazul *Cavalerului inexistent*), comentează, anticipează, se declară perplex sau copleșit de întorsăturile evenimentelor ori de greaua misiune a povestirii. Naratorii din toate cele trei cărți sînt oameni obișnuiți, lucru foarte important: ei mijlocesc glisarea de la realitate la imaginar, dînd glas propriilor lor nedumeriri, lamentîndu-și neputința, avertizînd precaut asupra felului în care au reconstituit evenimentele. În final abia își deconspiră complotul la fabulație, ori se demască drept făpturi la fel de bizare ori neobișnuite ca și protagoniștii povestirilor lor. Sau cel puțin așa procedează călugărița din *Cavalerul inexistent*, naratoarea care e de fapt și personaj, o războinică îndrăgostită de eroul masculin, sau mai bine zis de eroii barbați, pentru că trece de la unul la celălalt, așa cum o seduce propria imaginație creatoare de isprăvi fantastice. De fapt, și ea și toți ceilalți naratori sînt îndrăgostiți de închipuirea lor care concepe asemenea fantasmă uluitoare.

Italo Calvino - *Cavalerul inexistent*, traducere de Despina Mladoveanu, cu o prezentare a autorului, Editura Univers, București, 1999, 126 pagini, preț nementionat.

simo) sînt chiar foarte mîndri. De acolo, dintre frunze și crengi, el are aventuri amoroase cu "pămîntence" (în sensul foarte literal al cuvîntului, adică femei care trăiesc numai cu picioarele pe pământ), conduce mulțimi, participă la aventuri de necrezut, e invitat la dineuri festive. Cu alte cuvinte, duce o viață pămîntească fabuloasă, deși, sau tocmai pentru că el nu mai atinge niciodată pămîntul. Odată acceptată această convenție care nu te invită să plusezi prea mult imaginativ, pentru că e interesant dozată pe parcursul cărții (lumea din copaci-capătă treptat autonomie, pe măsură ce baronul e în largul lui în ea), orice devine posibil. Și nici măcar nu-și mai dai seama că plutești în deriva imaginației. Pirați, un neam de nobili exilați, toți trăitori în copaci, loja masonică, o fetiță prea deșteaptă pentru a nu fi și răutăcioasă, echivalentul fetei cu părul de azur din aventurile lui Burattino, care mai tirziu devine o iubită capricioasă și fascinantă. Din lumea sa real-imaginară, Cosimo duce o sumedenie de vieți real-imaginare: se îndrăgostește și trăiește o poveste de dragoste în cea mai bună tradiție a eposului cavaleresc, trece prin peripeții nemaiauzite, îmbătrînește, își pierde vigoarea, devenind umbra propriei sale amintiri, și moare, cum altfel?! dispărînd pentru

Italo Calvino - *Baronul din copaci*, traducere de Despina Mladoveanu, cu o prezentare a autorului, Editura Univers, București, 1999, 286 pagini, preț nementionat.

Italo Calvino - *Viconteale tăiat în două*, traducere de Despina Mladoveanu, cu o prezentare a autorului, Editura Univers, București, 1999, 110 pagini, preț nementionat.

Fantasticul e sabotat, dar astfel și insinuat cu tertipurile firescului, de umorul conceput ca imensă doză de bun simț într-o lume în care se petrec tot felul de ciudațenii. Orice întîmplare supranaturală, orice personaj fabulos, cum e, de pildă, cavalerul inexistent (o armură în care nu se află nici un corp, dar totuși o faptură cu identitate) e inserată pe fundalul unui univers firesc și cotidian, care se mira cînd descoperă ceva altfel, bombăne eventual, dar nu opune rezistență, ci asimilează acel altceva. Viconteale tăiat în două, de pildă, este un fel diavol-Dumnezeu, o creatură care are o jumătate foarte bună, angelică, și una foarte rea, malefică. Ca să se căsătorească cu o fată frumoasă, partea rea, care conduce scindatul întreg, se folosește de cea bună pentru a o seduce și păcăli să consimtă. Dar fata pricepe trucul, și pentru a se feri de păcăleală acceptă căsătoria direct cu Cel Rău. Desigur, deznodămîntul nu e doar același, uniunea celor doi, ci chiar clasicul final de basm: sacrificiul ei, în cele din urmă, va duce la anihilarea Celui Rău și triumful Celui Bun. Important mi se pare însă altceva: felul în care o lume fantastică și una realistă se întîlnesc în romanele lui Calvino și izbutesc să conviețuiască epic. Nu e puțin lucru, ca tehnica romanescă, dar și ca mod de a concepe viața și ceea ce avem în jur. Poate de aceea aceste trei cărți sînt mai încîntătoare decît multe fantezii, dar și mai triste uneori și mai pilduitoare decît multe povestiri inspirate din realitate.

ORAȘUL PALIMPSEST

PALIMPSTINE este Bombay, orașul palimpsest din *The Moor's Last Sigh* (Ultima suflare a Maurului), romanul publicat de Salman Rushdie în 1995. Obsedat de India natală, unde nu se mai poate întoarce deoarece a fost exilat din această lume, Rushdie nu reușește să se desprindă de orașul tuturor bucuriilor și al iluziilor, al incertitudinilor și decepțiilor, pe care, asemenea eroului sau, Moraes Zogoiby, poreclit Maurul, îl iubește și urăște cu pasiune. Exorcizarea operată în romanele anterioare, precum *Midnight's Children* (Născuți la miezul nopții - 1981) sau *The Satanic Verses* (Versetele satanice - 1988), a fost insuficientă. Rushdie se întoarce din nou la orașul în care coordonatele spațio-temporale reale sunt răsturnate în fantezii și halucinații, unde o mulțime de religii, naționalități și limba-je coexistă într-un flux multi-secular al politicului, unde binele și răul se suprapun în dorințele fantasmagorice ale excesului și perversiunii. Orașul nu mai este o entitate geografică bine delimitată, un punct concret în spațiul asiatic, ci devine un eveniment stratificat în timp, traversat de propria-i istoricitate și de propriul său ritm intern. Descriind "cel mai indian dintre toate orașele indiene", Rushdie/Moraes suprapune evoluția unei Indii hinduiste și islamice peste cea creștină și mozaică ("India islamică zace ca un palimpsest peste fața Mamei India" - p. 299), India Asiei peste cea europeană a britanicilor, India prezentului independent peste cea a trecutului colonial și, în fine, India realității peste cea a mitului.

Ceea ce orașul își dezvăluie în plus față de alte metropole ale literaturii anglosaxone - cum ar fi, bunăoară, Londra lui Defoe, Dickens și T.S. Eliot, Dublin-ul lui Joyce sau New York-ul descris de Dos Passos - este dimensiunea fantasmagorică, ireală, rezultată parțial din încălecarea Europei cu Asia, translația Europa/Asia este un fenomen firesc, fie că se desfășoară pe coordonate geografice, istorice sau literare. Îl repetă și în *Versetele Satanic*, unde oferă o imagine neobișnuită a Londrei indienizate, transformată într-un, Bombay al Europei. În ultimul său roman însă, translația este direcționată invers. Europa este transportată în Asia și adaptată acolo. Fenomenul se datorează în bună măsură eroului indian, de origine mauro-portughezo-spaniolă, ai cărui strămoși, pe de o parte descendenți ai ultimului sultan maur, Boabdil, pe de alta, ai lui Vasco da Gama, ajung cândva în India. În plus, spiritul orașului Bombay trăiește prin inepuizabila putere narativă a locuitorilor săi. Palimpsestine este "un ocean de povești", în care "toți locuitorii sunt naratori" și toată lumea "vorbește odată" (p. 350), într-un iureș năucitor al ideilor și al cuvintelor imposibil de stăpânit. Poveștile dezlanțuite înecă în lumea fantastică a vechilor mituri toate detaliile politice realiste - cum ar fi, bunăoară, relațiile Indiei cu Marea Britanie, fundamentalismul islamic, personalitățile istorice precum Jawaharlal Nehru și Indira Gandhi -, interesante mai ales pentru cei care cunosc bine istoria Indiei și pot savura baza satirică a romanului. Tot el conturează arta realismului magic creat de Rushdie, o formă de postmodernism diferită de cea a scriitorilor sud-americani, de pildă, datorită contopirii a două tradiții străvechi, total opuse: cea britanică și cea indiană.

Interesantă este și mutația imagologică pe care o operează acest scriitor al exilului atunci când scrie despre India. Conform teoriilor imagologice, națiunile au o imagine despre sine (*self-image*), creată din interior, și o imagine despre alte națiuni (*hetero-image*), creată din exterior. În cazul lui Rushdie (a cărui situa-

ție nu este unică, ci se aseamănă cu cea a altor scriitori expatriați precum Hanif Kureishi, Kazuo Ishiguro, Timothy Mo etc.), imaginile se nuanțează în ambele direcții. Când Rushdie vorbește despre Anglia, o vede din interior, dar cu distanță pe care i-o dă originea indiană (ne-am permis să numim această perspectivă *in-fra-image*), iar când vorbește despre India câștigă perspectiva exterioară a celui care și-a părăsit țara (*alo-image*). Iată de ce romanele sale reprezintă interesante nuanțări ale lumii postmoderniste contemporane, o lume a globalizării și suprapunerilor, reflectată prin perspectiva pe care Rushdie însuși o simte unică în felul ei și o definește drept "stereoscopică" (*Imaginary Homelands*, p. 19). Datorită ei, orașul Bombay poate fi surprins în tridimensionalitatea sa pozitivă, negativă și fantastică.

Aspectul benign al orașului este reprezentat de deschiderile sale infinite, pe care Moraes Zogoiby învață să le citească pentru a-i putea urma căile, pentru a se bucura de imensa și inexhaustibilă-i frumusețe, pentru a-i evita pericolele. Într-un astfel de Bombay nu e loc decât pentru oamenii care știu să se încadreze în comunitate, care înțeleg că datează supunere și fidelitate unei singure credințe, renunțând la identități multiple.

Portretul unei Indii frumoase, calde și fertile, se leagă de ideea maternității unificatoare: țara ca mamă și mama ca țară este un leit-motiv simbolizat de filmul *Mama India*, menționat în repetate rânduri în acest roman. Mama lui Moraes, Aurora Zogoiby, este, evident, regina orașului, identificată cu metropola întâi când îi inhalează aromele fetide pentru a le reda în picturile sale, apoi prin dansul anual, în care, fiind aleasa orașului, aduce ofrande zeilor indieni în fața unei mulțimi prosternate în adorație. Datorită Aurorei, istoria și familia, politica și fantezia se încrucișează într-un peisaj urban romantic și atrăgător. Dar, tot prin ea, orașul își dezvăluie și fațeta sa întunecată, crudă. Moraes se teme de însingurarea amândurora, de diferențele și strâmbetatea cultivate până la auto-anulare. Atunci când la un moment dat orașul explodează, toate lucrurile importante din Bombay, inclusiv picturile Aurorei Zogoiby, sunt distruse într-un proces al morții triumfătoare. De fapt, creșterea necontrolată a orașului, care se extinde mult prea rapid pentru a rămâne benign, devine sinonimă cu involuția metropolei înspre necropolă.

Decăderea, poluarea, sărăcia par inevitabile în acest oraș al multilor îngrămădiți, al claxoanelor asurzitoare, al pieței negre și al închisorilor înfricoșătoare. Când, acuzat fiind de trafic de droguri, ajunge în Închisoarea Centrală din Bombay, situată undeva în subteranele orașului, Moraes înțelege că metropola nu-și arată toate secretele dintr-odată, că are numeroase locuri ascunse și misterioase, dezvăluite doar arareori. De aceea, perspectiva locuitorilor asupra orașului este întotdeauna limitată, iar contactul trunchiat. Doar printr-o luptă perseverentă, contorsionată și dureroasă se câștigă accesul spre interstițiile devoratoare ale metropolei.

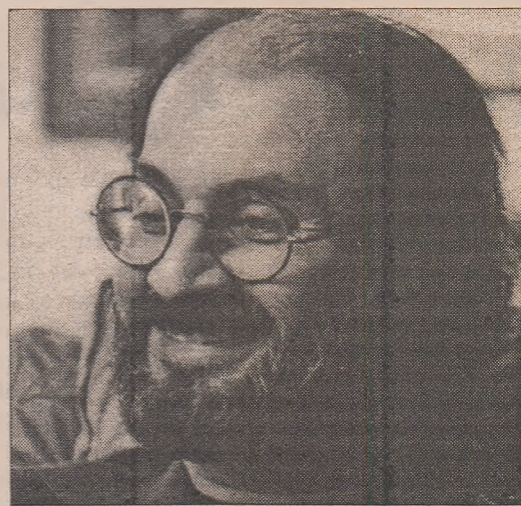
În fine, în ceea ce privește coordonatele fantastice ale orașului, acestea se conturează mai pregnant în acest roman decât în operele anterioare ale lui Rushdie. Ele sunt create de mințile înclinate spre narațiune ale locuitorilor, care, au și ei trăsături fabuloase. Moraes, bunăoară, este, ca și orașul, un personaj palimpsest. Datorită unei dereglări interioare care îl face să trăiască doi ani într-unul, adică să îmbătrânească de două ori mai repede decât un om obișnuit, Moraes consideră că se dezvoltă în toate direcțiile, fără

control, ca "o așezare urbană modernă", ca "o explozie demografică", ca "un zgârie-nori fără limite legale" (p. 161). Coșmarul vieții sale înjumătățite îl transformă într-un simulacru de bărbat. Nici nu ajunge să se maturizeze pentru că a și îmbătrânit. La treizeci și șase de ani, având de fapt șaptezeci și doi, este un bătrân ce se gândește la moarte. Deși Aurorei condiția lui Moraes i se pare cea a unui magic călător prin timp, eroul tânjește după normalitate fizică, cu atât mai mult cu cât cronologiile sale suprapuse li se adaugă o înălțime neobișnuită și o deformare a mâinii drepte. Infirmitatea fizică (extinsă și asupra altor personaje, ca, de pildă, asupra tatălui sau a lui Vasco da Gama, un pictor acuiuit pe lângă casa lor) sugerează că în Bombay corpul fizic se destramă, își pierde normalitatea, se deconstruiește.

Același lucru este valabil și pentru naționalitatea lui Moraes, resimțită ca o naționalitate infirmă, incompletă, dureroasă. Născut dintr-un tată evreu și o mamă catolică, nu-și poate gândi condiția decât în termeni ludici, creând din cele două cuvinte, "evreu" și "catolică", alte două noi, "evrolic" și "catreu" (în engleză "jewholic" și "cathjew"): "Eram amândouă și nici una; un anonim evrolic, o nulitate catreu, un ghiveci, o potaie corcită. Eram - care e cuvântul ce se folosește azi? - atomizat. Da, domnilor: un adevărat amestec din Bombay." (p. 104).

ISTORIA complicată a familiei îl apasă, subliniind suprapunerile sociale, naționale și istorice ce îi corup identitatea. Deși da numeroase detalii cu privire la strămoșii săi, are îndoieli cu privire la adevărul povestirilor auzite în copilărie, considerându-le doar ficțiuni repetate cu nemărginită plăcere de rudele sale. Sunt narațiuni supraîncărcate în stil indian, abundând de versiuni alternative, prin care fabulatori cu o îndelungată tradiție își conturează o biografie diferită, mai aleasă, "auto-mitologizantă". Moraes, dimpotrivă, are plăcerea de a submina legendele și de a răsturna tradițiile. Despre bunica sa, posesoarea unor bijuterii de o frumusețe și valoare neobișnuită, Moraes mărturisește că a fost conducătoarea unei bande de hoți de smaragde, suficient de isteată să păstreze o bună parte din capturi. Deși ne asigură că cele narate de el sunt autentice, ne dăm seama că nu-l putem crede nici pe el.

Ca și în cazul lui Saleem Sinai, naratorul din *Midnight's Children*, regăsim în Moraes Zogoiby povestitorul avid să însire cuvintele tumultuos, neluându-și nici măcar timpul necesar să răsuflă. Prin Moraes, Rushdie devine un postmodernist al respirației oprite, al ultimei răsuflări, al expirației dinainte de exitus. Eroul său simte că se apropie de moarte și, copleșit de povestea sa, o revărsă chiar cu riscul, de a-și epuiza plămânii. Deși este forțat de împrejurări exterioare să lupte cu narațiunea în scris (este ținut prizonier de Vasco da Gama în Spania pentru a scrie povestea familiei Zogoiby), rămâne totuși un sclav al cuvântului rostit, al dorinței de a însira povești pentru ascultători, de a încerca prin exorcizare orală să scape de toate spectrele ce îl bântuie. Palimpsestine este, desigur, unul din cele mai obsedante. Dar, deoarece înaintea prin ani cu o viteză mult mai mare decât cea obișnuită, eroul se simte asemenea unui alergător de cursă lungă, amenințat să colapseze dacă nu știe să-și regleze respirația. De aceea, povestirea sa nu se poate contura dacă nu devine propria sa răsuflare: "Sunt ceea ce respir. /.../ Suspino ergo sum. Respir, de aceea

Salman Rushdie

exist. O respirație nu este doar o respirație. Inspirăm lumea și expirăm semnificația." (p. 53). Obsedat că își va da "le dernier soupir", simte că trebuie să-și spună povestea cât mai repede. Dar, desigur, nu poate să nu realizeze marele său eșec ca narator.

Pentru pictorița Aurora Zogoiby, lupta nu se dă pentru a stăpâni cuvintele, ci culorile. Și universul său se numește Palimpsestine, și arta sa este o artă a palimpsestului, cu rădăcini în copilăria petrecută la Cochîn, în care uscatul pretindea că este o parte a Angliei, iar țărmurile erau scaldate de Oceanul Indian. Picturile sale, ca și confesiunea lui Moraes, recreează o națiune hibridă și plurală, o Europa suprapusă Indiei, o lume de carnaval unde se întâlnesc evrei, creștini, musulmani și hinduși. Dificultatea tehnica majoră, ce constă pentru Moraes în a-și regla respirația, o reprezintă pentru Aurora redarea liniei ce desparte aerul de apă. Împietirea elementelor naște celebre tablouri spirale ale pictoriței, chinuite precum istoria familiei și psihologia membrilor săi.

Seria maură a picturilor sale s-a născut dintr-un tablou palimpsest, al cărui autor este de fapt Vasco da Gama (nu întâmplător numit ca străbunul lui Moraes), chemat de tată pentru a-i face familiei un portret de grup. Fiind însă îndrăgostit de mamă, nu pictează toți membrii familiei, ci doar pe Aurora, sezând pe o șopărlă și legănând aer la pieptul său gol. Înciudat de supărarea tatălui, acoperă pictura cu un alt tablou, intitulat ca și romanul lui Rushdie *The Moor's Last Sigh*.

Aceeași temă este reluată de Aurora, obsedată și ea de tema Maurului. Dacă inițial, în tablourile sale, Maurul apărea ca o figură metaforică a pluralismului modern, simbolul noii națiuni indiene, el ajunge în ultimii ani ai Aurorei, când este pictat în exil, o figură a răului, a impurității, a distorsiunii. Trăind în contextul incoerent al guoaielor orașului, Maurul intră într-o lume a fantomelor, devenind el însuși o umbră degradată de viciu și crimă.

Totuși, în ultimul tablou al Aurorei, numit și el, desigur, *Ultima suflare a Maurului* pentru a sugera încă o dată în plus cât de complicată este stratificarea titlurilor, temelor, artelor și eroilor în acest roman, pictorița-mamă-India îi redă Maurului umanitatea. Metamorfozând arlechinul abstract al guoaielor într-un sultan învingător, ce își întinde mâinile spre Palimpsestine într-un gest suprem al iertării, îl salvează ca idee pentru generațiile următoare. Este o ultimă suprapunere a lui Moraes peste strămoșii săi, a orașului peste locuitorii săi, a britanicului Rushdie peste India și a Indiei peste postmodernismul acestei planete.

Pia Brînzeu

PIA TAFDRUP

POEZIA NORDULUI nu e de obicei foarte vizitată, ca un ținut mai puțin prietenos, cu ghețuri, ape limpezi și, da, izbucniri de rododendroni în mai - însă florile durează doar în mai, iunie, o bucată de timp. Privită din sud, nu pare o lume în care să ai curajul de a locui tot timpul. Și totuși, cel care-i deschide poarta descoperă un ținut de invidiat. Cristalina răcoare, care păstrează tinerețea, adăpostește și o cultură ca o platformă de argint - o tavă strălucitoare pentru toate acele valori care trebuie trecute din generație în generație. Nordul nu e "tare" numai prin politica de apărare, cooperarea economică sau cea în domeniul social - el "se leagă", există și se impune mai ales prin cultură.

Cooperarea culturală are aici o vechime - se spune - de cel puțin șapte sute de ani. La întâlnirile Consiliului Nordic, între limbile oficiale - norvegiana, daneza, suedeza, finlandeza, islandeza - primele trei sunt cele mai folosite (deoarece finlandezii știu, în general, suedeza, iar islandezii - daneza). De altfel, fiindcă am amintit Consiliul Nordic, să pomenim și faptul că pentru cultură și educație se alocă jumătate din bugetul acestuia (730 de milioane de coroane daneze). E adevărat că limbile nordice se simt amenințate - mai ales islandeza - și de aceea, dintre cele trei premii ale Consiliului Nordic (literatură, muzică și mediu) premiul pentru literatură are o greutate deosebită.

Nu faptul că mă interesează, din totdeauna, literatura, mi-a adus înaintea ochilor numele Piei Tafdrup. Consiliul Nordic invită periodic diplomații pentru succinte seminarii, le atrage atenția asupra a tot ce se întâmplă important în regiune (mai nou, au inclus-o și pe cea baltică). În dorința de a construi o euro-regiune model, o societate multiculturală ("sub deviza a face parte dintr-o societate multiculturală înseamnă a trăi experiența îmbogățirii") sunt chemați conferențieri din diferite domenii, care pot fi întrebați pe larg despre subiectul anunțat.

Astfel am ascultat-o de curând pe scriitoarea Heidi von Born conferențind despre literatura Nordului din ultimii ani. Ne-a vorbit despre islandezii Einar Mar Gudmundsson, tânărul poeta Steinunn Sigurdardottir (a carei carte, *Lumi dispărute*, a dat naștere în Franța unui film), Thor Viljalmsson, comparat cu Joyce, tragi-comicul Hallgrimur Helgason ("frica de viață a unui rebel, care vede viața prin computer"). Dintre suedezi au fost analizați în special Borrit Willemsen, H. Bang, Jan Myrdal și Catharina Frostensson, aleasă în Academia Suedeză, nominalizată pentru premiul *Aristeion*. Finlanda ne-a rămas în memorie prin doamne - prozatoarele Lena Lander (*Grota cu fluturi întunecați*), Rosa Liksom, poeta Tua Forsström, care a fost laureată cu premiul Consiliului Nordic în 1998 ("are simțul zăpezii, o descrie ca nimeni altcineva"). Din Norvegia am aflat despre foarte tânărul Linn Ullmann (fiica vestitei actrițe) și despre Erik Fosness Hansen (în 1990 a publicat o carte despre Titanic, tradusă deja în 13 limbi - zeci de mii de exemplare). Apoi, cine ar fi crezut că există, dar

există - am auzit despre autorii Insulelor Faeroe (Jean-Paul Heinesen, care scrie cu umor despre izolarea creatorului, poezii Roy Patterson și Tordur Paulsen). Autori există chiar și în Groenlanda, deși acolo numeroasele dialecte ridică mari probleme. Ole Korneliussen scrie însă... într-un dialect din sudul Groenlandei, deci ne-a fost recomandat ca... accesibil.

Dar Danemarca? În afara de celebrul autor al *Domnișoarei Smilla*, cine atrage atenția în aceste zile? Poeta Pia Tafdrup. Ea a obținut marele premiu pentru literatură al Consiliului Nordic (350.000 de coroane daneze - această realitate e consemnată de toate ziarele cu deosebit respect) și toată lumea se bate să obțină volumul ei de versuri *Dronningenporten* (Poarta Reginei). M-am grăbit să citesc volumul premiat. Cine e Pia Tafdrup? Iată primul poem:

Mâna mamei

*Mă scald în lumina calmă a unui strop
și-mi amintesc cum am devenit:
strâns creionul în palma
și răcoroasa mână a mamei împrej-
muind-o pe cea fierbinte a mea:
- astfel scriam amândouă
înăuntrul și în afara recifelor de corali,
alfabet subacvatic de arcuiri, ascuțisuri,
spirale de melci, colțuri din stele de*

*mare,
luptatoare brațe de caracatițe,
bolți de grote, îngrămădire de stânci.
Litere - cili care drumu-și vibrează
înnot peste alba întindere,
cuvinte ca niște calcani plescând
și-ngropându-se în nisip,
sau ca mlădioase anemone cu sute de*

*fire
mișcându-se tăcut dintr-o dată.
Propoziții precum torente de pești
brusc subțindu-se, ridicându-se
cu aripi în ritmic balans,
pulsând ca preaplinul de sânge - ce orb
lovea stele-n noptatecul inimii cer
când am văzut că mâna-i dimprejuru-
mi căzuse,
iar eu mă scrisesem în afara-i demult.*

Cunoști un poet, se spune, dintr-o singură pagină. Sensibilitate cu involburări subacvatice, fragilitate ascunzând un miez de cristal. Unul dintre argumentele pentru oferirea premiului - faptul că este readusă în lumină lumea Nordului - nu e decât ambalajul Poeziei din totdeauna, profundă și mai degrabă - după gustul meu - europeană.

Într-o duminică după-amiază am vizitat-o pe Pia. Aveam dreptate să o presimt dintr-o familie cunoscută, fiindcă poezii ei preferate sunt Paul Celan, Mallarmé, Anna Ahmatova. Citește mai degrabă europeni și se simte acasă în Europa. A vizitat multe țări, între care și România (într-adevăr, la primul festival de poezie de la Craiova, din 1992. Păstrează ca pe un tablou, înrămat, sub sticlă, poster-ul festivalului). Trăiește într-un apartament simplu, luminos, care seamănă cu apartamentele tuturor colegilor noștri întru scris - rafturi pline ochi pe pereți, masa de scânduri cu un computer, podele de lemn nelustruit, pat acoperit cu o cergă. Pe pereți, gravuri - probabil oferite de prietenii pictori (cele mai multe simbolice

- m-a frapat reproducerea în alb-negru a cuvântului german LEBEN - viață - care, rescris în oglindă, apare NEBEL - ceață). Pia are familie - un soț profesor de literatură și doi băieți de-acum mari (Pia e născută în 1952). De băieți, îmi explică ea, s-a ocupat, când erau mici, tatăl - altfel cum ar fi putut ea să călătorească, să adune imagini sub pleoape? Cum și-ar fi construit lumea imaginară? Nu e feministă, dar recunoaște că n-au toate scriitoarele norocul ei - nici măcar în Danemarca. Cum, să existe și în această țară lipsuri la capitolul "afirmarea femeii"? Da, îmi spune ea - de pildă, la Academia de Artă nu sunt acceptați decât profesori bărbați.

Pia s-a născut în Zeelanda de Nord, la o fermă, a trăit în izolare și a învățat să se descurce singură din copilărie. S-a confirmat odată cu toți colegii de clasă în credința luterană - dar într-o bună zi rădăcinile ebraice ale familiei au atras-o la Ierusalim. Se gândise la această călătorie încă din 1991, când a scris tratatul de artă poetică *Pe apă merg*. A urmat un volum de versuri - rezultatul concluziilor despre cristalizarea poemului - în 1994, *Pădurea de cristal* (într-un fel, teoria ei despre clarificare, simplificare continuă mi-a amintit de Marguerite Yourcenar). Scris tot cu dorul de țărâmul visat. A ajuns la Ierusalim în 1994. A scris un nou volum de versuri, *Cântecul țărâmului*. Acolo visa despre apă, despre țara-i din Nord. Dacă tot am scris despre oraș, despre pădure, de ce să nu scriu o carte și despre apă, mi-a explicat ea originea *Porții Reginei* (într-adevăr, toate poemele din volum sunt consacrate apei). Apoi, continuă ea, am observat că numele porților din orașul sfânt sunt masculine. De ce să nu construiesc eu o poartă din cuvinte, cu nume de femeie? O poartă care se deschide și ea spre un mare amfiteatru, o mare piață - unde se joacă drama femeii moderne, femeia zilelor noastre.

Astfel a apărut *Poarta Reginei* (al nouălea volum tipărit), premiată acum. A lucrat patru ani, scriind uneori foarte puțin (șapte poeme în primul an). Crezi, am întrebat-o plină de nădejde, că pauzele mari nu strică unui autor? Dimpotrivă, mi-a confirmat ea - conștează enorm cât polizezi la propria ta alcătuire în acele traversări de deșert... Dar limbajul trebuie "atins" zilnic, precum corzile unui instrument de care te apropii măcar în fiecare zi, chiar dacă nu compui. *Voci, urme* te bânuie chiar pe drumuri necunoscute.

Voci, urmă

*Umbră de sânge, cristalul nopții,
plămâni umpluți
de scîlpătul iernii.*

*Mă opresc
unde-a dat cu pietre pământul*

în propria-i crustă de ger.

Morții

*Își trimit lumina
primăvara în sus, albă ca gheața.*

*Își aruncă licărul
în pustiul de suflet
ca niște tainice voci.*

*Lumea e făcută pentru acela
care poate în chinu-i
să viseze o Alta...*

*În subțirea, orbitoarea întindere de
zăpada
merg pe urmele căprioarei ca niște
stropi
intrând și ieșind dintre copaci, din
păduri*

*către-un salbatic port de lumină din
zare
mă îndrept, în zăpadă sunt voci
și urme care cheamă în cor.*

*Iar tu, cel ce cauți din locul tău
și îmi ieși în întâmpinare, la fel ai urmat
copitele căprioarei ca niște stropi*

*la fel ai cutreierat și tu singur
pe calea înscrisă
de bagheta dirijorului în văzduh.*

Pia muncește din greu la propria-i cristalizare, clarificare, chiar dacă se poate întâmpla să nu scrie decât șapte poeme pe an. Lacrima, sângele, laptele, torente, ploile, marea din munți și din suflet au picurat îndelung asupra cerurilor ei - senzual și metafizic - pînă la sculptarea conturului *Porții*. O poartă e un loc existențial, ceva se închide, altceva începe, chiar dacă nu știm anume ce... Au trecut prin ea strămoși hăituiți, vor trece, în tăcere, urmașii... (Între timp, unul din băieții Piei trece și închide o ușă, fiindcă vrea să citească în liniște. *Deschide-o, nu e destulă lumina!* cere mama, deodată îngrijorată. Rădem. Mi-aduc aminte despre un interviu luat de cel mai citit cotidian danez, imediat după anunțarea premiului: - Ce vei face cu banii? Care va fi primul lucru prin care vei începe a-i cheltui? - Poate că am să-mi cumpăr o cadă de baie... sau poate că am să-i dau băiatului meu bani, să aibă mereu de frizer. S-a ras în cap din protest că nu i-am dat odată bani de frizer...)

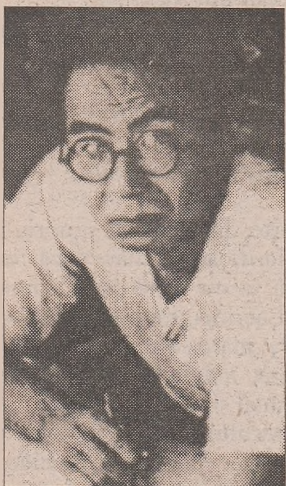
Pia e născută în zodia Gemenilor, consacrată Dublului. Așa trebuie să trăiască orice poet, cădem amândouă de acord, în două lumi deodată. *Lumea e făcută pentru acela / care poate în chinu-i/ să viseze o alta.*

Grete Tartler

Lumile fictive ale lui Koontz

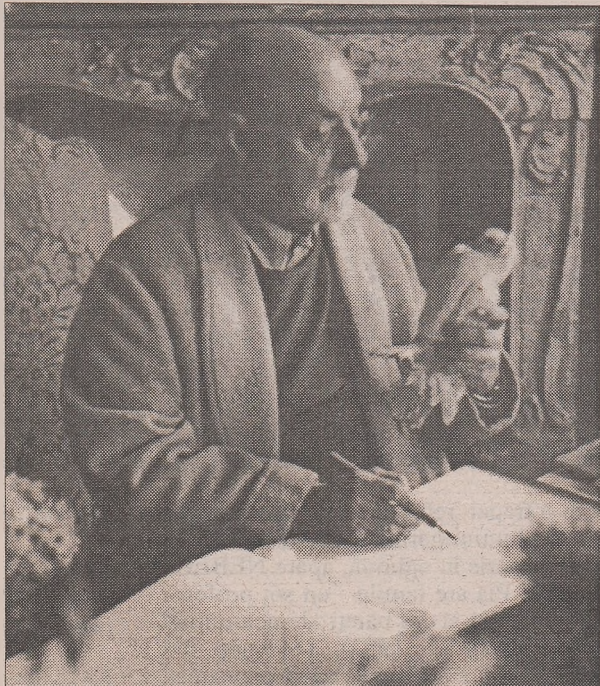
◆ "Publishers Weekly" aduce un omagiu literaturii multiforme a lui Dean Koontz, autor a 76 de romane, publicate sub zece pseudonime, traduse în 33 de limbi (și românește) și vindute în peste 200 de milioane de exemplare. Născut acum 53 de ani într-o familie declasa, Koontz mărturisește: "Cărțile au fost pentru mine un mijloc de a evada din sărăcie și violență. Ele m-au făcut să descopăr lumi diferite. Să devin scriitor a fost tot ceea ce puteam face mai bun". A abordat o multitudine de genuri - SF, horror, suspense, thriller, romane de dragoste, povești și povești pentru copii - dar în ciuda diversității, eticheta cea mai frecventă care se lipește numelui său e aceea de autor SF (rămăsă de la enormul succes din anii '70 cu *Sămînța Diavolului* și alimentată de alte romane științifico-fantastice ale lui Koontz, publicate de-a lungul anilor). Înghesuirea lui în fișierul science-fiction îl irită pe autor. "Sînt atîtea soiuri de ficțiuni care m-au atras, ba chiar am încercat să creez și un «gen pasarelă» care să unească romanul fantastic, cel de dragoste, intriga polițistă și anticipația. Ce credeți că au spus criticii? «Ce roman diferit a scris autorul SF Dean Koontz!»".

Un alt "Idiot"

◆ Premiera filmului *Idiotul*, realizat de Makoto Tezuka după romanul omonim al lui Ango Sakaguchi (1906-1955) se prevede a fi evenimentul cinematografic al anului 1999 în Japonia. Acțiunea se petrece la Tokyo, în timpul celui de al doilea război mondial, iar eroii, care lucrează în cinematografie, încearcă să fugă de realitatea dură, refugiindu-se într-o lume virtuală. Odată cu filmul se prevede că scriitorul mort în anii '50 va reveni la modă, gîndirea pozitivă din capodoperele sale fiind foarte necesară societății japoneze de azi. În imagine, Ango Sakaguchi, a cărui ediție de opere complete va vedea lumina tiparului în următoarele luni.

Matisse, necunoscutul

◆ În "New York Times Book Review", Julian Barnes se arată entuziasmat de biografia *The Unknown Matisse*, scrisă de universitară Hilary Spurling, care situează opera pictorului în epoca și contextul ei social. Excelentă în descrierea mediului artistic francez de la sfîrșitul secolului 19 și din prima jumătate a secolului nostru, biografia urmărește atent întrebările și schimbările care l-au condus pe Henri Matisse la simplificarea liniei și culorilor pentru a le da o mai mare forță expresivă, și subliniază contribuția lui hotărîtoare la ceea ce azi se numește modernism. Julian

Barnes a înțeles din această biografie că originea faimoasei "perioade negre" a lui Matisse "trebuie căutată la începutul secolului, în Afacerea Humbert, o escrocherie financiară ce a antrenat crime și sinucideri și în care au fost implicați și socrii pictorului, ale căror tulburări nervoase l-au marcat." Barnes - al cărui nou roman *England, England*, anunțat pentru luna mai, e așteptat cu nerăbdare - nu precupește superlativul la adresa profesoarei Hilary Spurling și a cărții ei. În imagine, H. Matisse la Vence, în 1944, fotografiat de Cartier-Bresson.

Ultimul kabbalist din Lisabona

◆ Richard Zimler, născut în 1956 la New York și stabilit din 1990 la Lisabona, a cunoscut un notabil succes cu ingeniosul roman *Ultimul kabbalist din Lisabona* în care, folosind texte manuscrise iudeo-portugheze din 1506-1530, descoperite în arhive, țese o intrigă polițistă și picarescă ciudată, ai cărei eroi sînt o familie de marani din sec. XVI. Publicat în engleză în 1996, romanul a fost tradus în mai multe limbi de circulație și a avut peste tot vânzări mari și bune aprecieri din partea criticii.

Biografia lui Woody Allen

◆ "Ce altă vedetă ar fi putut inspira o asemenea biografie, atît de pornită să catalogheze toate contradicțiile, eșecurile și ipocriziile personajului ei?" - se întreabă ziarul englez "The Independent", recenzînd cartea lui John Baxter, *Woody Allen. O biografie*, apărută la Ed. Harper & Collins. Întrebare retorică, fiindcă Woody Allen e o țintă ușoară: seamănă leit cu personajele pe care le

încarnează în filmele lui. Hainele lui sifonate sînt de fapt făcute de comandă la croitori vestiți, în ciuda aerelor lui de mizantrop - ieșe în lume aproape în fiecare seară, conduce un Rolls-Royce de culoare crem, tribulațiile lui erotice au stîrnit scandaluri... Dar, e de părere cronicarul englez, productivitatea și succesul artistic al lui Woody Allen îl absolvă de toate defectele.

Poetul nisipurilor

◆ "Doi oameni se întîlnesc/ unul cade în tăcerea celuiilalt". Autorul acestor versuri, Bassam Hajjar este unul dintre poeții libanezi cei mai apreciați în lumea arabă. De la debutul din 1980, a publicat zece volume de poeme într-o limbă arabă austeră, cu fraze scurte și incisive, într-o formulă poetică modernă. Cea mai recentă culegere a sa, *Kitab al-Ram* (Cartea nisipurilor), apărută la Ed. al-Massar, este, conform cotidianului libanez de limbă franceză "L'Orient Le Jour", o operă de o stranie frumusețe, în care nisipul e simbolul originii și dispariției, al nașterii și morții.

Pérez-Reverte și istoria

◆ Romancierul spaniol Arturo Pérez-Reverte e pasionat de istorie, bibliotecă sa numărînd mii de volume referitoare la domeniu. Această pasiune e evidentă în multe dintre romanele lui: *Tablou de un maestru flamand*, *Profesorul de scrimă*, *Club Dumas* precum și în seria de mare succes care îl are ca personaj pe căpitanul Alatriste. Cea mai recentă carte din serie, *Soarele din Breda*, își situează acțiunea în sec. 17, în timpul, războiului de 100 de ani, și are eroi din rîndul regimentelor de infanterie spaniole, *los tercios*. "Am descoperit istoria citindu-i pe Dumas-tatăl, Pérez Galdos, Victor Hugo, Valle-Inclán - declară romancierul în «El País». Ei m-au învățat că istoria poate fi amuzantă și am început apoi și eu să caut subiecte românești în documentele din arhive. Cel mai mult m-a atras sec. XVII. Am inventat personajul fictiv Alatriste ca pretext pentru a reconstitui acea epocă. De mare folos mi-a fost și recitirea atentă a lui Quevedo, Lope de Vega și Calderón".

Romane enigmatice

◆ Un scriitor foarte interesant este piemontezul Sergio Ferrero, asemănat frecvent cu Georges Simenon, fiindcă romanele sale conțin întotdeauna o enigmă. Dar asemănarea se oprește aici căci la scriitorul italian, locurile, sentimentele și situațiile se încarcă întotdeauna de simboluri ce rămîn obscure pînă la sfîrșit, el fiind preocupat să ancheteze "acte misterioase ale oamenilor", fără să caute să le facă întrutotul comprehensibile. În romane precum *În afara sezonului* sau *Jocul pe pod*, scrie, spun cei mai exigenți critici, cu mîna de maestru, el încearcă să-și demonstreze teza că nu poți aștepta de la cărți răspunsuri pe care viața însăși nu le dă și că rostul scriitorului e doar să redea misterul cu toată aura sa.

De băut și de citit

◆ În S.U.A., orice cumpărător al unui *pack* cu 12 sau 24 de cutii de Coca-Cola fără cofeină găsește în ambalaj, pînă la 1 mai, și un fragment din șase romane, prevăzute să apară la cele mai mari edituri americane, în cursul lunii mai. Promotorii acestei campanii cred că vor reuși să stîrnească interesul a milioane de potențiali cumpărători ai cartilor.

Junii Canibali italieni

◆ Cei mai tineri scriitori italieni, pînă în 25 de ani, s-au grupat într-o miș-

care literară numită înfricoșător *Canibali*, iar cărțile lor vor neapărat să sperie lumea: violență, droguri, limbajul străzii, lipsa oricărei morale. În 1993, cînd Enrico Brizzi a publicat o carte plină de asemenea grozăvii, luate în joacă, *Jack Frusciante a părăsit gașca*, i s-au acordat circumstanțe atenuante autorului de 19 ani. Trei ani mai tîrziu, el a recidivat cu *Bastogne* - iar atacuri cu mîna armată, violuri, amfetamine, dezabuzare. Apoi au apărut și ceilalți tineri autori cu același... program estetic dar cu personalități distincte: Silvia Ballestra, Giuseppe Culicchia, Niccolò Ammaniti, Aldo Nove, Isabella Santacroce. Ținînd seama

de succesul la publicul tînar, editorii le-au dat atenție. Celebra Einaudi a publicat o antologie, *Gioventù Cannibale*, care a devenit apoi manifestul colectiv al tineretului italian. Editorul ei, Paolo Repetti, recunoaște că violența e una dintre caracteristicile acestei mișcări literare, "dar nu e o violență de dragul violenței. Canibali înghit realitatea fără să o di-

gere. Ei refuză jocul mediației intelectuale și consideră societatea ca pe un supermarket: ea are valoarea produselor pe care le vinde." În imagine, doi dintre antropofagii italieni: Enrico Brizzi și Niccolò Ammaniti (după romanul căruia, *Ultimul revelion*, Marco Risi, fiul lui Dino Risi a făcut un film păgubos).

Discipolul ingrat

◆ Sub pretextul unui elogiu postum, scriitorul englez Paul Theroux, fost discipol al lui V.S.Naipaul, se răfuiește înverșunat, în cartea *Sir Vidia's Shadow* (Ed. Hamish Hamilton) cu maestrul său. Cel puțin, așa susține cunoscutul psihanalist englez Adam Phillips în "The Observer": "Sub acoperirea că vrea să înfățișeze complexitatea personalității lui V.S.Naipaul, autorul îl micșorează fără rușine[...] Theroux descrie un Naipaul pe care nici un om inteligent nu l-ar fi putut vreodată admira". Iar modul cum o face este atît de puțin subtil, încît resentimentele voalate față de fostul său idol spun multe despre caracterul lui Theroux, care își reglează conturile cu umbra unui mare scriitor.

Depășită

◆ Figură marcantă a feminismului anilor '60, autoare a numeroase cărți, între care *Politica masculului* a avut momentul ei de glorie, în urmă cu peste trei decenii, Kate Millett este acum, la 63 de ani, complet uitată. Cărțile nu i se reeditează, universitățile nu o doresc, de mult timp se află în șomaj. "Ce nu-i în ordine cu mine?" - se întreabă ea în "The Observer". Sînt complet depășită? Prea bătrîna? Pentru numele lui Dumnezeu, spuneți-mi ce se întîmplă". De fapt, acestei generații-șoc a feminismului,

care mai figurează doar ca piesă de muzeu în studiile americane, i se reproșează că n-a știut să evolueze, că reprezentantele ei au crezut că totul începe și se termină cu ele, că s-au înșelat crezînd că au spus tot ce era de spus. Noile generații de feministe nu se mai recunosc în aceste depășite militante ale anilor '60. "Dacă aș fi știut asta, mai bine m-aș fi făcut arhitectă" - regretă Kate Millett, pe care la vîrsta ei poza nonconformistă (așa cum se vede și din fotografie) n-o mai prinde absolut deloc.

Interviuri cu Jules Verne

◆ Mai mulți jurnaliști englezi (dar și scriitorul italian Edmondo de Amicis, venit în pelerinaj împreună cu fiul lui) l-au vizitat pe Jules Verne între 1873 și 1905 și au stenografiat convorbirile avute cu el, pentru a le publica în diferite ziare ale timpului. Reunite în volumul *Convorbiri cu Jules Verne*, interviturile adunate și adnotate de Daniel Compère și Jean-Michel Margot au apărut de curind la Ed. Slatkine.

Despre timpul nostru

◆ La cei 50 de ani ai săi, filosoful francez Alain Finkielkraut are o disciplină a muncii și o eficiență de invidiat. Își ține cursurile universitare, animă, începând din 1985, în fiecare sâmbătă, emisiunea *Replici* la France Culture, din 1987 publică revista "Mesagerul european" și își sporește mereu bibliografia cu un nou titlu. Cel mai recent, *Ingratitudinea*, e o carte de convorbiri "despre timpul

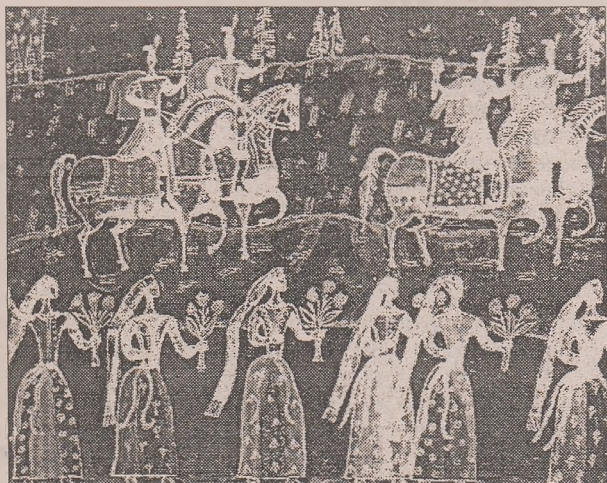

nostru", cu jurnalistul canadian Antoine Robitaille, în care subiectul central îl constituie derivatele progresismului.

Invidie?

◆ Voluminosul roman al lui Tom Wolfe *A Man in Full*, lansat cu o enormă publicitate de Ed. Farrar, Straus & Giroux în noiembrie '98 și despre care am mai scris în aceste pagini, nu a fost bine primit de confrăți. Într-un articol din "New York Review of Books", Norman Mailer scrie că "e de departe cea mai bună carte a lui Tom Wolfe", demonstrând la început că autorul "promite să devină un mare romancier american, dar apoi își pierde suflul și se mulțumește să scrie un mega-best-seller", iar John Updike vede *A Man in Full* doar ca "un divertisment, nu literatură, nici măcar o aspirație modestă către literatură". Bogat, celebru și adulat de mulțime, Tom Wolfe nu mai suportă la 68 de ani să fie tratat ca "fostul jurnalist care vrea să se joace în curtea marilor romancieri": "De ce se scoală moșii ăștia de pe saltea ca să-mi înjure cartea? Pentru că sint invidioși!".

Expoziție Vasile Baboe

◆ Vasile Baboe (n. 1914, la Brașov), stabilit de mai mulți ani în Elveția, președintele Asociației medicilor-pictori din această țară, a deschis recent la Lausanne, orașul în care locuiește, cea de a treia expoziție a sa de pictură. La vernisaj, criticul de artă Bernard-Paul Crachet, apreciind tablourile picturului

de origine română, a subliniat modul în care spațiul natal a marcat creațiile plastice ale lui Vasile Baboe, ce pot fi "citite" ca niște basme românești. În imagine - tabloul *Serbarea junilor din Brașov* din expoziția deschisă timp de o lună de Vasile Baboe la Galeria Pro Arte Kasper din Lausanne.

Un alt Ev Mediu

◆ Cea mai recentă carte a lui Jacques Le Goff - renumitul istoric al mentalităților specializat în Evul Mediu, a cărui excepțională putere de muncă și talent literar i-au adus aprecierea nu doar a specialiștilor, ci a publicului larg - este o culegere de studii și articole intitulată *Un alt Ev Mediu*. Iată câteva dintre temele tratate: Imaginarul medieval, Nașterea Purgatoriului, Limburile, Risul în Evul Mediu, Occidentul medieval și timpul.

Țicuri de limbaj

◆ Pentru a face conversație în societate, esențialul nu e să cunoști, ci să știi. Dacă ai citit o carte înainte să vorbești despre ea - riști să plictisești pe toată lumea. Dar dacă ai reținut doar titlul și câteva anecdote politico-filosofico-sexuale despre autorul ei, te vei descurca de minune - susține spiritualul Alain Schifres, cronicar la "L'Express" și

ma". Cum a lucrat? A citit conștiincios, în ordine, toate cuvintele din Larousse și și le-a notat pe cele care îi provocau un declic, o asociere mecanică. De pildă: evantai - larg; Premiul Goncourt - trucat, aranjat; melodramă - lacrimogenă; om politic - corupție etc. etc. El și-a destinat lucrarea celor care se duc în vizite și vor să mănince liniștiți, participând în

autorul unui *Nou dicționar de idei primite de-a gata*, recent apărut la Ed. Lattès. Într-un interviu luat de revista "Lire", Alain Schifres mărturisește că și-a conceput, firește, dicționarul în umbra marelui Gustave (de altfel, din cele trei mii de articole, 63 sînt preluate de la Flaubert), dar nu minat de ura împotriva prostiei, căci "pentru mine, prostia e indispensabilă. De altfel eu sînt complet cretin. Ceea ce mă salvează e că îmi dau sea-

același timp la conversație. Pentru dineurile între intelectuali, Schifres își sfătuiește cititorii să strecoare în conversație cuvinte precum *anomie*, *aporie*, *semiotica*, *vulgata* și să nu dea înapoi din fața nici unui pleonasm: lovitură de teatru trebuie să fie neașteptată și *black-out* - total. Cu lecția aceasta bine învățată, se vor putea concentra exclusiv asupra felurilor de mîncare și se vor simți destinși, clișeele conversînd pentru ei.

SPAIMA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE...

ULTIMUL număr al revistei «Lettre Internationale» (iarna '98-'99) mi s-a înfașat ca o cuprinzătoare bibliografie a spaimelor și angoaselor sfârșitului de mileniu. Sentimentul fricii a existat dintotdeauna, a însoțit ființa umană aproape în orice moment, manifestându-se, fără îndoială, diferit, schimbându-se o dată cu transformările ce aveau loc în conștiința individului, dar rămânând, cum spune B. Elvin, "în oase". Scrierile autorilor cuprinși în sumarul celui de-al 28-lea număr al revistei «Lettre Internationale» trec peste pragul mileniului trei toate aceste spaima...

Astfel, Daniil Granin rememorează coșmarul generației sale care, supraviețuind ultimului război mondial, va intra direct în ultima etapă a terorii staliniste. Acel deceniu al fricii a marcat, pare-se definitiv un întreg popor, ajungând să fie transmisă chiar genetic! "Frica, instalată în acea epocă, spune Granin, a fost cel mai activ dintre sentimentele noastre. Ne-am descotorosit de frica războiului, dar frica de delațiune, de <organe> persistă și se transmite ca o moștenire. Mulți sunt convinși că acolo, la Lubianka sau în altă parte, se adună <materiale>, se fabrică dosare care vor fi date la iveală la momentul potrivit".

O altă spaimă a lumii contemporane este cea a apocalipsei nucleare. Svetlana Aleksievici a trăit-o deja (investigând cauzele exploziei reactorului 4 al centralei atomice de la Cernobil, s-a îmbolnăvit de cancer). Ea încearcă să ne facă să înțelegem legile noii ere atomice, "scrise" în acea noapte de aprilie a anului 1986: "O dată cu dezastrul de la Cernobil, în cultură s-a produs o ruptură violentă. A sosit timpul unor noi întrebări și al unor noi răspunsuri. Cu atât mai rău dacă viața ce-o duceam înainte, într-o lume cunoscută nouă, era incomparabil mai comodă și mai confortabilă: e timpul să înțelegem că acea lume nu mai există!"

Adrian Cioroianu (*Visul Yvonnei*) și Mircea Kivu (*Șomajul - una din fricile românilor*) încearcă să identifice spaima societății românești în două momente ale istoriei sale. Primul este anul 1940, anul Diktatului de la Viena. Lansat "în căutarea temerii surde și a presentimentelor nefaste privind destinul României Mari", istoricul Adrian Cioroianu le va găsi în jurnalul lui Mihail Sebastian și în cel al regelui Carol al II-lea. Al doilea moment este anul de grație 1999, care, așa cum reiese din articolul lui Mircea Kivu, poate aduce României explozia șomajului, menținut până acum în limite acceptabile.

Restrângând terenul discuției de la societate la individ, articolul lui Hans Christoph Buch (*Reporterilor de război le este frică*) devine, în ultimă instanță, o analiză a condiției reporteurului, victimă potențială a evenimen-

LETTRE

INTERNATIONALE

TATIANA TOLSTOI
JACQUES LE GOFF
JACQUES RUPPEL
JAN STAGE
JACQUES CRACHET
ARMAND BOC
LEITE JONES
DANIEL GRANIN
JOHN CHIEVER
SWEETLAND ALEXANDER
VOLKER JANSSEN
GABRIEL GARCIA MARQUEZ
ADRIAN CIOROIANU

MIRCEA KIVU
ARMAND BOC
ANA BLANDIANA
CLAUDIO MARINO
JOSEF SKVORECKY
BRUCEA CARTĂRESCU
KAI VAL RUSHDIE
ADRIAN MIRCEA
HANS CHRISTOPH BUCH
JOHN EDWARDS
ALEX LEO ROSS
MICHAEL SHARPESTANT
DAVID BARTEL
ADRIAN CIOROIANU

JACQUES CRACHET
R. DI VITA
STEFAN CHIRV
SINGHAR KODHIMEN
DAVID LORGE
ANTONIO LOBO ANTUNES
DAVID NEWMAN
NEAL ANSPERSON
REDMOND O'HANLON
LAWRENCE WATSON JR
MIRCEA KIVU
SERGIO BENVENUTO
ALEX MICHAEL

ediția română / iarna '98-'99

telor la care participă direct (în cazul lui, războaiele civile care acoperă de cadavre străzile din Haiti sau Liberia), în vreme ce proza lui Arthur Koestler (*Începutul și sfârșitul*) este o autobiografie a spaimii în fața morții.

Există, în afara acestei tematici a fricii, subiecte deopotrivă de captivante. Tatiana Tolstoi și Iuri Mamleiev scriu pagini superbe (ah!, acel "ne-om descurca noi", amintind de *Psalmul* lui Bulgakov), în care tonul pe jumătate glumeț, pe jumătate serios trădează îngrijorarea pentru situația delicată a Rusiei. O Rusie pe care "glasnosti"-ul gorbaciivist și mai apoi liberalismul lui Elțin au aruncat-o în haos și corupție și care se arată tot mai mult cuprinsă de primejdia nostalgia a vechiului imperiu comunist. Pe de altă parte, Mircea Cartărescu e și el îngrijorat, - de felul în care cititorii germani îi vor primi cărțile -, dar le dovedește încă o dată că are dreptate când afirmă, cu nedismulată mândrie, "generația mea s-a născut liberă!". *Povestirile muzicale* ale lui Josef Skvorecky ne arată cum se poate supraviețui prin jazz în lagărele de exterminare naziste sau în Rusia stalinistă. Salman Rushdie tună și fulgeră împotriva "nerușinării" societății moderne, iar pentru același Hans Christian Buch poetul chilian Pablo Neruda este "un Homer cu însărcinări pe linie de partid". În rafturile "Bibliotecii «Lettre Internationale»" stau prozele lui Stefan Chwim (*Hanneman*), Cristian Teodorescu (*Colecțiile Darjan*), David Lodge (*Vești din Paradis*) și *Manualul închizitorilor* al portughezului Antonio Lobo Antunes, cu frazele sale lungi care amintesc de *Toamna patriarhului* a lui Gabriel García Márquez. În fine, Redmond O'Hanlon ne povestește într-o scrisoare teribilele sale aventuri din Amazonia, ce par desprinde din *Lumea dispărută* a lui Sir Arthur Conan Doyle.

"Correspondențele" de la Adam Michnik, Eberhard Falcke, Mihai Rîlkin și Sergio Benvenuto încheie acest număr din «Lettre Internationale». Brusc, articolul *Erou sau trădător?* al unui Michnik încercând să-și ascundă repulsia față de agenții secreți, mi-a amintit de ziaristul din celebrul film al lui Andrzej Wajda, care privește din interior uriașa mișcare de protest a muncitorilor de pe șantierele navale ale lagunei Gdansk, deconspirat, în final, ca agent al oamenilor lui Gierek. Lui i s-ar fi potrivit, probabil, cel mai bine cuvintele lui Joseph Brodski, citate de Michnik: "[...] trădarea îl face pe om să alunece în jos".

Dan Croitoru

Revista revuistelor

În derivă

Chiar în numărul acesta, d-l Barbu Brezianu amintește despre vestita pagină a doua a ziarelor interbelice, în care informațiile și comentariile referitoare la apariții editoriale, conferințe, spectacole, concerte și expoziții, interviurile cu personalități erau scrise de intelectuali specializați în gazetărie culturală, adesea ei înșiși literați și artiști, în a căror judecată de valoare publicul avea încredere. Ei își respectau cititorul, nu-l considerau ignorant și prost, ci încercau să-l aducă spre un nivel superior de înțelegere, să-l educe gustul artistic. Puteau să o facă fiindcă erau pe cât de pasionați de domeniul lor, de instruiți (și la curent cu tot ce se întâmpla în aria acestuia, la noi și în lume), pe atât de buni condeieri, cu un stil expresiv și atrăgător. ♦ Acum, unele cotidiane nici nu mai au departament de cultura, sau el e ocupat aproape în întregime de picanterii despre cîntăreți de muzică ușoară, manechine, vedete TV etc. În asemenea tip de gazetărie "culturală" sînt specialiști destui, tot atât de numeroși ca și cei care scriu despre violuri, boschetari, prostituate și criminali (dacă n-or fi aceiași). Mai grav e cînd acești gazetari, evident incultți, cred că totul poate fi tras la nivelul lor și se pronunță cu aplomb urechist în chestiuni despre care habar n-au. Și încă mai grav e faptul că nici unul dintre cei care supervizează textele intrate în pagină nu sesizează impostura, probabil fiindcă și ei au același nivel intelectual. ♦ Iată, de exemplu, cum a fost prezentat în *EVENIMENTUL ZILEI* nr. 2026, de către o duduie pe nume Felicia Mihali, romanul unuiu dintre marii scriitori americani contemporani, Russell Banks - *Deriva continentelor*, apărut recent la Ed. Univers, în traducerea Antoanetei Ralian: "În acest sfîrșit de mileniu, Russell Banks ne povestește cu un talent de secol XIX o poveste simplă americană. Cu un personaj a cărui dramă începe în clipa cînd se trezește gîndind «viața asta e un rahat». Acest american are 30 de ani, o slujbă convenabilă, o nevastă și doi copii acceptabili, o amantă obișnuită. Și totuși viața este un rahat. Cînd începe să te bîntuie o astfel de idee nu mai este nimic de făcut. E

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

inutil să mai spunem că America prin care bîntuie eroul cărții nu este deloc identică cu aceea din sufletul nostru." (s.n.) Dacă s-ar fi multumit să rezume în acest mod inept (foarte asemănător cu acela în care sînt prezentate subiectele filmelor de la televizor) complexul roman construit pe două axe și care e departe de a "ne povesti o poveste simplă", Felicia Mihali n-ar fi fost decît identică cu sine. Dar dînsa se crede, fără nici o umbră de îndoială, identică cu *toată lumea*, și emite, în numele Cititorului, judecăți de ansamblu asupra literaturii acestui secol: "După ce literatura a suferit citeva loviturii zdravene, date în acest secol de avangardă, de suprarrealism și de postmodernism, minunata artă a cuvîntului revine pe făgașul realismului. Toată lumea aștepta cu sufletul la gură revenirea la normal. Pînă cînd cititorul va mai suporta bătaia de joc a autorului? Se pare că acest calvar s-a încheiat." Biata femeie pentru care lectura e un calvar (cine o fi obligînd-o să se chinuie?) iar ceea ce nu pricepe e, vezi bine, o bătaie de joc, decretează doar realismul "normal". Din nefericire pentru dînsa și din fericire pentru mulți alții, "minunata artă a cuvîntului" nu curge pe un singur "făgaș". Lucrurile sînt ceva mai complicate. Iar vremea cînd "normele" literare erau stabilite de minți la fel de subtile, la fel de exersate în lectură și cu un vocabular la fel de bogat ca al ziaristei - s-au dus de mult. ♦ Tot ignoranță și impostură denotă și articolele traduse din publicații în limbi de circulație, fara nici o indicare a sursei, și uneori semnate cu dezinvoltură de traducător în calitate de autor. Procedeu incorect e evident cînd în text sînt nume rusești, poloneze, cehe etc. păstrate cu grafia franceză sau engleză. De exemplu, în *COTIDIANUL* nr. 246 am putut citi titlul de o schioapa "Nikita Mikhalkov se opune nimirii unui fost «aparatchik» ca ministru al cinematografiei". Din text am aflat că aparatchikul se numește Alexandre Golouva. ♦ Luați cu mărunțișuri...cotidiane, am lăsat de o parte (și acum ne pare rău: nu merita) teancul de reviste literare citite în zilele acestea. În puținul spațiu ce ne-a mai rămas, reproducem, fără comentarii, un mic pasaj din marturisirile lui Alexandru George publicate în *VATRA* nr. 12: "cei mai mulți dintre criticii care se «ocupă» de mine [...] îmi descoperă intenții tenebroase, mă dezvăluie bolnav, în cel mai bun caz știu că eu lucrez sub imperiul urii, mișcat de ambiții de revanșă josnică sau de singularizare și bizarerie....Dar nu numai acesta e motivul pentru care, atunci cînd citesc ce se scrie despre mine, am impresia că respectivul autor nu m-a citit sau mă confundă cu altcineva, că se înșeală de obiect, care ar trebui totuși să fie neînsemnata mea persoană literară. Elogiile, atunci, mă consternează mai mult decît cea mai severă critică."

De la Viorel la Nini

În timp ce liderii de sindicat din Valea Jiului vorbesc de păstrarea lui Miron Cozma în funcția pe care a avut-o, iar avocații acestuia se străduiesc să-i amine executarea pedepsei fiindcă e singurul susținător al familiei sale și mai are una, alta de rezolvat ca lider sindical, soția lui Miron Cozma afirmă, pentru *JURNALUL NAȚIONAL*, ca soțul ei a luat toți banii din casa pentru a fugi în străinătate. Dana Cozma a marturisit și că intenționează să divorțeze de soțul ei. Cronicarul nu își îngăduie să facă speculații despre această dramă de familie, dar nu poate ignora că Miron Cozma nu mai e dorit nici la el acasă. ♦ Săptămîna trecută presa și-a ascuțit condeiele pentru a înregistra

LA MICROSCOP

PAPAHAGI ÎN VIAȚĂ

CITESC mai mult din politete cărțile de evocări. Cele mai multe sînt scrise prost: ori cu o duioșie agresivă, plumbuită de superlative, ori într-un stil solemn, plictisitor de la primele rînduri. Mai sînt și evocările exaltate - cele care fac mai mult rău decît bine memoriei persoanei dispărute, dar acestea au măcar un umor involuntar, asemănător celui al hagiografiilor naive.

Cu asemenea temeri am deschis cartea - de fapt, un număr al revistei *Apostrof* - în care e evocat Marian Papahagi.

Cu un an în urmă am avut cu el mai multe convorbiri telefonice mai curînd protocolare, dar în care conveniserăm ca la un moment dat să ne întîlnim, de dragul unor idei, cit se poate de practice, despre editarea de carte și posibilitatea de a și difuza cărți din categoria celor care "nu se vînd". Ne întîlniserăm de vreo două, trei ori *pe vremuri*, adică înainte de '89; poate că ne-am fi putut apropia unul de celălalt atunci, dacă n-ar fi existat niște deosebiri limpezi de partizanat literar între noi doi. De fiecare dată s-a străduit, cînd ne-am întîlnit, să mă convingă, răbdător și argumentat, că dreptatea era de partea lui. Poate că era, pînă la un punct, dar nu ne întîlneam în punctul acela.

Papahagi mă interesa după '89, de la distanță, fiindcă voia să facă ceva, dar mai ales pentru că se pricepea să facă. Oamenii de acțiune practică în cultură sînt puțini și, dacă nu blamați pentru ceea ce fac, obiect de invidii de unde nu se așteaptă. De obicei, cînd asemenea oameni dispar, imediat după aceea se aude un suspin colectiv de recunoștință. Nu pentru ceea ce au făcut, cit pentru că nu mai pot face nimic.

Recunosc că deschizînd *Apostrof*ul speram mai mult să aflu cite ceva nou despre *personajul* de tip Papahagi, înzozitor de puțin reprezentat în viața de toate zilele din țara noastră.

În lumea literară de la noi, prietenii se schimbă des și, foarte adesea, urît. Și asta, cred, din cauză că ele sînt condi-

ționate de un comerț cu elogii de moment. Mă lauzi, sîntem prieteni, nu - am încheiat prietenia.

Papahagi, am înțeles din *Apostrof*, și-a construit și prietenii cu aceeași putere de acțiune cu care știa să ducă la capăt proiecte imposibile, la prima vedere.

În această carte de evocări, personajul public și persoana Papahagi nu pot fi despărțite. Omul nu avea o poză publică deosebită de imaginea pentru prieteni. Poate și pentru că se bizuia pe aceștia din urmă pentru a duce la capăt proiecte ale unei munci în echipă, dar, presupun, și deoarece nu avea timp și nici aptitudini ca să-și construiască o imagine publică spectaculoasă (la care ar fi avut dreptul).

I-am luat, anul trecut, un interviu în care îi ceream să vorbească mai mult despre el. Mi-a povestit despre tradițiile familiei Papahagi, trecînd repede de capitolul Marian Papahagi, pentru a-mi spune apoi ce trebuie făcut pentru *Accademia di Romania* din Roma. Asta îl interesa în mod special să apară în interviu. Pentru altele, mai era timp.

Nu-mi dădea atunci impresia cuiva bîntuit de premoniția apropiatului său sfîrșit. Avea multe în cap și pe cap, dar nu părea nici obosit și nici măcar plictisit de toate cite îl așteptau. Munca metodic și avea o bună relație cu timpul. Nu știu ce relație avea cu medicii și asta n-am aflat-o nici din *Apostrof*. Istoria infarctului său nu reiese din această carte. O fi fost un atac fulgerător, dar medicii cu care am discutat despre cazul Papahagi mi-au spus că, totuși, infarctul nu vine din senin. Cu alte cuvinte, dacă Papahagi ar fi fost controlat periodic și cu o minimă acuratețe, el ar fi fost avertizat că inima lui nu funcționează tocmai bine. Dar asta nu ține de evocarea din *Apostrof*. Această revistă ne dăruiește un Marian Papahagi viu, în replică la accidentul care l-a răpus.

Cristian Teodorescu

dacă nu o ruptură, atunci cel puțin o sciziune în PNȚCD. Nu s-a produs nici ruptura, nici măcar o amenințare cu despărțirea, ceea ce, totuși, în condiții de criză e un punct cîștigat pentru acest partid în care coabitează un fost și actual prim-ministru aflați în duel personal. ♦ Oarecum supărat de lipsa de liberalism a liberalilor, Viorel Cataramă s-a înscris și a urcat instantaneu în ierarhia unui partid liberal pur singe, cum e cel al fostului șef al SRI, Virgil Măgureanu. Voiorel Cataramă, acest liberal neabătut, s-a plins în presă de multe ori că a virit bani în partidul în care a fost pînă mai deunăzi vicepreședinte. Încît se impun citeva întrebări. L-a obligat cineva să facă asta? Dacă, să zicem, nu l-a obligat nimeni, ce rost a avut ca vicepreședintele unui partid să se laude cu așa ceva? Dacă, iar să zicem, l-a obligat cineva, e și mai dezarmant pentru Viorel Cataramă că a declarat asta. Dacă ar fi cunoscut istoria partidului din care a făcut pînă de curînd parte, Viorel Cataramă ar fi știut că la liberali, în politică, s-au pierdut averi, nu s-au cîștigat și că marii liberali nu și-au notat în carnețel cit le datorează partidul. ♦ Despre trecerea lui Viorel Cataramă în partidul lui Virgil Măgureanu presa nu s-a obosit să dea titluri mari, ci s-a mulțumit să bage de seama faptul. Speculațiile de presă făcute după apariția lui Viorel Cataramă în partidul lui Virgil Măgureanu sînt în ce măsură acest partid, cam al nimănui, nu va deveni un partid cu pondere parlamentară în urma înscrierii lui Viorel Cataramă în rîndurile sale, direct la virf. Cronicarul e curios să vadă cum votanții unui partid important părăsesc partidul pentru un abandon de tip Cataramă. ♦ În *EVE-*

NIMENTUL ZILEI Cornel Nistorescu are citeva observații de mare profunzime în legătură cu creșterea prețului benzinei. E prima mare scumpire, în urma căreia nu mai apar cozile știute la pompele de benzină. E o scumpire care îi găsește pe oamenii obișnuiți, cei asupra cărora scumpirile au cel mai nenorocit efect, în situația de a nu mai încerca să-și facă mica provizie de benzină, în pofida faptului că creșterea prețurilor a fost anunțată oarecum din vreme. Această lipsă de reacție a omului obișnuit, e de părere Cornel Nistorescu, nu e decît semnul neputinței sale de a reacționa. Iar această neputință e un semn că spirala scumpirilor urcă mai iute decît veniturile celor care ar trebui să încerce să-și mai scoată din pagubă, în ultima clipă. ♦ Săptămîna trecută a luat foc în presă o nouă petardă - așa-numita afacere Țigaretă 3. De această dată ea a fost amorșată de directorul general al vamilor, Nini Săpunaru, cel care a oferit presei informații despre contrabanda cu țigări a cărei filieră a fost descoperită recent. *ADEVĂRUL* crede că e vorba de o poveste mult mai amplă decît Țigaretă 2 - luni 1 martie - în timp ce ziarele care n-au avut acces la informațiile *Adevărului* încep deja, la o zi după aceea, să construiască scenarii despre această afacere, punînd sub semnul întrebării onorabilitatea lui Nini Săpunaru, ca fumizor de informații la a doua mînă. E cu puțință ca acest joc al preferințelor, venit dinspre vama, să-l aducă într-un interval scurt pe Nini Săpunaru în situația de a regreta că nu și-a oferit informațiile tuturor ziarelor centrale, de la bun început.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9.30-13. Abonamente în 1999: 3 luni - 39.000 lei; 6 luni - 78.000 lei; 1 an - 156.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipărit la
C&R Graphic S.A.

24 pag - 3.000 lei
La redacție: 2.000 lei